Krishna Pradeep's 21st Century IAS
Since : 2003
Producing Next Generation Leaders for Good Governance
A/C Campus

APPSC

Prelims Cum Mains Based

News Summary

Current Affairs

April - 2026

https://t.me/kpiasacademy/6154

TOPICS

APPSC NEWS SUMMARY 3

- ఆంధ్రప్రదేశ్ పునర్వ్యవస్థీకరణ (సవరణ) బిల్లు, 2026: రాజధానిగా అమరావతి (Amaravati) ప్రకటన 3
- వేసవిలో పశువుల ఆరోగ్యాన్ని కాపాడేందుకు సూచనలు 5
- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో రబీ సీజన్ (Rabi Season) వరి ధాన్యం కొనుగోలు లక్ష్యం 7
- శబరిమల కేసు: ఆవశ్యక మతపరమైన ఆచారాలు, మతపరమైన శాఖ మరియు రాజ్యాంగ పరిమితులు........ 10
- ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ శతాబ్ది వేడుకలకు సన్నాహకంగా 'శతాబ్ది మహోత్సవం' 13
- అమరావతిని "గ్లోబల్ క్రియేటివ్ ఎకానమీ హబ్" గా అభివృద్ధి చేయాలని ప్రతిపాదన........ 16
- అక్షయ క్షేత్రం: మేధో వైకల్యం ఉన్న వ్యక్తులకు 30 ఏళ్ల నిరంతర సేవ........ 19
- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో బీజేపీ కేడర్ శిక్షణా శిబిరం: 'నేషన్ ఫస్ట్' (Nation First) నినాదానికి ప్రాధాన్యత........ 21
- పరిశ్రమల అనుమతులను వేగవంతం చేసేందుకు ఏపీ ప్రభుత్వం డీరెగ్యులేషన్ సంస్కరణలు 23
- భారతదేశంలో మహిళా రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం: బైరెడ్డి శబరి 26
- పర్యావరణ బాధ్యతతో కూడిన అభివృద్ధే లక్ష్యం కావాలి: లంకా దినకర్........ 29
- కె. పల్లెపాలెం బీచ్ (K. Pallepalem Beach) సమీపంలో అక్రమ ఇసుక తవ్వకాలు: పర్యావరణపరమైన ఆందోళనలు........ 33
- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ఉచిత రూఫ్‌టాప్ సోలార్ కోసం పీఎం సూర్య ఘర్ ఉత్సవ్ (PM Surya Ghar Utsav) ప్రారంభం........ 38
- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో సాగు విస్తీర్ణం భారీగా పెరిగినా.. స్థిరంగా యూరియా వాడకం (Urea Use Stable) 43
- అమరావతి బ్లూ సిటీ (Blue City) ప్రాజెక్ట్: వరద నిర్వహణ, నదీ భౌగోళిక శాస్త్రం, రాజధాని ప్రాంత ప్రణాళిక 47
- ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా జస్టిస్ లీసా గిల్ నియామకం 51
- తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోకి మళ్లీ వచ్చిన మహారాష్ట్ర పులి "ఎక్స్‌ప్లోరర్" (Explorer)........ 54
- పుష్కరాల కోసం 21 గోదావరి ఆలయాల వద్ద టెంట్ సిటీల ఏర్పాటు........ 56
- ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా బాధ్యతలు చేపట్టిన జస్టిస్ లీసా గిల్........ 59
- విశాఖపట్నంలో గూగుల్ ₹1.35 లక్షల కోట్ల ఏఐ (AI) డేటా సెంటర్‌కు చంద్రబాబు నాయుడు శంకుస్థాపన........ 62
- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మొట్టమొదటిసారిగా 'మష్రూమ్ మిషన్' (Mushroom Mission) ప్రారంభం 65

APPSC News Summary

ఆంధ్రప్రదేశ్ పునర్వ్యవస్థీకరణ (సవరణ) బిల్లు, 2026: రాజధానిగా అమరావతి (Amaravati) ప్రకటన

మూలం: పీఐబీ (PIB) / వార్తా పత్రికలు

ప్రాముఖ్యత: జనరల్ స్టడీస్ పేపర్ II – పాలిటీ (రాష్ట్రాల పునర్వ్యవస్థీకరణ, సమాఖ్య విధానం, పార్లమెంట్, పాలన)

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- ఆంధ్రప్రదేశ్ పునర్వ్యవస్థీకరణ చట్టం 2014 (Andhra Pradesh Reorganisation Act, 2014), సెక్షన్ 5 (Section 5), హైదరాబాద్ ఉమ్మడి రాజధాని (Hyderabad Joint Capital), అమరావతి (Amaravati), ముందస్తు చట్టం (Retrospective Legislation), క్యాపిటల్ రీజియన్ డెవలప్‌మెంట్ అథారిటీ (Capital Region Development Authority).

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- రాష్ట్రాల పునర్వ్యవస్థీకరణ (State Reorganisation), సహకార సమాఖ్య విధానం (Cooperative Federalism), రాజధాని ఏర్పాటు (Capital Formation), పాలనా స్థిరత్వం (Governance Stability), కేంద్ర-రాష్ట్ర సంబంధాలు (Centre-State Relations).

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

లోక్‌సభ (Lok Sabha) ఇటీవల ఆంధ్రప్రదేశ్ పునర్వ్యవస్థీకరణ (సవరణ) బిల్లు, 2026 ను ఆమోదించింది. ఈ బిల్లు ఆంధ్రప్రదేశ్ రాజధానిగా **అమరావతిని (Amaravati)** అధికారికంగా ప్రకటించింది. పదేళ్ల పరివర్తన కాలం (Transition period) ముగిసిన తర్వాత, రాజధాని విషయంలో చట్టబద్ధమైన స్పష్టతను (Statutory clarity) ఇది ఇచ్చింది.

నేపథ్యం, రాజ్యాంగపరమైన సందర్భం (Background and Constitutional Context)

- ఉమ్మడి ఆంధ్రప్రదేశ్‌ను విడదీసి, తెలంగాణ (Telangana) రాష్ట్రాన్ని ఏర్పాటు చేయడానికి భారత రాజ్యాంగంలోని (Constitution) **ఆర్టికల్ 3 (Article 3)** కింద ఆంధ్రప్రదేశ్ పునర్వ్యవస్థీకరణ చట్టం, 2014 ను తీసుకువచ్చారు.
- ఈ చట్టంలోని **సెక్షన్ 5 (Section 5)** ప్రకారం, 2014 జూన్ 2 నుండి పదేళ్ల పాటు రెండు రాష్ట్రాలకు హైదరాబాద్ (Hyderabad) ఉమ్మడి రాజధానిగా (Common capital) ఉంటుంది.
- ఈ పదేళ్ల కాలం ముగిసిన తర్వాత, హైదరాబాద్ కేవలం తెలంగాణకు మాత్రమే రాజధానిగా ఉంటుంది. ఆంధ్రప్రదేశ్ తనకు తానుగా ఒక కొత్త రాజధానిని (New capital) ఏర్పాటు చేసుకోవాలి.
- అయితే, ఈ కొత్త రాజధాని పేరు ఏమిటి లేదా అది ఎక్కడ

ఉండాలి అనే విషయాన్ని ఆ చట్టంలో స్పష్టంగా చెప్పలేదు. దీనివల్ల 2024 లో పదేళ్ల గడువు ముగిసిన తర్వాత రాజధానిపై తీవ్ర సందిగ్ధత (Ambiguity) ఏర్పడింది.

సవరణ బిల్లులోని ముఖ్యాంశాలు (Key Highlights of the Amendment)

రాజధాని విషయంలో ఉన్న సందిగ్ధతను తొలగించడానికి ఈ సవరణ బిల్లు స్పష్టమైన చట్టపరమైన నిబంధనలను (Legal provisions) తీసుకువచ్చింది:

- పాత చట్టంలో ఉన్న "కొత్త రాజధాని ఉంటుంది" అనే పదాల స్థానంలో "అమరావతి కొత్త రాజధానిగా ఉంటుంది" అని స్పష్టంగా చేర్చారు.
- ఆంధ్రప్రదేశ్ రాజధాని ప్రాంత అభివృద్ధి ప్రాధికార సంస్థ చట్టం, 2014 (Andhra Pradesh Capital Region Development Authority Act) కింద గుర్తించిన ప్రాంతాన్ని అమరావతిగా (Amaravati) ఈ బిల్లు నిర్వచించింది.
- పాలనలో ఎలాంటి ఆటంకం లేకుండా (Continuity in governance) చూడటానికి, ఈ సవరణను **2 జూన్ 2024** నుండి ముందస్తు తేదీతో (Retrospective effect) అమలు చేస్తారు.
- ఇది ఆంధ్రప్రదేశ్ రాజధానిగా అమరావతికి చట్టబద్ధమైన గుర్తింపును (Statutory recognition) ఇచ్చింది.

సవరణ వెనుక ఉన్న కారణం (Rationale Behind the Amendment)

పరిపాలనా (Administrative), చట్టపరమైన (Legal), సమాఖ్య (Federal) అవసరాలను దృష్టిలో ఉంచుకుని ప్రభుత్వం ఈ సవరణ చేసింది.

- రాష్ట్ర విభజన (Bifurcation) జరిగిన తర్వాత, ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం భారీ ప్రణాళికలు రూపొందించి, అమరావతిని రాజధాని ప్రాంతంగా (Capital region) ప్రకటించింది.
- దీనిని పరిపాలనా కేంద్రంగా (Administrative centre) మార్చడానికి, మౌలిక సదుపాయాల (Infrastructure) అభివృద్ధిని ప్రారంభించారు. కీలక సంస్థలను ఏర్పాటు చేశారు.
- ఈ అభివృద్ధి పనులకు చట్టపరమైన గుర్తింపు (Legal provisions) తీసుకురావడానికి, ఆంధ్రప్రదేశ్ శాసనసభ (Legislative Assembly) **28 మార్చి 2026** న ఒక తీర్మానాన్ని (Resolution) ఆమోదించింది. ఈ చట్టాన్ని సవరించాలని కేంద్ర ప్రభుత్వాన్ని (Union Government) కోరింది.
- అందువల్ల, వాస్తవంగా జరుగుతున్న పరిపాలనకు, చట్టానికి మధ్య ఉన్న వ్యత్యాసాన్ని తగ్గించడానికే ఈ సవరణ తీసుకువచ్చారు.

ప్రాముఖ్యత (Significance)

పరిపాలన (Governance), సమాఖ్య స్ఫూర్తి (Federal structure) విషయంలో ఈ సవరణకు చాలా ప్రాముఖ్యత ఉంది.

- పదేళ్ల గడువు ముగిసిన తర్వాత రాజధానిపై ఉన్న అయోమయాన్ని తొలగించి, ఇది చట్టపరమైన స్పష్టతను (Legal clarity) ఇచ్చింది.
- ఇది పరిపాలనా స్థిరత్వాన్ని (Administrative stability) కల్పిస్తుంది. దీనివల్ల ప్రభుత్వ సంస్థలు ఎలాంటి ఆటంకం లేకుండా పనిచేస్తాయి.
- జూన్ 2024 నుండి అమలు అయ్యేలా చేసిన ముందస్తు నిబంధన (Retrospective clause) వల్ల పరిపాలన నిరంతరాయంగా కొనసాగుతుంది. ఆ తేదీ నుండి అమరావతిలో తీసుకున్న నిర్ణయాలకు ఇది చట్టబద్ధత ఇస్తుంది.
- రాష్ట్ర శాసనసభ (State legislature) చేసిన విజ్ఞప్తి మేరకు

పార్లమెంట్ (Parliament) ఈ చట్టాన్ని సవరించింది. ఇది సహకార సమాఖ్య విధానాన్ని (Cooperative federalism) ప్రతిబింబిస్తుంది.

- దీర్ఘకాలిక ఆర్థిక, పరిపాలనా సామర్థ్యానికి (Administrative efficiency) అవసరమైన ప్రణాళికాబద్ధమైన పట్టణాభివృద్ధికి (Urban development) ఇది ఎంతో సహాయపడుతుంది.

సమస్యలు, ఆందోళనలు (Issues and Concerns)

ఇది ఎంతో ముఖ్యమైనదైనప్పటికీ, కొన్ని ఆందోళనలు (Concerns) ఇంకా ఉన్నాయి.

- ప్రత్యామ్నాయ రాజధాని నమూనాలపై (Alternative capital models) ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ఇప్పటికే రాజకీయ చర్చలు జరిగాయి. ఇవి భవిష్యత్తులో కూడా పరిపాలనా నిర్ణయాలపై ప్రభావం చూపే అవకాశం ఉంది.
- అమరావతి అభివృద్ధికి భారీగా ఆర్థిక వనరులు (Financial resources), నిరంతర పెట్టుబడులు (Investment) అవసరం. ఇది ప్రభుత్వ ఖజానాకు ఒక పెద్ద ఆర్థిక సవాలుగా (Fiscal challenges) మారుతుంది.
- గడిచిపోయిన తేదీ నుండి చట్టాన్ని అమలు చేయడం (Retrospective legislation) రాజ్యాంగబద్ధమే. అయినప్పటికీ, భవిష్యత్తులో ఇతర చట్టాలకు ఇది ఒక చెడు ఉదాహరణగా (Precedent) మారుతుందేమో అన్న ఆందోళనలు ఉన్నాయి.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

- అమరావతిని ఒక ఆధునిక, పూర్తిస్థాయి రాజధాని నగరంగా (Capital city) మార్చడానికి ప్రభుత్వం నిర్ణీత కాలవ్యవధిలో (Time-bound) అభివృద్ధి పనులు పూర్తి చేయాలి.
- రాష్ట్రంలోని ఇతర ప్రాంతాల ఆందోళనలను తొలగించడానికి, సమతుల్య ప్రాంతీయ అభివృద్ధికి (Balanced regional development) ప్రభుత్వం ప్రాధాన్యత ఇవ్వాలి.
- తగిన ఆర్థిక, సంస్థాగత మద్దతు (Financial and institutional support) కోసం కేంద్ర-రాష్ట్రాల మధ్య (Centre-State) బలమైన సమన్వయం అవసరం.
- అమరావతిని సుస్థిరమైన, అందరినీ కలుపుకుపోయే (Inclusive), ప్రణాళికాబద్ధమైన పట్టణ కేంద్రంగా (Urban centre) నిర్మించడంపై దృష్టి పెట్టాలి.

ముగింపు (Conclusion)

రాష్ట్ర రాజధాని (State's capital) విషయంలో చాలా కాలంగా ఉన్న సందిగ్ధతను తొలగించడంలో, ఆంధ్రప్రదేశ్ పునర్వ్యవస్థీకరణ (సవరణ) బిల్లు 2026 ఒక కీలకమైన అడుగు. అమరావతికి అధికారిక గుర్తింపు ఇవ్వడం ద్వారా, ఈ సవరణ చట్టపరమైన స్పష్టతను (Legal certainty), పరిపాలనా స్థిరత్వాన్ని (Administrative stability), సహకార సమాఖ్య విధానాన్ని బలోపేతం చేస్తుంది. అదే సమయంలో ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ప్రణాళికాబద్ధమైన రాజధాని అభివృద్ధికి (Capital development) ఇది మార్గం సుగమం చేస్తుంది.

వేసవిలో పశువుల ఆరోగ్యాన్ని కాపాడేందుకు సూచనలు

మూలం: ద హిందూ (The Hindu)

ప్రాముఖ్యత: జనరల్ స్టడీస్ పేపర్ III – వ్యవసాయం (పశుపోషణ, పశువుల నిర్వహణ, వ్యవసాయంపై వాతావరణ ప్రభావం)

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- పశుపోషణ (Animal Husbandry), పశువుల్లో వడదెబ్బ (Heat Stress in Livestock), ఖనిజ లవణాలు (Mineral Supplements), పశుగ్రాస నిర్వహణ (Fodder Management), సంచార పశువైద్య సేవలు (Mobile Veterinary Services), పశువుల ఉత్పాదకత

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- పశువుల ఆరోగ్య నిర్వహణ, వాతావరణ మార్పులు - వ్యవసాయం, పశువులపై వడగాల్పుల ప్రభావం, రైతుల ఆదాయ పెంపు, పశువైద్య విస్తరణ సేవలు.

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

వేసవిలో వడదెబ్బ (Heat stress) నుంచి పశువులను కాపాడటానికి, వాటి ఉత్పాదకతను (Productivity) పెంచడానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ పశుసంవర్ధక శాఖ డైరెక్టర్ (Director of Animal Husbandry) కొన్ని మార్గదర్శకాలను జారీ చేశారు.

నేపథ్యం (Background)

- భారతదేశంలోని చాలా ప్రాంతాల్లో ఉష్ణోగ్రతలు, వడగాల్పులు (Heatwaves) విపరీతంగా పెరుగుతున్నాయి. ఇవి పశువుల ఆరోగ్యం, ఉత్పాదకతపై తీవ్ర ప్రభావం చూపుతాయి.
- పశువులు వడదెబ్బకు (Heat stress) త్వరగా గురవుతాయి. దీనివల్ల వాటి పాల దిగుబడి (Milk yield), ఎదుగుదల రేటు, రోగనిరోధక శక్తి (Immunity) పడిపోతాయి.
- ఈ సమస్యను పరిష్కరించడానికి పశుసంవర్ధక శాఖ ఈ మార్గదర్శకాలను విడుదల చేసింది. వాతావరణానికి అనుగుణంగా పశువుల నిర్వహణ పద్ధతులను (Livestock management practices) పాటించాలని రైతులను కోరింది.

మార్గదర్శకాల్లోని ముఖ్యాంశాలు (Key Highlights of the Advisory)

- రైతులు పశువులకు రోజంతా పరిశుభ్రమైన తాగునీరు అందించాలి.
- గ్రామాల్లో పశువుల కోసం ఉమ్మడి నీటి తొట్లను (Community water troughs) ఏర్పాటు చేయాలి.
- పశుగ్రాసాన్ని (Fodder) చిన్న ముక్కలుగా కత్తిరించాలి. ఉదయం లేదా సాయంత్రం చల్లటి సమయాల్లోనే వాటిని మేతగా వేయాలి.
- పశువుల్లో జీర్ణక్రియ (Digestion), రోగనిరోధక శక్తి పెంచడానికి రోజుకు 30 నుంచి 50 గ్రాముల ఖనిజ లవణాలను (Mineral supplements) అందించాలి.
- ఎండ దెబ్బ తగలకుండా పశువులను ఉదయం, సాయంత్రం సమయాల్లో మాత్రమే మేతకు (Grazing) పంపాలి.
- పశువుల షెడ్లు (Sheds) చల్లగా, గాలి, వెలుతురు (Well-ventilated) బాగా వచ్చేలా ఉండాలి.
- వడదెబ్బను తగ్గించడానికి, పాల దిగుబడి పెంచడానికి ఉదయాన్నే (Early morning) పాలు పితకాలి.
- ఎండ తీవ్రతను తగ్గించడానికి పశువుల షెడ్లను తూర్పు-పడమర (East-west orientation) దిశలో నిర్మించాలి.
- సంకరజాతి పశువులకు (Crossbred cattle) ఎండ తీవ్రతను తట్టుకునే శక్తి తక్కువ. కాబట్టి ఎండ తీవ్రంగా ఉన్నప్పుడు వాటికి ఫ్యాన్లు, వాటర్ స్ప్రింక్లర్లు (Water sprinklers) ఏర్పాటు చేయాలి.
- షెడ్లు చల్లగా ఉండటానికి వాటి చుట్టూ తడి గోనె సంచులను (Wet gunny bags) వేలాడదీయాలి.

పశువుల్లో వడదెబ్బ / హీట్ స్ట్రెస్ (Heat Stress in Livestock)

అంశం (Aspect)	వివరాలు (Details)
అర్థం (Meaning)	అధిక వేడి, తేమ (Humidity) వల్ల పశువులు ఎదుర్కొనే శారీరక ఒత్తిడి.
ప్రధాన కారణాలు (Major Causes)	వడగాల్పులు (Heatwaves), అధిక ఉష్ణోగ్రతలు, నీడ లేకపోవడం, సరిపడా నీరు అందకపోవడం.
సాధారణ లక్షణాలు (Common Symptoms)	వేగంగా ఊపిరి పీల్చుకోవడం (Rapid breathing), నోటి నుంచి ఎక్కువగా చొంగ కారడం, ఆకలి తగ్గడం, పాల దిగుబడి పడిపోవడం.
త్వరగా గురయ్యే పశువులు	సంకరజాతి పశువులు (Crossbred cattle), ఎక్కువ పాలిచ్చే పాడి పశువులు.
నివారణ చర్యలు (Preventive Measures)	తగినంత నీరు, గాలి ఆడే షెడ్లు, నీడ, ఖనిజ లవణాలు, పగటిపూట మేతకు పంపకపోవడం.
పశువైద్య మద్దతు	సంచార పశువైద్య సేవలు, అత్యవసర చికిత్స (Emergency treatment).
ఆర్థిక ప్రభావం	పాల దిగుబడి, ఉత్పాదకత తగ్గి రైతుల ఆదాయం పడిపోతుంది.

ప్రాముఖ్యత (Significance)

- వేడి వల్ల వచ్చే ఆరోగ్య సమస్యల నుంచి పశువులను కాపాడుతుంది.
- పాల దిగుబడిని, పశువుల ఉత్పాదకతను (Livestock productivity) స్థిరంగా ఉంచుతుంది.
- పాడి పరిశ్రమలో రైతుల ఆదాయం (Farmer income) తగ్గకుండా కాపాడుతుంది.
- పశువైద్య విస్తరణ సేవలను (Veterinary extension services) బలోపేతం చేస్తుంది. రైతులలో అవగాహన పెంచుతుంది.

సమస్యలు, సవాళ్లు (Issues and Challenges)

- వడదెబ్బ నిర్వహణ (Heat stress management) పట్ల రైతులకు సరైన అవగాహన లేదు.
- గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో పశువైద్య మౌలిక సదుపాయాలు (Veterinary infrastructure) సరిగ్గా లేవు.
- వేసవి కాలంలో తీవ్రమైన నీటి కొరత (Water scarcity) ఉంటుంది.
- వాతావరణ మార్పుల (Climate change) వల్ల వడగాల్పులు పదేపదే వస్తున్నాయి.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

- విస్తరణ సేవలను (Extension services), రైతు అవగాహనా కార్యక్రమాలను బలోపేతం చేయాలి.
- గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో సంచార పశువైద్య సేవలను (Mobile veterinary services) మరింత విస్తరించాలి.
- వాతావరణ మార్పులను తట్టుకునే (Climate-resilient) పశుపోషణ పద్ధతులను ప్రోత్సహించాలి.
- పశువుల కోసం గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో నీటి మౌలిక సదుపాయాలను (Water infrastructure) మెరుగుపరచాలి.
- శాస్త్రీయంగా షెడ్ల నిర్మాణం (Scientific shed design), కూలింగ్ సిస్టమ్స్ వాడేలా రైతులను ప్రోత్సహించాలి.

ముగింపు (Conclusion)

పశువుల ఆరోగ్యాన్ని, ఉత్పాదకతను కాపాడుకోవడానికి సీజనల్ నిర్వహణ చాలా ముఖ్యం. సరైన నీరు, గాలి ఆడే వసతి, వడదెబ్బ నిర్వహణ లాంటి సాధారణ పద్ధతులను పాటించడం వల్ల పశువుల సంక్షేమం (Livestock welfare), రైతుల ఆదాయం (Farmer incomes) గణనీయంగా పెరుగుతాయి.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో రబీ సీజన్ (Rabi Season) వరి ధాన్యం కొనుగోలు లక్ష్యం

మూలం: ద హిందూ (The Hindu)

ప్రాముఖ్యత: జనరల్ స్టడీస్ పేపర్ III – వ్యవసాయం (ఆహార సేకరణ, పంట కాలాలు, వ్యవసాయ మార్కెటింగ్)

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- రబీ పంట (Rabi Crop), ఖరీఫ్ పంట (Kharif Crop), ధాన్యం కొనుగోలు (Paddy Procurement), కనీస మద్దతు ధర (Minimum Support Price - MSP), గోనె సంచులు (Gunnysacks), కొనుగోలు కేంద్రాలు (Procurement Centres), ఆహార ధాన్యాల నిల్వ (Foodgrain Storage).

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- వ్యవసాయ కొనుగోలు వ్యవస్థ (Agricultural Procurement System), రైతుల ఆదాయ మద్దతు (Farmer Income Support), ఆహార భద్రత (Food Security), వ్యవసాయంలో సరఫరా వ్యవస్థ నిర్వహణ (Supply Chain Management in Agriculture), ప్రజా పంపిణీ వ్యవస్థ (Public Distribution System - PDS).

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

2026 ఏప్రిల్ 4 నుంచి ప్రారంభమయ్యే రబీ సీజన్‌లో (Rabi season) 23 లక్షల మెట్రిక్ టన్నుల (MT) వరి ధాన్యాన్ని కొనుగోలు చేయాలని ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. ఈ కొనుగోలును రాష్ట్రవ్యాప్తంగా ఉన్న 1,917 ధాన్యం కొనుగోలు కేంద్రాల (Procurement centres) ద్వారా చేపడతారు. రైతుల నుంచి ధాన్యం కొనుగోలు చేసిన 24 గంటల్లోనే వారికి డబ్బులు చెల్లిస్తామని ప్రభుత్వం హామీ ఇచ్చింది.

నేపథ్యం (Background)

- భారతదేశంలో అత్యంత ముఖ్యమైన ఆహార పంటల్లో వరి ఒకటి. ఇది దేశంలోని పెద్ద సంఖ్యలో ప్రజలకు ప్రధాన ఆహారం.
- మార్కెట్లో ధరల హెచ్చుతగ్గుల నుంచి (Price fluctuations) రైతులను కాపాడటానికి, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు కొనుగోలు కేంద్రాల ద్వారా కనీస మద్దతు ధరకు (MSP) ధాన్యాన్ని కొనుగోలు చేస్తాయి.
- కొనుగోలు చేసిన ధాన్యాన్ని బియ్యంగా మార్చి, ఆహార భద్రతను (Food security) కల్పించడానికి ప్రజా పంపిణీ వ్యవస్థ (PDS) ద్వారా ప్రజలకు సరఫరా చేస్తారు.
- రైతులకు మద్దతు ఇవ్వడానికి, ఆహార ధాన్యాల సరఫరాను స్థిరంగా ఉంచడానికి పటిష్టమైన కొనుగోలు వ్యవస్థ (Procurement operations) చాలా అవసరం.

Source: The Hindu

కొనుగోలు ప్రణాళికలోని ముఖ్యాంశాలు (Key Highlights of the Procurement Plan)

- ఈ రబీ సీజన్‌కు గాను 23 లక్షల మెట్రిక్ టన్నుల ధాన్యం కొనుగోలు చేయాలని ప్రభుత్వం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది.
- రాష్ట్రవ్యాప్తంగా 1,917 కొనుగోలు కేంద్రాల ద్వారా ఈ ప్రక్రియను నిర్వహిస్తారు.
- రైతుల నుంచి ధాన్యం సేకరించిన 24 గంటల్లోనే (Within 24 hours) వారికి చెల్లింపులు జరుగుతాయి.
- కొనుగోలు చేసిన ధాన్యాన్ని నిల్వ చేయడానికి, ప్యాక్ చేయడానికి సుమారు 5.4 కోట్ల గోనె సంచులను (Gunnysacks) సిద్ధం చేశారు.
- ధాన్యాన్ని రవాణా చేయడానికి సుమారు 17,200 లారీలను (Lorries) ఉపయోగిస్తున్నారు. జీపీఎస్ ట్రాకింగ్ (GPS tracking) ద్వారా వీటి కదలికలను పర్యవేక్షిస్తారు.
- గత ఖరీఫ్ సీజన్‌లో (Kharif season) సుమారు 51 లక్షల మెట్రిక్ టన్నుల ధాన్యాన్ని కొనుగోలు చేశారు. దాదాపు 7.8 లక్షల మంది రైతులకు రూ.11,300 కోట్లు చెల్లించారు.

రబీ, ఖరీఫ్ పంట కాలాలు

అంశం	రబీ పంటలు	ఖరీఫ్ పంటలు
విత్తే సమయం (Sowing Period)	అక్టోబర్ - డిసెంబర్	జూన్ - జూలై
కోత సమయం	మార్చి - ఏప్రిల్	సెప్టెంబర్ - అక్టోబర్
వాతావరణం	చల్లని, పొడి వాతావరణం	వేడి, తేమ వాతావరణం
ముఖ్యమైన పంటలు (Major Examples)	గోధుమ (Wheat), బార్లీ, ఆవాలు (Mustard), శనగలు (Gram)	వరి (Rice), మొక్కజొన్న (Maize), పత్తి, సోయాబీన్
రుతుపవనాలపై ఆధారపడటం (Dependence on Monsoon)	తక్కువ (Low)	ఎక్కువ (High)

ఆహార ధాన్యాల కొనుగోలులో గోనె సంచులు (Gunnysacks in Foodgrain Procurement)

అంశం (Aspect)	వివరాలు (Details)
తయారీ (Material)	సాంప్రదాయకంగా జనపనారతో (Jute fibre) తయారు చేస్తారు.
ఉపయోగం (Purpose)	ఆహార ధాన్యాలను ప్యాక్ చేయడానికి, నిల్వ చేయడానికి, రవాణా చేయడానికి వాడతారు.
ప్రాముఖ్యత (Importance)	ధాన్యం పాడవకుండా, తేమ (Moisture) చేరకుండా ఇవి కాపాడతాయి.
విధానపరమైన లింక్ (Policy Link)	పంట కోత సమయంలో ఇవి తగినన్ని అందుబాటులో ఉండేలా ప్రభుత్వ సంస్థలు చూసుకోవాలి.
పర్యావరణ ప్రయోజనం (Environmental Benefit)	ప్లాస్టిక్ కవర్లతో పోలిస్తే, ఇవి పర్యావరణానికి మేలు చేస్తాయి. సులభంగా మట్టిలో కలిసిపోతాయి (Biodegradable).

ప్రాముఖ్యత (Significance)

- **రైతుల ఆదాయానికి మద్దతు (Supports farmer income):** సరైన సమయానికి కనీస మద్దతు ధరకు (MSP) ధాన్యం కొనుగోలు చేయడం వల్ల, రైతులకు తమ పంటకు సరైన ధర అందుతుంది.
- **నష్టాలకు అమ్ముకోవడాన్ని నివారిస్తుంది (Prevents distress sales):** పంట కోత సమయంలో మార్కెట్లో ధరలు తక్కువగా ఉన్నప్పుడు, రైతులు నష్టాలకు అమ్ముకోకుండా ఈ కొనుగోలు కేంద్రాలు రక్షిస్తాయి.
- **ఆహార భద్రతను పెంచుతుంది (Strengthens food security):** కొనుగోలు చేసిన ధాన్యాన్ని ప్రభుత్వ సంక్షేమ పథకాలకు, ప్రజా పంపిణీ వ్యవస్థకు (PDS) ఉపయోగిస్తారు.
- **సరఫరా వ్యవస్థ సామర్థ్యాన్ని మెరుగుపరుస్తుంది (Improves supply chain efficiency):** లారీలకు జీపీఎస్ (GPS) అమర్చడం వల్ల పారదర్శకత (Transparency), పర్యవేక్షణ మెరుగుపడుతుంది.
- **మౌలిక సదుపాయాల బలోపేతం (Strengthens procurement infrastructure):** ఎక్కువ కొనుగోలు కేంద్రాలను ఏర్పాటు చేయడం వల్ల ఇవి రైతులకు సులభంగా అందుబాటులో ఉంటాయి.

సమస్యలు, సవాళ్లు (Issues and Challenges)

- పంట ఎక్కువగా చేతికి వచ్చే సమయంలో (Peak harvest periods), వాటిని నిల్వ చేయడం (Storage), రవాణా (Transportation logistics) కష్టంగా మారుతుంది.
- గోనె సంచుల (Gunnysacks) కొరత ఏర్పడితే కొనుగోలు ప్రక్రియకు ఆటంకం కలుగుతుంది.
- రవాణా చేయడంలో, లేదా మిల్లింగ్ చేయడంలో ఆలస్యం జరిగితే మొత్తం సరఫరా వ్యవస్థ (Supply chain) దెబ్బతింటుంది.
- కోత సమయంలో వాతావరణ పరిస్థితులు బాగాలేకపోతే (Weather conditions) ధాన్యం నాణ్యత దెబ్బతింటుంది.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

- గిడ్డంగులు, సైలోల (Silos and warehouses) లాంటి ఆధునిక ధాన్యపు నిల్వ కేంద్రాలను పెంచాలి.
- కొనుగోలు, చెల్లింపుల కోసం డిజిటల్ పర్యవేక్షణా వ్యవస్థలను (Digital monitoring systems) మెరుగుపరచాలి.
- రవాణా, సరఫరా వ్యవస్థలను మరింత బలోపేతం చేయాలి.
- నీటిని ఎక్కువగా లాగేసుకునే వరి లాంటి పంటలపైనే ఆధారపడకుండా, పంటల వైవిధ్యీకరణను (Crop diversification) ప్రోత్సహించాలి.

ముగింపు (Conclusion)

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో రబీ వరి ధాన్యం కొనుగోలు అనేది.. రైతులకు మద్దతు ఇవ్వడంలో, ఆహార భద్రతను కాపాడడంలో ప్రభుత్వ కొనుగోళ్ల ప్రాముఖ్యతను తెలియజేస్తుంది. పారదర్శకంగా కొనుగోలు చేయడం, గోనె సంచులు లాంటి నిల్వ వస్తువులు తగినన్ని ఉంచుకోవడం, సమయానికి డబ్బులు చెల్లించడం వల్ల వ్యవసాయ మార్కెట్లు సజావుగా సాగుతాయి. రైతుల ఆదాయం కూడా స్థిరంగా ఉంటుంది.

శబరిమల కేసు: ఆవశ్యక మతపరమైన ఆచారాలు, మతపరమైన శాఖ మరియు రాజ్యాంగ పరిమితులు

మూలం: ద హిందూ (The Hindu)

ప్రాముఖ్యత: జనరల్ స్టడీస్ పేపర్ II – పాలిటీ (ప్రాథమిక హక్కులు, న్యాయవ్యవస్థ, మత స్వేచ్ఛ, రాజ్యాంగ వివరణ)

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- ఆర్టికల్ 14, ఆర్టికల్ 15, ఆర్టికల్ 17, ఆర్టికల్ 25, ఆర్టికల్ 26, మతపరమైన శాఖ (Religious Denomination), ఆవశ్యక మతపరమైన ఆచారాలు (Essential Religious Practices), శబరిమల.

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- రాజ్యాంగ నైతికత (Constitutional Morality), విశ్వాసం వర్సెస్ హక్కులు (Faith vs Rights), మతపరమైన విషయాల్లో న్యాయ సమీక్ష, లింగ న్యాయం (Gender Justice), మతాంతర్గత వైవిధ్యం (Intrareligious Diversity), ఆవశ్యక మతపరమైన ఆచారాల సిద్ధాంతం.

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

- శబరిమల కేసుకు సంబంధించి దాఖలైన రివ్యూ పిటిషన్లను (పునఃసమీక్ష పిటిషన్లు) విచారించేందుకు సుప్రీంకోర్టు తొమ్మిది మంది న్యాయమూర్తులతో కూడిన ధర్మాసనాన్ని ఏర్పాటు చేసింది.
- "మతపరమైన శాఖ", "ఆవశ్యక మతపరమైన ఆచారాలు" అనే పదాలకు కఠినమైన నిర్వచనాలు ఇస్తే, బహుళత్వంతో (plural) మరియు వైవిధ్యంతో కూడిన హిందూ మత స్వభావం వక్రీకరించబడుతుందని కేంద్ర ప్రభుత్వం వాదించింది.
- మత విశ్వాసాలకు సంబంధించిన విషయాలలో న్యాయస్థానాలు ఏ మేరకు జోక్యం చేసుకోవచ్చు అనే విస్తృతమైన రాజ్యాంగపరమైన ప్రశ్నను కూడా ధర్మాసనం పరిశీలించనుంది.

Source: The Hindu

నేపథ్యం మరియు చారిత్రక సందర్భం (Background and Historical Context)

- కేరళలోని పెరియార్ టైగర్ రిజర్వ్‌లో ఉన్న శబరిమల ఆలయం అయ్యప్ప స్వామికి అంకితం చేయబడింది. ఆయన నైష్ఠిక బ్రహ్మచారి అని భక్తుల విశ్వాసం.
- ఈ ఆలయం ఒక విశిష్టమైన మత సంప్రదాయాన్ని పాటిస్తుంది. ఇక్కడ భక్తులు యాత్రకు ముందు కఠినమైన క్రమశిక్షణ, దీక్షతో కూడిన 41 రోజుల మండల దీక్షను చేపడతారు.
- సాంప్రదాయకంగా, 10 నుండి 50 సంవత్సరాల మధ్య వయస్సు ఉన్న మహిళలు (రుతుక్రమ వయస్సు గలవారు) ఆలయంలోకి ప్రవేశించడానికి అనుమతించబడరు.
- వారి ప్రవేశం దేవుని బ్రహ్మచర్య స్వభావాన్ని దెబ్బతీస్తుందనే విశ్వాసం ఆధారంగా ఈ ఆచారం కొనసాగుతోంది.
- దశాబ్దాలుగా ఉన్న ఈ ఆచారం, ఆలయ సంప్రదాయంలో ఒక అంతర్భాగంగా పరిగణించబడుతోంది.
- ఎస్. మహేంద్రన్ కేసులో 1991లో కేరళ హైకోర్టు మొదటిసారిగా ఈ నిషేధాన్ని చట్టబద్ధంగా సమర్థించింది. ఈ

ఆచారం రాజ్యాంగబద్ధమైనదేనని, ఇది ఆర్టికల్స్ 14 లేదా 25 ను ఉల్లంఘించడం లేదని కోర్టు అప్పట్లో పేర్కొంది.

శబరిమల ఆచారం యొక్క స్వభావం (Nature of the Sabarimala Practice)

- ఇక్కడ మహిళలందరిపై నిషేధం లేదు, కేవలం రుతుక్రమ వయస్సు ఉన్న స్త్రీలకు మాత్రమే ఇది వర్తిస్తుంది. ఇది దేవుని బ్రహ్మచర్యంతో ముడిపడి ఉన్న నిర్దిష్ట మతపరమైన విశ్వాసాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది.
- ఆలయ ఆచారాలు.. దీక్ష (penance), కఠిన నియమాలు మరియు క్రమశిక్షణతో కూడిన విస్తృతమైన వ్యవస్థలో మిళితమై ఉన్నాయి.
- ఆలయ నిర్వహణ చూసే 'ట్రావెన్‌కోర్ దేవస్వం బోర్డు' (Travancore Devaswom Board), ఈ నిషేధం ఆర్టికల్ 26 కింద రక్షణ పొందే ఒక 'ఆవశ్యక మతపరమైన ఆచారం' (essential religious practice) అని వాదించింది.
- ఆచారాల ఆధారంగా మినహాయింపును అనుమతించే 'కేరళ హిందూ ప్లేసెస్ ఆఫ్ పబ్లిక్ వర్షిప్ రూల్స్, 1965' లోని రూల్ 3(b) ని కూడా బోర్డు ఉదహరించింది.
- అయితే, ఇటువంటి ఆచారాలు పితృస్వామ్య నిబంధనలను (patriarchal norms) ప్రతిబింబిస్తాయని, ఇవి రాజ్యాంగం కల్పించిన సమానత్వం, గౌరవాలకు విరుద్ధమని విమర్శకులు వాదించారు.

చట్టపరమైన పరిణామాల కాలక్రమం (Timeline of Legal Developments)

- మహిళల ప్రవేశంపై ఉన్న నిషేధాన్ని సవాలు చేస్తూ 'ఇండియన్ యంగ్ లాయర్స్ అసోసియేషన్' దాఖలు చేసిన పిటిషన్ ద్వారా 2006లో ఈ సమస్య సుప్రీంకోర్టుకు చేరింది.
- ఈ కేసు పలు దశలను దాటింది: 2008లో ముగ్గురు న్యాయమూర్తుల ధర్మాసనానికి సిఫార్సు చేయబడింది, 2016లో వివరంగా విచారణ జరిగింది, ఆ తర్వాత 2017లో ఐదుగురు న్యాయమూర్తుల రాజ్యాంగ ధర్మాసనానికి బదిలీ చేయబడింది.

కీలకమైన రాజ్యాంగ సమస్యలు

- ఈ కేసు అనేక ప్రాథమిక రాజ్యాంగ ప్రశ్నలను లేవనెత్తుతుంది.
- మహిళలను గుడిలోకి రాకుండా నిరోధించడం ఆర్టికల్ 14 కింద సమానత్వపు హక్కును, మరియు ఆర్టికల్ 15 కింద వివక్షకు వ్యతిరేకంగా ఉన్న నిబంధనను ఉల్లంఘిస్తుందా అని ఇది పరిశీలిస్తుంది.
- ఇటువంటి మినహాయింపు ఆర్టికల్ 17 కింద 'అంటరానితనం' (untouchability) కిందకు వస్తుందా అని కూడా ఇది ప్రశ్నిస్తుంది.
- అయ్యప్ప భక్తులు ఆర్టికల్ 26 కింద రక్షణ పొందే ప్రత్యేక 'మతపరమైన శాఖ' (religious denomination) గా పరిగణించబడతారా అనేది మరొక ముఖ్యమైన సమస్య.
- ఈ నిషేధం ఆర్టికల్ 25 కింద ఒక 'ఆవశ్యక మతపరమైన ఆచారం'గా అర్హత పొందుతుందా లేదా అని కోర్టు నిర్ణయించాలి.
- అదనంగా, మతపరమైన విషయాలలో న్యాయస్థానాల జోక్యం ఏ మేరకు ఉండాలి? విశ్వాస ఆధారిత ఆచారాలను వ్యాఖ్యానించడంలో రాజ్యాంగ న్యాయస్థానాలకు ఉన్న పరిమితులు ఏమిటి? అనే విస్తృతమైన ప్రశ్నలను ఈ కేసు లేవనెత్తుతుంది.

సుప్రీంకోర్టు తీర్పు (2018)

- 4:1 మెజారిటీ తీర్పులో, సుప్రీంకోర్టు మహిళల ప్రవేశంపై ఉన్న నిషేధాన్ని రాజ్యాంగ విరుద్ధమని ప్రకటించింది.
- ఈ ఆచారం ప్రాథమిక హక్కులను, ముఖ్యంగా సమానత్వం మరియు గౌరవాన్ని ఉల్లంఘిస్తోందని కోర్టు పేర్కొంది. అయ్యప్ప భక్తులు ఒక ప్రత్యేక మతపరమైన శాఖ అనే వాదనను కోర్టు తిరస్కరించింది.
- మహిళలను మినహాయించడం ఒక 'ఆవశ్యక మతపరమైన ఆచారం' కాదని తీర్పునిచ్చింది. రూల్ 3(b) ని రాజ్యాంగ విరుద్ధమని కొట్టివేసింది.
- జీవసంబంధమైన లక్షణాల (biological attributes) ఆధారంగా స్త్రీలను మినహాయించడం వివక్షేనని, దీనిని అంటరానితనంగా చూడవచ్చని కోర్టు వ్యాఖ్యానించింది.
- అయితే, జస్టిస్ ఇందు మల్హోత్రా తన భిన్నమైన

అభిప్రాయాన్ని (dissenting opinion) వ్యక్తం చేస్తూ న్యాయపరమైన సంయమనం (judicial restraint) పాటించాలని నొక్కిచెప్పారు. మతపరమైన ఆచారాలు సామాజికంగా హానికరం లేదా అణచివేతకు గురిచేసేవి అయితే తప్ప కోర్టులు వాటిలో జోక్యం చేసుకోకూడదని ఆమె వాదించారు.

కేంద్రం తాజా వైఖరి (2026) (Centre's Recent Stand)

- 2018 తీర్పు వెనుక ఉన్న తర్కాన్ని సవాలు చేస్తూ కేంద్ర ప్రభుత్వం ఒక వైఖరిని తీసుకుంది.
- "మతపరమైన శాఖ" మరియు "ఆవశ్యక మతపరమైన ఆచారాల"కు కఠినమైన లేదా ఏకరీతి నిర్వచనాలు (uniform definitions) విధిస్తే హిందూ మత వైవిధ్యం దెబ్బతింటుందని వాదించింది. ఒకే అధికారిక సిద్ధాంతం (single authoritative doctrine) కాకుండా, బహుళ సంప్రదాయాలు, విభిన్న ఆచారాలతో హిందూ మతం ఉంటుందని కేంద్రం పేర్కొంది.
- చాలా మత సంప్రదాయాలకు ప్రామాణిక గ్రంథాలు లేదా స్థిరమైన ఆచారాలు లేవని, అందువల్ల ఏది "ఆవశ్యకం" అని నిర్ణయించడం కష్టమని కేంద్రం నొక్కిచెప్పింది. న్యాయస్థానాలు ప్రామాణీకరించడానికి ప్రయత్నిస్తే అది సిద్ధాంతపరమైన లోపాలకు దారితీస్తుందని హెచ్చరించింది.
- ఈ వాదన రాజ్యాంగపరమైన చర్చలోకి మతాంతర్గత వైవిధ్యం (intrareligious diversity) అనే కొత్త కోణాన్ని పరిచయం చేసింది.

ప్రధాన చర్చ: విశ్వాసం, సమానత్వం, న్యాయవ్యవస్థ పాత్ర (Core Debate)

- శబరిమల కేసు రెండు విరుద్ధమైన సూత్రాల మధ్య ఉన్న లోతైన రాజ్యాంగపరమైన ఘర్షణను ప్రతిబింబిస్తుంది.
- ఒకవైపు మతపరమైన స్వయంప్రతిపత్తి (religious autonomy) అనే వాదన ఉంది. ఆర్టికల్ 26 కింద తమ అంతర్గత వ్యవహారాలను నిర్వహించుకునే హక్కు తమకు ఉందని మత సంఘాలు పేర్కొంటున్నాయి.
- మరోవైపు సమానత్వం మరియు వివక్ష చూపకపోవడం అనే సూత్రం ఉంది. పబ్లిక్ మతపరమైన సంస్థలలో వ్యక్తులందరికీ సమాన ప్రవేశం ఉండాలని ఇది డిమాండ్ చేస్తుంది.
- ఈ కేసు రాజ్యాంగ నైతికత (constitutional morality) వర్సెస్ సామాజిక నైతికత (social morality) అనే అంశాన్ని కూడా లేవనెత్తుతుంది. రాజ్యాంగం గౌరవం మరియు సమానత్వానికి ప్రాధాన్యత ఇస్తుండగా, మతపరమైన ఆచారాలు తరచుగా సంప్రదాయాలు మరియు విశ్వాసాల ద్వారా రూపొందుతాయి.

పరిణామాలు (Implications)

- ఈ కేసు తుది తీర్పు లింగ న్యాయం (gender justice) మరియు మత స్వేచ్ఛ మధ్య సమతుల్యతను ప్రభావితం చేస్తుంది. అన్ని మతాలలో ఇలాంటి సమస్యలకు ఇది ఒక ఉదాహరణగా నిలుస్తుంది.
- మసీదులు, పార్సీ ఫైర్ టెంపుల్స్‌లోకి మహిళల ప్రవేశం, మహిళల జననాంగాల వికృతీకరణ (female genital mutilation) వంటి పద్ధతులకు సంబంధించిన కేసులపైనా ఈ తీర్పు ప్రభావం చూపుతుంది.
- భారతదేశ రాజ్యాంగ చట్రంలో న్యాయవ్యవస్థకు, మతానికి మధ్య ఉన్న సంబంధాన్ని ఇది నిర్ణయిస్తుంది.

సవాళ్లు (Challenges)

- తన సంస్థాగత పాత్రను (institutional role) అతిక్రమించకుండా విరుద్ధమైన రాజ్యాంగ విలువల మధ్య సమతుల్యతను సాధించాల్సిన సవాలును కోర్టు ఎదుర్కొంటోంది.
- 'ఆవశ్యక ఆచారం' (essential practice) అంటే ఏమిటో నిర్ణయించడం ఇప్పటికీ ఒక ఆత్మాశ్రయమైన (subjective) అంశంగానే ఉంది.
- ప్రజల ప్రతిఘటన, సామాజిక ఉద్రిక్తతలు న్యాయ నిర్ణయాల అమలును క్లిష్టతరం చేస్తాయి. అతిగా న్యాయపరమైన జోక్యం చేసుకుంటే మతపరమైన స్వయంప్రతిపత్తి దెబ్బతింటుంది, అలాగని తగినంత జోక్యం చేసుకోకపోతే వివక్ష కొనసాగుతుందనే ప్రమాదం ఉంది.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

ప్రాథమిక హక్కులను సమర్థిస్తూనే మతపరమైన వైవిధ్యాన్ని గౌరవించే సమతుల్య విధానం అవసరం. న్యాయస్థానం తన జోక్యాన్ని పరిమితం చేయడానికి 'ఆవశ్యక మతపరమైన ఆచారాల సిద్ధాంతాన్ని' (essential religious practices doctrine) మరింత మెరుగుపరచాల్సి రావచ్చు. పండితులు, మత సంఘాలు మరియు సంస్కరణోద్యమాలతో చర్చలు జరపడం ద్వారా సామాజికంగా ఆమోదయోగ్యమైన పరిష్కారాలను కనుగొనవచ్చు.

ముగింపు (Conclusion)

శబరిమల కేసు భారతదేశ రాజ్యాంగ పరిణామంలో ఒక చారిత్రక ఘట్టం. బహుళత్వ సమాజంలో విశ్వాసం, చట్టం మరియు హక్కుల మధ్య ఉన్న సంక్లిష్టమైన సంబంధాన్ని ఇది వెలుగులోకి తీసుకువస్తుంది. ప్రస్తుతం జరుగుతున్న పునఃసమీక్ష.. రాజ్యాంగ విలువలను బలోపేతం చేస్తూనే, మతంలో న్యాయపరమైన జోక్యానికి ఉన్న సరిహద్దులను స్పష్టం చేసే అవకాశాన్ని అందిస్తుంది. దీని తుది ఫలితం భారతదేశంలో మత స్వేచ్ఛ, లింగ న్యాయం మరియు రాజ్యాంగ వివరణల భవిష్యత్తును నిర్ణయిస్తుంది.

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ శతాబ్ది వేడుకలకు సన్నాహకంగా 'శతాబ్ది మహోత్సవం'

మూలం: ది హిందూ (The Hindu)

ఆవశ్యకత: GS పేపర్ I – సంస్కృతి & విద్య / GS పేపర్ II – పాలన (ఉన్నత విద్యా సంస్థలు, ప్రాంతీయ అభివృద్ధి)

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం, విశాఖపట్నం, శతాబ్ది వేడుకలు, కోహా (KOHA) సాఫ్ట్‌వేర్, ఇంటిగ్రేటెడ్ లైబ్రరీ సిస్టమ్ (ILS), దూర విద్య.

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- ఉన్నత విద్యా సంస్థలు, సాంస్కృతిక పరిరక్షణ, అకడమిక్ ఔట్రీచ్ (విద్యాపరమైన సేవలు), డిజిటల్ విద్య, నాలెడ్జ్ ఎకానమీ, ప్రాంతీయ అభివృద్ధి.

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ శతాబ్ది వేడుకల్లో భాగంగా మూడు రోజుల సాంస్కృతిక పండుగ అయిన 'శతాబ్ది మహోత్సవం' నిర్వహించబడింది. ఏప్రిల్ 26న జరగనున్న విశ్వవిద్యాలయ వ్యవస్థాపక దినోత్సవం వరకు జరిగే వరుస కార్యక్రమాలకు ఈ వేడుక నాంది పలుకుతుంది. ఇది సాంస్కృతిక ఉత్సాహం మరియు విద్యాపరమైన భాగస్వామ్యాల కలయికను ప్రతిబింబిస్తుంది.

నేపథ్యం మరియు సందర్భం (Background and Context)

- 1926లో విశాఖపట్నంలో స్థాపించబడిన ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం, భారతదేశంలోని పురాతన ఉన్నత విద్యా సంస్థలలో ఒకటి.
- దశాబ్దాలుగా, ఇది దక్షిణ భారతదేశంలో ఉన్నత విద్యాభివృద్ధికి విశేష కృషి చేసింది. వివిధ రంగాలలో పండితులను, పరిపాలకులను మరియు నిపుణులను తయారు చేసింది.
- ఈ శతాబ్ది వేడుకలు (AU@100) కేవలం నామమాత్రపువి కావు; విద్యా నైపుణ్యం, మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధి, సాంస్కృతిక పరిరక్షణ మరియు ప్రజలతో మమేకమవ్వడం (కమ్యూనిటీ ఔట్రీచ్) పై దృష్టి సారించే ఏడాది పొడవునా సాగే కార్యక్రమంగా ఇవి రూపొందించబడ్డాయి.
- సమకాలీన భారతదేశంలో విశ్వవిద్యాలయాల పాత్ర ఎలా మారుతోందో ఇది ప్రతిబింబిస్తుంది, ఇక్కడ సంస్థలు కేవలం బోధనకే పరిమితం కాకుండా సామాజిక మరియు ఆర్థిక అభివృద్ధికి చురుకుగా దోహదపడాలని భావిస్తున్నారు.

ముఖ్యాంశాలు (Key Highlights)

- శతాబ్ది మహోత్సవం శతాబ్ది వేడుకల లాంఛనప్రాయ ప్రారంభంగా భావించబడుతుంది మరియు తదుపరి కార్యక్రమాలకు వేదికను సిద్ధం చేస్తుంది.
- ఏప్రిల్ 6 నుండి ఏప్రిల్ 8 వరకు జరిగిన ఈ ఉత్సవం

విద్యార్థులు, అధ్యాపకులు, కళాకారులు మరియు ప్రజాప్రతినిధులను ఒకచోట చేర్చింది.

- ఇది సాంస్కృతిక మార్పిడి మరియు విద్యాపరమైన పరస్పర చర్యలకు ఒక అద్భుతమైన వేదికను సృష్టిస్తుంది.
- మొత్తం షెడ్యూల్ కేవలం మూడు రోజుల ప్రారంభ కార్యక్రమానికే పరిమితం కాకుండా, రాబోయే వారాల్లో పలు కార్యక్రమాలను కలిగి ఉంటుంది. ఇది ఏప్రిల్ 26న జరిగే ఘనమైన శతాబ్ది వ్యవస్థాపక దినోత్సవ వేడుకలతో ముగుస్తుంది, ఇందులో ప్రముఖ రాజకీయ నాయకులు మరియు విశిష్ట పూర్వ విద్యార్థులు పాల్గొంటారని భావిస్తున్నారు.
    - **ఏప్రిల్ 6–10:** KOHA (ఓపెన్-సోర్స్ ఇంటిగ్రేటెడ్ లైబ్రరీ సిస్టమ్) పై వర్క్‌షాప్.
    - **ఏప్రిల్ 7:** కవి సమ్మేళనం.
    - **ఏప్రిల్ 8–10:** భారతీయ శాస్త్రీయ సంగీతం మరియు నృత్యంపై జాతీయ వర్క్‌షాప్.

Source: The Hindu

విద్యా మరియు సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు (Academic and Cultural Initiatives)

- శతాబ్ది వేడుకలు విద్య పట్ల సమగ్ర విధానాన్ని ప్రతిబింబిస్తూ, అకడమిక్ మరియు సాంస్కృతిక కార్యక్రమాల కలయికతో జాగ్రత్తగా రూపొందించబడ్డాయి.
- వర్క్‌షాప్‌లు మరియు అకడమిక్ ఈవెంట్‌లు ఈ ప్రోగ్రామ్‌లో కీలక భాగాలు.
- ఓపెన్-సోర్స్ ఇంటిగ్రేటెడ్ లైబ్రరీ సిస్టమ్ అయిన KOHA పై శిక్షణ ఇవ్వడం ఒక ముఖ్యమైన చొరవ. ఇది విద్యాపరమైన మౌలిక సదుపాయాలలో డిజిటల్ పరివర్తనపై విశ్వవిద్యాలయం దృష్టిని హైలైట్ చేస్తుంది.
- అంతేకాకుండా, భారతీయ శాస్త్రీయ సంగీతం మరియు నృత్యంపై వర్క్‌షాప్‌లు సాంస్కృతిక వారసత్వాన్ని సంరక్షించడం మరియు ప్రోత్సహించడం యొక్క ప్రాముఖ్యతను నొక్కి చెబుతాయి.
- కవి సమ్మేళనం వంటి సాహిత్య కార్యక్రమాలు విద్యార్థులు మరియు పండితులలో మేధోపరమైన భాగస్వామ్యాన్ని మరియు సృజనాత్మక వ్యక్తీకరణను ప్రోత్సహిస్తాయి.
- "AU కాలింగ్ (AU Calling)" వంటి ప్రచార కార్యక్రమాలు అధ్యాపకులు, విద్యార్థులు మరియు విస్తృత విద్యా సమాజంతో అనుసంధానం చేయడం ద్వారా సంస్థాగత భాగస్వామ్యాన్ని బలోపేతం చేయాలని లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నాయి.
- ఈ వేడుకలు అనుబంధ మరియు భాగస్వామ్య కళాశాలలకు కూడా విస్తరించబడ్డాయి, తద్వారా శతాబ్ది వేడుకలు కేవలం ప్రధాన క్యాంపస్‌కే పరిమితం కాకుండా ఒక సమిష్టి సంస్థాగత కార్యక్రమంగా మారుతాయి.

ఉన్నత విద్యా సంస్థల పాత్ర (Role of Higher Education Institutions)

- ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం వంటి ఉన్నత విద్యా సంస్థలు జాతీయ అభివృద్ధిలో బహుముఖ పాత్ర పోషిస్తాయి.
- అవి కేవలం జ్ఞానాన్ని అందించే కేంద్రాలు మాత్రమే కాదు, పరిశోధన, ఆవిష్కరణలు మరియు సాంస్కృతిక పరిరక్షణకు కేంద్రాలుగా కూడా పనిచేస్తాయి.
- ఆర్థిక వృద్ధికి అవసరమైన నైపుణ్యం కలిగిన మానవ వనరుల సృష్టికి ఇవి దోహదం చేస్తాయి.
- అదే సమయంలో, శాస్త్రీయ కళలు, భాషలు మరియు వారసత్వాన్ని ప్రోత్సహిస్తూ సాంస్కృతిక సంప్రదాయాల సంరక్షకులుగా వ్యవహరిస్తాయి.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని ప్రధాన మహోత్సవాలు / పండుగలు (Major Mahotsavs / Festivals in Andhra Pradesh)

మహోత్సవం / పండుగ	ప్రదేశం	ఇతివృత్తం / దైవం / ప్రధానాంశం	ముఖ్యమైన లక్షణాలు	సమయం / నెల
శతాబ్ది మహోత్సవం (AU@100)	ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం, విశాఖపట్నం	ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం శతాబ్ది వేడుక	సాంస్కృతిక పండుగలు, అకడమిక్ వర్క్‌షాప్‌లు, పూర్వ విద్యార్థుల సమ్మేళనాలు	ఏప్రిల్ 2026
చందనోత్సవం	శ్రీ వరాహ లక్ష్మీ నరసింహ స్వామి దేవస్థానం, సింహాచలం	నరసింహ స్వామి	ఏడాది పొడవునా గంధంతో కప్పబడి ఉండే మూలవిరాట్టు నిజరూప దర్శనం ఈ ఒక్కరోజే లభిస్తుంది	ఏప్రిల్–మే
తిరుపతి బ్రహ్మోత్సవాలు	శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామి దేవస్థానం, తిరుమల	వేంకటేశ్వర స్వామి	భారతదేశపు అతిపెద్ద ఆలయ పండుగలలో ఒకటి; గరుడ సేవ ఊరేగింపు ఇందులో ప్రధానమైనది	సెప్టెంబర్–అక్టోబర్
రొట్టెల పండుగ	బారా షహీద్ దర్గా, నెల్లూరు	మతసామరస్య పండుగ	భక్తులు తమ కోరికలు కోరుకుంటూ రొట్టెలను ఇచ్చిపుచ్చుకుంటారు	అక్టోబర్
గంగమ్మ జాతర	తిరుపతి	గంగమ్మ తల్లి	సాంస్కృతిక ఆచారాలు మరియు వేషాలతో కూడిన సాంప్రదాయ జానపద పండుగ	మే
ఉగాది పండుగ వేడుకలు	రాష్ట్రవ్యాప్తంగా	తెలుగు నూతన సంవత్సరం	సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు, పంచాంగ శ్రవణం, సాంప్రదాయ వంటకాలు	మార్చి–ఏప్రిల్
లేపాక్షి ఉత్సవం	లేపాక్షి ఆలయం, లేపాక్షి	కళలు, సంస్కృతి మరియు పర్యాటక ప్రోత్సాహం	నృత్యం, సంగీతం, హస్తకళల ప్రదర్శనలు	ఫిబ్రవరి
రాయలసీమ ఉత్సవం	రాయలసీమ ప్రాంతం	ప్రాంతీయ సంస్కృతి మరియు సంప్రదాయాలు	జానపద కళలు, ఫుడ్ ఫెస్టివల్స్, సాంస్కృతిక ప్రదర్శనలు	కాలానుగుణంగా నిర్వహిస్తారు
విశాఖ ఉత్సవ్	విశాఖపట్నం	పర్యాటక ప్రోత్సాహక పండుగ	బీచ్ ఈవెంట్స్, సాంస్కృతిక ప్రదర్శనలు, హస్తకళలు	డిసెంబర్–జనవరి

ప్రాముఖ్యత (Significance)

- శతాబ్ది వేడుకలు అనేక స్థాయిలలో ప్రాముఖ్యతను కలిగి ఉన్నాయి.
- ఇవి గత వందేళ్లలో ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం యొక్క చారిత్రక వారసత్వం మరియు సంస్థాగత సేవలను ప్రముఖంగా చాటుతాయి.
- డిజిటల్ మరియు అకడమిక్ కార్యక్రమాలతో పాటు సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు కూడా కలిసి ఉండేలా, సంప్రదాయం మరియు ఆధునికత యొక్క సమతుల్య కలయికను ఇవి ప్రోత్సహిస్తాయి.
- దీర్ఘకాలిక అభివృద్ధికి మరియు ప్రపంచ స్థాయి గుర్తింపుకు కీలకమైన సంస్థాగత గుర్తింపును మరియు పూర్వ విద్యార్థుల నెట్‌వర్క్‌లను ఇవి బలోపేతం చేస్తాయి.

- నాలెడ్జ్-ఆధారిత ఆర్థిక వ్యవస్థ (Knowledge-based economy) అభివృద్ధిలో విశ్వవిద్యాలయాల పాత్రను ఇటువంటి కార్యక్రమాలు నొక్కి చెబుతాయి, ఇక్కడ విద్య, ఆవిష్కరణలు మరియు సాంస్కృతిక మూలధనం (Cultural capital) కీలక పాత్ర పోషిస్తాయి.

సవాళ్లు (Challenges)

- ప్రాముఖ్యత ఉన్నప్పటికీ, ఉన్నత విద్యా సంస్థలు అనేక నిర్మాణాత్మక మరియు అభివృద్ధి చెందుతున్న సవాళ్లను ఎదుర్కొంటున్నాయి.
- ముఖ్యంగా పెరుగుతున్న విద్యార్థుల సంఖ్య మరియు సాంకేతిక అవసరాల దృష్ట్యా తగిన నిధులు మరియు ఆధునిక మౌలిక సదుపాయాల అవసరం ఎంతైనా ఉంది.
- ఆన్‌లైన్ మరియు దూర విద్యలో నాణ్యత మరియు ప్రాప్యతను (accessibility) నిర్ధారించడం ఒక ముఖ్యమైన ఆందోళనగా మిగిలిపోయింది.
- పరిశ్రమల అవసరాలు మరియు ఉపాధి అవకాశాలకు అనుగుణంగా విద్యా పాఠ్యాంశాలను తీర్చిదిద్దడం కూడా విశ్వవిద్యాలయాలకు సవాలుగా మారింది.
- అదనంగా, వేగవంతమైన సాంకేతిక పురోగతులకు నిరంతరం అలవాటు పడాల్సిన అవసరం ఉంది, ఇది సంస్థాగత సామర్థ్యం మరియు పాలనపై ఒత్తిడి తెస్తుంది.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

- ప్రస్తుత కాలానికి తగినట్లుగా మరియు ప్రభావవంతంగా ఉండటానికి, విశ్వవిద్యాలయాలు పరిశోధనా పర్యావరణ వ్యవస్థలను (research ecosystems) బలోపేతం చేయడం మరియు ఆవిష్కరణల-ఆధారిత విద్యను ప్రోత్సహించడంపై దృష్టి పెట్టాలి.
- పరిశ్రమ మరియు విద్యాసంస్థల సహకారంపై (industry-academia collaboration) ఎక్కువ దృష్టి పెట్టాలి, తద్వారా విద్యార్థులకు ఆచరణాత్మక నైపుణ్యాలు మరియు ఉపాధి అవకాశాలు లభిస్తాయి.
- బోధన, అభ్యాసం మరియు పరిపాలనలో అధునాతన సాంకేతిక పరిజ్ఞానాన్ని అవలంబించడం ద్వారా డిజిటల్ పరివర్తనను వేగవంతం చేయాలి.
- అదే సమయంలో, సాంస్కృతిక వారసత్వాన్ని పరిరక్షించడానికి మరియు ప్రోత్సహించడానికి ప్రయత్నాలు జరగాలి, ఆధునికీకరణ అనేది సాంప్రదాయ జ్ఞాన వ్యవస్థలను దెబ్బతీయకుండా చూసుకోవాలి.

ముగింపు (Conclusion)

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం యొక్క శతాబ్ది మహోత్సవం గతాన్ని వేడుక చేసుకోవడం మాత్రమే కాదు; భారతదేశంలో ఉన్నత విద్య భవిష్యత్తు కోసం ఒక దృక్పథాన్ని ఇది ప్రతిబింబిస్తుంది. విద్యా నైపుణ్యం, సాంస్కృతిక సంపన్నత మరియు డిజిటల్ ఆవిష్కరణలను సమగ్రపరచడం ద్వారా, విద్యా సంస్థలు సంపూర్ణ మరియు సమ్మిళిత అభివృద్ధికి (holistic and inclusive development) ఎలా తోడ్పడతాయో ఈ విశ్వవిద్యాలయం ఒక ఉదాహరణగా నిలుస్తుంది.

అమరావతిని "గ్లోబల్ క్రియేటివ్ ఎకానమీ హబ్" గా అభివృద్ధి చేయాలని ప్రతిపాదన

మూలం: ద హిందూ (The Hindu)

ప్రాముఖ్యత: ఏపీపీఎస్సీ (APPSC) – ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రత్యేకం (పర్యాటకం, పెట్టుబడులు, సంస్కృతి, ప్రాంతీయ అభివృద్ధి)

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- అమరావతి రాజధాని ప్రాంతం (Amaravati Capital Region), కందుల దుర్గేష్, HICSA (ముంబై), స్టోరీ టెల్లింగ్ కారిడార్ (Storytelling Corridor), అమరావతి-విశాఖపట్నం-తిరుపతి కారిడార్ (Amaravati–Visakhapatnam–Tirupati Corridor), ఈరోస్ ఇంటర్నేషనల్ (Eros International), రెడ్ బుల్ (Red Bull), ఇమ్మర్సివ్ టూరిజం (Immersive Tourism).

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో పర్యాటక సర్క్యూట్‌లు (Tourism Circuits), అమరావతి అభివృద్ధి నమూనా (Amaravati Development Model), సాంస్కృతిక పర్యాటకం (Cultural Tourism), పర్యాటకంలో ప్రైవేట్ పెట్టుబడులు (Private Investment in Tourism), ప్రాంతీయ అనుసంధానం (Regional Connectivity), అనుభవాత్మక పర్యాటకం (Experience-based Tourism).

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

అమరావతిని పర్యాటకం, సాంస్కృతిక సమ్మేళనం, ప్రైవేట్ పెట్టుబడులపై దృష్టితో **"గ్లోబల్ క్రియేటివ్ ఎకానమీ హబ్" (Global Creative Economy Hub)** గా అభివృద్ధి చేయాలని ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ప్రతిపాదించింది.

నేపథ్యం (Background)

- ప్రణాళికాబద్ధమైన పట్టణాభివృద్ధిపై (Urban growth) దృష్టి పెడుతూ అమరావతిని ఆంధ్రప్రదేశ్ రాజధానిగా అభివృద్ధి చేస్తున్నారు.
- అదే సమయంలో రాష్ట్ర ప్రభుత్వం.. విశాఖపట్నం (తీరప్రాంత పర్యాటకం), తిరుపతి (ఆధ్యాత్మిక పర్యాటకం), అమరావతి (సాంస్కృతిక, వారసత్వ పర్యాటకం) లాంటి ప్రధాన కేంద్రాల ద్వారా పర్యాటకాన్ని ప్రోత్సహిస్తోంది.
- ఈ కేంద్రాలను విడివిడిగా (Isolated destinations) కాకుండా, వాటన్నింటినీ ఒక క్రమబద్ధమైన పర్యాటక నమూనాగా (Structured tourism model) అనుసంధానించాలనే (Connect) ప్రభుత్వ ప్రయత్నాన్ని ప్రస్తుత ప్రతిపాదన ప్రతిబింబిస్తోంది.

అమరావతి: చారిత్రక, సాంస్కృతిక ప్రాముఖ్యత (Historical and Cultural Significance)

- శాతవాహనుల కాలంలో అమరావతి బౌద్ధమతానికి (Buddhism) ఒక ప్రముఖ కేంద్రంగా ఉండేది. ఇది అమరావతి స్థూపానికి (Amaravati Stupa) ప్రసిద్ధి చెందింది.
- భారతదేశంలోని ప్రధాన బౌద్ధ స్మారక కట్టడాలలో (Buddhist monuments) ఇది ఒకటి.
- ఈ ప్రాంతం బౌద్ధమతంలోని మహాయాన సంప్రదాయంతో (Mahayana tradition) ముడిపడి ఉంది. విశిష్టమైన శిల్పకళా శైలిని (Sculptural styles) అభివృద్ధి చేసిన "అమరావతి స్కూల్ ఆఫ్ ఆర్ట్" (Amaravati School of Art) కు కూడా ఇది ప్రసిద్ధి చెందింది.
- కృష్ణా నది (Krishna River) ఒడ్డున ఉన్న అమరావతి చారిత్రాత్మకంగా వాణిజ్య, సాంస్కృతిక మార్పిడికి ముఖ్యమైన కేంద్రంగా ఉండేది.

కీలక పరిణామాలు (Key Developments)

- ముంబైలో జరిగిన హోటల్ ఇన్వెస్ట్‌మెంట్ కాన్ఫరెన్స్ సౌత్ ఆసియా (HICSA) సదస్సులో ఆంధ్రప్రదేశ్ పర్యాటక శాఖ మంత్రి కందుల దుర్గేష్ ఈ ప్రతిపాదనను సమర్పించారు.
- సంస్కృతి (Culture), పర్యాటకం (Tourism), డిజిటల్ కంటెంట్‌ను (Digital content) ఏకం చేసే హబ్‌గా అమరావతిని అభివృద్ధి చేయాలని రాష్ట్రం యోచిస్తోంది.
- ఇందులో ప్రధానంగా ఈ మూడు ప్రాంతాలను కలుపుతూ ప్రతిపాదించిన "స్టోరీ టెల్లింగ్ కారిడార్" (Storytelling Corridor) ముఖ్యాంశం:
  1. అమరావతి
  2. విశాఖపట్నం
  3. తిరుపతి
- క్రమబద్ధమైన పర్యాటక అనుభవాల ద్వారా (Structured tourism experiences) ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆధ్యాత్మిక, సాంస్కృతిక, ప్రాంతీయ గుర్తింపును చాటి చెప్పడం ఈ కారిడార్ ఉద్దేశం.

- డిజిటల్ కంటెంట్ సృష్టి (Content creation), ప్రాంతాల వారీగా పర్యాటకాన్ని ప్రోత్సహించడం కోసం (Destination-based promotion) ఈరోస్ ఇంటర్నేషనల్ (Eros International), రెడ్ బుల్ (Red Bull) సంస్థలతో కూడా ప్రభుత్వం చర్చలు జరుపుతోంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో పర్యాటక నమూనా

ఈ ప్రాజెక్ట్ రాష్ట్రంలోని మూడు ప్రధాన పర్యాటక కేంద్రాలను (Tourism anchors) ఒకే కారిడార్‌గా (Single corridor) కలుపుతుంది:

1. **అమరావతి:** సాంస్కృతిక, పరిపాలనా కేంద్రం (బౌద్ధ వారసత్వం + రాజధాని ప్రాంతం).
2. **విశాఖపట్నం:** తీరప్రాంత, నౌకాశ్రయ ఆధారిత, పట్టణ పర్యాటక కేంద్రం.
3. **తిరుపతి:** ప్రధాన పుణ్యక్షేత్రం (శ్రీ వేంకటేశ్వర స్వామి ఆలయం).

- వివిధ రకాలైన పర్యాటకాలను (సాంస్కృతిక, తీరప్రాంత, ఆధ్యాత్మిక) ఏకం చేసే కారిడార్-ఆధారిత పర్యాటక నమూనాను (Corridor-based tourism model) ఇది సూచిస్తుంది.

అమరావతి కళారూపం (Amravati School of Art)

- అమరావతి స్కూల్ ఆఫ్ ఆర్ట్ (Amaravati School of Art).. ప్రస్తుత ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని అమరావతి ప్రాంతంలో అభివృద్ధి చెందింది.
- ఇది ప్రధానంగా శాతవాహన వంశ (Satavahana dynasty) కాలంలో (సుమారు క్రీ.పూ 2వ శతాబ్దం నుండి క్రీ.శ 3వ శతాబ్దం వరకు) విలసిల్లింది. ఇది ప్రాచీన భారతీయ శిల్పకళలో (Ancient Indian sculpture) అత్యంత ముఖ్యమైన కళా పాఠశాలల్లో ఒకటి. ఇది బౌద్ధ కళ, వాస్తుశిల్పంతో (Buddhist art and architecture) దగ్గరి సంబంధం కలిగి ఉంది.

ఆర్థిక వ్యవస్థ, ఉపాధి (Economic and Employment)

- ఈ కారిడార్ విధానం.. అమరావతి, విశాఖపట్నం, తిరుపతి మధ్య కనెక్టివిటీని (Connectivity), రవాణాను మెరుగుపరుస్తుంది. తద్వారా రాష్ట్రంలో పర్యాటకుల సంచారం (Tourist circulation) పెరుగుతుంది.
- ఈరోస్ ఇంటర్నేషనల్, రెడ్ బుల్ లాంటి ప్రైవేట్ సంస్థల (Private players) భాగస్వామ్యం.. రాష్ట్రంలోని పర్యాటకం, మీడియా, ఈవెంట్ సంబంధిత కార్యక్రమాల్లోకి పెట్టుబడులు తీసుకురావాలన్న ప్రయత్నాలను చూపుతోంది.
- స్టోరీ టెల్లింగ్ ఆధారిత పర్యాటకాన్ని (Storytelling-based tourism) అభివృద్ధి చేయడం ద్వారా కింది రంగాల్లో అవకాశాలు పెరుగుతాయి:
  - పర్యాటక సేవలు (Tourism services)
  - సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలు (Cultural events)
  - రాష్ట్ర వారసత్వానికి సంబంధించిన డిజిటల్ కంటెంట్ తయారీ (Digital content production)

ప్రాముఖ్యత (Significance)

- ఈ చొరవ.. అమరావతిని కేవలం పరిపాలనా కేంద్రంగా మాత్రమే కాకుండా, ఒక సాంస్కృతిక, పర్యాటక కేంద్రంగా (Cultural and tourism centre) నిలబెట్టి దాని పాత్రను బలోపేతం చేస్తుంది.
- ఇది ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని మూడు ప్రధాన ప్రాంతాలను ఒకే పర్యాటక కారిడార్‌లోకి (Tourism corridor) అనుసంధానించి, ప్రాంతీయ సమతుల్యతను (Regional balance) మెరుగుపరుస్తుంది.
- ఆధ్యాత్మిక, తీరప్రాంత, సాంస్కృతిక పర్యాటకాన్ని మిళితం చేస్తూ సమీకృత పర్యాటకాభివృద్ధి (Integrated tourism development) వైపు రాష్ట్రం అడుగులు వేయడాన్ని ఇది తెలియజేస్తుంది.
- ప్రైవేట్ భాగస్వామ్యానికి (Private participation) ఇస్తున్న ప్రాముఖ్యత.. పెట్టుబడుల ఆధారిత (Investment-driven) పర్యాటక అభివృద్ధిపై రాష్ట్ర ప్రభుత్వ విధానాన్ని హైలైట్ చేస్తుంది.

సవాళ్లు (Challenges)

- బహుళ ప్రాంతాల మధ్య (అమరావతి-విశాఖపట్నం-తిరుపతి) సమన్వయం (Coordination) తీసుకురావడం ఒక సవాలు.
- కారిడార్ పొడవునా పర్యాటకులకు అనువైన మౌలిక

సదుపాయాలను (Supporting infrastructure) అభివృద్ధి చేయాలి.

- పర్యాటక రంగంలో ఆధునిక సాంకేతికతను (Advanced technologies) అమలు చేయాల్సి ఉంది.
- సాంస్కృతిక ప్రదర్శనలు సహజత్వాన్ని (Authentic) కోల్పోకుండా, ప్రామాణికంగా ఉండేలా చూసుకోవాలి.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

- కారిడార్ వ్యాప్తంగా మౌలిక సదుపాయాల కనెక్టివిటీని (Infrastructure connectivity) బలోపేతం చేయాలి.
- పర్యాటక అభివృద్ధి కోసం ప్రైవేట్ కంపెనీలతో భాగస్వామ్యాలను (Partnerships) ప్రోత్సహించాలి.
- పర్యాటక, సాంస్కృతిక రంగాలలో నైపుణ్య ఆధారిత శిక్షణను (Skill-based training) అభివృద్ధి చేయాలి.

మూడు ప్రాంతాలు సమతుల్యంగా అభివృద్ధి చెందేలా (Balanced development) చూడాలి.

అక్షయ క్షేత్రం: మేధో వైకల్యం ఉన్న వ్యక్తులకు 30 ఏళ్ల నిరంతర సేవ

మూలం: ది హిందూ (The Hindu)

ప్రాముఖ్యత: GS పేపర్ II – సామాజిక న్యాయం | GS పేపర్ I – సమాజం

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- మేధో వైకల్యం (Intellectual Disability), దివ్యాంగుల హక్కుల చట్టం 2016 (RPwD Act 2016), పునరావాస సంస్థలు, తిరుపతి, కమ్యూనిటీ కేర్ (సామాజిక సంరక్షణ), వైకల్య సమ్మిళితం.

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- వైకల్య సమ్మిళితం, సామాజిక వివక్ష, గాంధేయ తత్వశాస్త్రం, అంత్యోదయ, సర్వోదయ, సమ్మిళిత అభివృద్ధి, హక్కుల-ఆధారిత విధానం, సామాజిక భాగస్వామ్యం, సామాజిక న్యాయం, మానవ గౌరవం, సంక్షేమ పాలన.

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

- 'అక్షయ క్షేత్రం' అనేది తిరుమల సమీపంలో మేధో వైకల్యం ఉన్న వ్యక్తుల కోసం ఏర్పాటు చేసిన ఒక నివాస ఆశ్రమం.
- ఇది 30 ఏళ్ల సేవను పూర్తి చేసుకుంది. దివ్యాంగులను సమాజంలో కలుపుకుపోవడాన్ని ప్రోత్సహించడానికి మరియు వారి పట్ల ఉన్న వివక్షను తగ్గించడానికి అవగాహన ప్రచారాలు, 5 కి.మీ నడక (వాకథాన్) వంటి కార్యక్రమాలను ఇది ప్లాన్ చేస్తోంది.

అక్షయ క్షేత్రం గురించి (About Akshaya Kshetram)

- అక్షయ క్షేత్రం అనేది సుమారు 100 మంది మేధో వైకల్యం ఉన్న వ్యక్తులకు నివాస సంరక్షణను అందిస్తున్న సామాజిక సంక్షేమ సంస్థ.
- ఇది దుర్గసముద్రం మరియు రేణిగుంటలో రెండు ఆశ్రమాలను నిర్వహిస్తోంది. సుమారు 30 మంది సిబ్బంది సహకారంతో 24 గంటలపాటు సంరక్షణను నిర్ధారిస్తోంది.

చారిత్రక నేపథ్యం మరియు గాంధేయ సంబంధాలు

అక్టోబర్ 2, 1996న (మహాత్మా గాంధీ జయంతి) స్థాపించబడిన ఈ సంస్థ, సేవ మరియు కరుణ అనే గాంధేయ ఆదర్శాలను ప్రతిబింబిస్తుంది. వ్యవస్థాపకులు కింది సూత్రాల ద్వారా మార్గనిర్దేశం చేయబడ్డారు:

- **అంత్యోదయ:** అత్యంత అట్టడుగున ఉన్న వారికి (వదిలివేయబడిన వ్యక్తులకు) ప్రాధాన్యత ఇవ్వడం.
- **సర్వోదయ:** సమాజంలోని అన్ని వర్గాల సంక్షేమం.
- **సేవ మరియు ధర్మకర్తృత్వం (Trusteeship):** బలహీన వర్గాల పట్ల నైతిక బాధ్యత. ప్రారంభంలో డే-కేర్ సెంటర్‌గా ఉన్న ఇది, వికలాంగులను అనాథలుగా వదిలివేస్తున్న సమస్యకు ప్రతిస్పందనగా పూర్తి స్థాయి నివాస కేంద్రంగా విస్తరించింది.

సంస్థాగత నిర్మాణం మరియు సేవలు

ఈ సంస్థ కింది సేవలను అందిస్తుంది:

- దీర్ఘకాలిక నివాస సంరక్షణ.

- రోజువారీ జీవన సహాయం మరియు పర్యవేక్షణ.
- భావోద్వేగ మరియు సామాజిక మద్దతు.
- వదిలివేయబడిన వ్యక్తులకు సురక్షితమైన ఆశ్రయం. ఇది కుటుంబానికి మరియు ప్రభుత్వ మద్దతు వ్యవస్థలకు మధ్య ఉన్న అంతరాన్ని పూడ్చే 'మద్దతు-ఆధారిత సంక్షేమ నమూనా'ను ప్రతిబింబిస్తుంది.

గుర్తించబడిన సామాజిక సమస్యలు

- **దివ్యాంగులను వదిలివేయడం (Abandonment):** అవగాహన మరియు మద్దతు లేకపోవడం వల్ల, ముఖ్యంగా తిరుమల వంటి పుణ్యక్షేత్రాల వద్ద దివ్యాంగులను వదిలివేస్తున్నారు.
- **సామాజిక వివక్ష (Social Stigma):** లోతుగా పాతుకుపోయిన మూస పక్షపాతాలు వీరిని సమాజం నుంచి వెలివేసేలా చేస్తున్నాయి.
- **సంస్థాగత మద్దతు వ్యవస్థల లేమి:** ప్రభుత్వ అధికారిక పునరావాస సేవలు పరిమితంగా ఉండటం వల్ల ఎన్జీఓ (NGO)లపై ఆధారపడటం పెరుగుతోంది.

దివ్యాంగుల సంక్షేమానికి రాజ్యాంగ, చట్టపరమైన మరియు నైతిక పునాదులు

1. రాజ్యాంగ పునాదులు

- **ఆర్టికల్ 21:** గౌరవంగా జీవించే హక్కును హామీ ఇస్తుంది. వికలాంగులకు సంరక్షణ, రక్షణ మరియు మానవీయ చికిత్స ఇందులో భాగం.
- **ఆర్టికల్ 41 (ఆదేశిక సూత్రాలు - DPSP):** వైకల్యం, నిరుద్యోగం మరియు వృద్ధాప్యం వంటి సందర్భాల్లో ప్రజలకు సహాయం అందించాలని రాష్ట్రాన్ని (ప్రభుత్వాన్ని) నిర్దేశిస్తుంది.
- **ఆర్టికల్ 46:** బలహీన వర్గాల రక్షణను ప్రోత్సహిస్తుంది మరియు సామాజిక న్యాయాన్ని నిర్ధారిస్తుంది.

2. చట్టపరమైన ముసాయిదా (Legal Framework)

- **దివ్యాంగుల హక్కుల చట్టం, 2016 (RPwD Act):** గుర్తించబడిన వైకల్యాలను 7 నుండి 21 వర్గాలకు విస్తరించింది. సమానత్వం, గౌరవం మరియు వివక్ష లేకపోవడాన్ని నిర్ధారిస్తుంది. సమ్మిళిత విద్య, ఉపాధి మరియు ప్రాప్యతను (accessibility) తప్పనిసరి చేస్తుంది.

3. విధానాలు మరియు పథకాల అనుసంధానం

- **సుగమ్య భారత్ అభియాన్ (Accessible India):** ప్రభుత్వ మౌలిక సదుపాయాలు మరియు సేవలలో దివ్యాంగులకు సులభమైన ప్రాప్యతను కల్పించడంపై దృష్టి పెడుతుంది.
- **దీనదయాళ్ దివ్యాంగుల పునరావాస పథకం (DDRS):** దివ్యాంగుల కోసం పనిచేసే NGOలకు ఆర్థిక సహాయం అందిస్తుంది.
- **నేషనల్ ట్రస్ట్ చట్టం, 1999:** ఆటిజం, సెరిబ్రల్ పాల్సీ, మానసిక వైకల్యం మరియు బహుళ వైకల్యాలు ఉన్న వ్యక్తుల సంక్షేమానికి మద్దతు ఇస్తుంది.

4. అంతర్జాతీయ చట్రం

- **UNCRPD (దివ్యాంగుల హక్కులపై ఐక్యరాజ్యసమితి ఒడంబడిక):** ఇందులో భారతదేశం భాగస్వామిగా ఉంది. ఇది మానవ గౌరవం, స్వయంప్రతిపత్తి మరియు సమ్మిళితాన్ని నొక్కి చెబుతుంది. దాతృత్వ-ఆధారిత విధానం నుండి హక్కుల-ఆధారిత విధానానికి మార్పును ప్రోత్సహిస్తుంది.

5. నైతిక మరియు తాత్విక కోణం

అక్షయ క్షేత్రం ఈ కింది అంశాలను ప్రతిబింబిస్తుంది:

- మానవ గౌరవం మరియు కరుణ (ప్రధాన నైతిక విలువలు).
- సమ్మిళిత సమాజం (సామర్థ్యం ఆధారంగా వివక్ష చూపకపోవడం).
- గాంధీజీ బోధించిన సేవ మరియు సమానత్వ నైతికత.

సమాజంలో పాత్ర మరియు అవగాహన (Role in Community and Awareness)

సంస్థ చురుకుగా ఈ కింది వాటి కోసం పనిచేస్తుంది:

- మేధో వైకల్యాల పట్ల ఉన్న సామాజిక వివక్షను తగ్గించడం.
- విస్తృతకార్యక్రమాల ద్వారా అవగాహన కల్పించడం.
- వైకల్యం ఉన్న పిల్లలను కుటుంబాలు అంగీకరించేలా

ప్రోత్సహించడం.

- సమాజంలో సమ్మిళిత దృక్పథాన్ని నిర్మించడం.

సవాళ్లు (Challenges)

- అక్షయ క్షేత్రం వంటి సంస్థల నిర్వహణ భారతదేశంలో వికలాంగుల సంక్షేమాన్ని ప్రభావితం చేస్తున్న అనేక నిర్మాణపరమైన మరియు సామాజిక సవాళ్లను హైలైట్ చేస్తుంది.
- పరిమిత నిధులు (Limited funding) ఒక ప్రధాన అడ్డంకి. ఇటువంటి సంస్థలు ఎక్కువగా విరాళాలపై ఆధారపడటం వల్ల దీర్ఘకాలిక ఆర్థిక స్థిరత్వం అనిశ్చితంగా ఉంటుంది.
- సంరక్షణ అవసరమైన వారి సంఖ్య, ముఖ్యంగా వదిలివేయబడిన వారి సంఖ్య పెరుగుతుండటం సంస్థల వనరులు మరియు మౌలిక సదుపాయాలపై తీవ్ర ఒత్తిడిని పెంచుతోంది.
- మేధో వైకల్యాలతో ముడిపడి ఉన్న సామాజిక ముద్ర.. కుటుంబాలు వారిని అంగీకరించకుండా మరియు సమాజంలో కలవకుండా అడ్డుకుంటోంది.
- స్వచ్ఛంద సంస్థలపై ఎక్కువగా ఆధారపడటం అనేది, అధికారిక ప్రభుత్వ పునరావాస వ్యవస్థలలో ఉన్న లోపాలను మరియు సంక్షేమ విధానాల అమలులో ఉన్న అసమానతలను సూచిస్తుంది.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

- ఈ సవాళ్లను పరిష్కరించడానికి ప్రభుత్వ మద్దతు, సమాజ భాగస్వామ్యం మరియు సరైన విధాన అమలును కలిపే బహుముఖ విధానం అవసరం.
- అట్టడుగు స్థాయిలో మెరుగైన వనరుల సమీకరణ కోసం ప్రభుత్వం మరియు పౌర సమాజ సంస్థల (Civil society) మధ్య భాగస్వామ్యాలను బలోపేతం చేయాలి.
- కమ్యూనిటీ ఆధారిత పునరావాస నమూనాలను ప్రోత్సహించడం ఎంతో అవసరం. తద్వారా వికలాంగులు సంస్థాగత గదులకు పరిమితం కాకుండా కుటుంబాలు మరియు సమాజంలో కలిసుండే వాతావరణం ఏర్పడుతుంది.
- విద్య, మీడియా ప్రచారాలు మరియు విస్తృత కార్యక్రమాల ద్వారా అవగాహన పెంచడం వల్ల వివక్ష తగ్గుతుంది.
- దివ్యాంగుల హక్కుల చట్టం 2016, DDRS మరియు సుగమ్య భారత్ అభియాన్ వంటి పథకాల ద్వారా చట్టపరమైన నిబంధనలను స్పష్టమైన ఫలితాలుగా మార్చడం చాలా కీలకం.

ముగింపు (Conclusion)

రాజ్యాంగ ఆదర్శాలు, గాంధేయ తత్వశాస్త్రం మరియు హక్కుల-ఆధారిత చట్రాలను పౌర సమాజం ఎలా అర్థవంతమైన చర్యలుగా మార్చగలదో చెప్పడానికి 'అక్షయ క్షేత్రం' ఒక గొప్ప ఉదాహరణ. ఇది కేవలం సంరక్షణను అందించడమే కాకుండా వివక్ష మరియు అవగాహన లేమి వంటి లోతైన సామాజిక సమస్యలను కూడా పరిష్కరిస్తోంది. గౌరవం, సమాజ సమ్మిళితం మరియు సామాజిక అంగీకారాన్ని ప్రోత్సహించడం ద్వారా, ఇటువంటి సంస్థలు రాజ్యాంగం ఆశించిన సమ్మిళిత మరియు మానవీయ సమాజాన్ని సాకారం చేయడంలో ఎంతగానో దోహదపడతాయి.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో బీజేపీ కేడర్ శిక్షణా శిబిరం: 'నేషన్ ఫస్ట్' (Nation First) నినాదానికి ప్రాధాన్యత

మూలం: ది హిందూ (The Hindu)

ప్రాముఖ్యత: APPSC – ఆంధ్రప్రదేశ్ నిర్దిష్ట అంశాలు (రాజకీయ ప్రక్రియలు, పార్టీ భావజాలం, పాలన, పబ్లిక్ అడ్మినిస్ట్రేషన్)

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- పండిట్ దీనదయాళ్ ఉపాధ్యాయ ప్రశిక్షణ మహా అభియాన్, బత్తలపల్లి, శ్రీ సత్యసాయి జిల్లా, భారతీయ జనసంఘ్ (1951), శ్యామా ప్రసాద్ ముఖర్జీ, ఎమర్జెన్సీ (1975–77), జనతా పార్టీ (1977), బీజేపీ ఆవిర్భావం (1980), ఎన్డీఏ (NDA).

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- రాజకీయ పార్టీల నిర్వహణ (Political Party Organisation), కేడర్ ఆధారిత పార్టీలు, అట్టడుగు స్థాయి పాలన (Grassroots Governance), రాజకీయ భావజాలం, సమగ్ర మానవతావాదం (Integral Humanism), సంక్షేమ పథకాల పంపిణీలో పార్టీ కార్యకర్తల పాత్ర.

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

శ్రీ సత్యసాయి జిల్లాలోని బత్తలపల్లిలో జరిగిన బీజేపీ కేడర్ శిక్షణా కార్యక్రమంలో మంత్రి సత్యకుమార్ యాదవ్ పాల్గొన్నారు. బీజేపీ చేపట్టిన 'ప్రశిక్షణ మహా అభియాన్' (Prashikshan Maha Abhiyan) లో భాగంగా సంస్థాగత శిక్షణలో **"ముందు దేశం, తర్వాత పార్టీ, చివరన వ్యక్తి" (Nation First, Party Next, Self Last)** అనే సూత్రాన్ని ఆయన నొక్కి చెప్పారు.

నేపథ్యం (Background)

- ఈ కార్యక్రమం 'పండిట్ దీనదయాళ్ ఉపాధ్యాయ ప్రశిక్షణ మహా అభియాన్ 2026' కింద నిర్వహించబడింది. వివిధ సంస్థాగత స్థాయిల్లోని పార్టీ కార్యకర్తలకు శిక్షణ ఇవ్వడం దీని ముఖ్య ఉద్దేశం.
- సిద్ధాంతపరమైన స్పష్టత (ideological clarity), సంస్థాగత క్రమశిక్షణ (organisational discipline) మరియు అట్టడుగు స్థాయిలో ప్రజలతో మమేకం (grassroots engagement) అవడంపై దృష్టి సారించే కేడర్ ఆధారిత రాజకీయ పార్టీలకు ఇటువంటి శిక్షణా శిబిరాలు చాలా ముఖ్యం.

ముఖ్యాంశాలు (Key Highlights)

- పార్టీని కేవలం రాజకీయ సంస్థగానే కాకుండా జాతీయ సేవకు కట్టుబడిన ఒక ఉద్యమంగా చూడాలని మంత్రి సూచించారు.
- ప్రజలతో సమర్థవంతంగా మమేకం కావాలంటే కార్యకర్తలు పార్టీ చరిత్ర, సిద్ధాంతం మరియు సంస్థాగత నిర్మాణాన్ని (organisational structure) అర్థం చేసుకోవాలని ఆయన నొక్కి చెప్పారు.
- గ్రామ స్థాయిలో పార్టీని బలోపేతం చేయడం, స్థానిక సమస్యలను గుర్తించడం మరియు ప్రభుత్వ సంక్షేమ పథకాలు ప్రజలకు అందేలా చూడాలని కేడర్‌ను (కార్యకర్తలను) ప్రోత్సహించారు.

సైద్ధాంతిక పునాదులు (Ideological Foundations)

- మంత్రి సత్యకుమార్ యాదవ్ పార్టీ చారిత్రక పరిణామం మరియు దాని సైద్ధాంతిక మూలాలను ప్రస్తావించారు.
- 1951లో శ్యామా ప్రసాద్ ముఖర్జీ స్థాపించిన **భారతీయ జనసంఘ్ (Bharatiya Jana Sangh)** ప్రస్తుత రాజకీయ చట్రానికి పునాది వేసింది.
- దీనదయాళ్ ఉపాధ్యాయ ప్రతిపాదించిన **సమగ్ర మానవతావాదం (Integral Humanism)** తత్వశాస్త్రం భౌతిక మరియు ఆధ్యాత్మిక శ్రేయస్సు (material and spiritual well-being) రెండింటిపై దృష్టి సారించి సమతుల్య అభివృద్ధిని నొక్కి చెబుతుంది.
- అత్యవసర పరిస్థితి లేదా ఎమర్జెన్సీ (1975–77) అనుభవాన్ని ఒక మలుపుగా తరచుగా పేర్కొంటారు. ఆ సమయంలో ప్రజాస్వామ్య విలువల పరిరక్షణ కోసం రాజకీయ శక్తులన్నీ ఏకమయ్యాయి, ఇది జనతా పార్టీ ఏర్పాటుకు, ఆ తర్వాత 1980లో బీజేపీ ఆవిర్భావానికి దారితీసింది.

సంస్థాగత అంశాలు (Organisational Aspects)

- ఈ శిక్షణా కార్యక్రమం గ్రామ స్థాయి నుండి సంస్థాగత నిర్మాణాన్ని బలోపేతం చేయడంపై దృష్టి సారించింది.
- పార్టీకి, ప్రజలకు మధ్య ప్రత్యక్ష వారధిగా ఉండే బూత్ స్థాయి కార్యకర్తలు మరియు స్థానిక ప్రతినిధులపై ప్రత్యేక దృష్టి పెట్టారు.
- ఈ శిక్షణ ద్వారా కార్యకర్తల్లో కమ్యూనికేషన్, ప్రజా సంబంధాలు (public engagement) మరియు సంస్థాగత నిర్వహణ నైపుణ్యాలను పెంపొందించడం లక్ష్యంగా పెట్టుకున్నారు.

పాలన మరియు సంక్షేమ పథకాల పంపిణీతో అనుసంధానం

- ప్రభుత్వ పథకాలు సమర్థవంతంగా అమలయ్యేలా చూడటంలో పార్టీ కార్యకర్తల పాత్రను ఈ కార్యక్రమం హైలైట్ చేసింది.
- కార్యకర్తలు నేరుగా పౌరులతో మమేకం కావాలని, స్థానిక స్థాయిలో సమస్యలను గుర్తించాలని, మరియు సంక్షేమ పథకాలు ప్రజలకు చేరేలా సులభతరం చేయాలని ప్రోత్సహించారు.
- భారతదేశం లాంటి సమాఖ్య వ్యవస్థలో (federal system) రాజకీయ సంస్థకు మరియు పరిపాలనా ఫలితాలకు (administrative outcomes) మధ్య ఉన్న సంబంధాన్ని ఇది ప్రతిబింబిస్తుంది.

ప్రాముఖ్యత (Significance - APPSC దృష్టితో)

- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో కేడర్ ఆధారిత రాజకీయ సంస్థల ప్రాముఖ్యతను ఈ కార్యక్రమం తెలియజేస్తుంది.
- స్థానికంగా తమ ఉనికిని బలోపేతం చేసుకోవడానికి రాజకీయ పార్టీలు కార్యకర్తల శిక్షణ, సైద్ధాంతిక అవగాహన కోసం ఎలా పెట్టుబడి పెడతాయో ఇది స్పష్టం చేస్తుంది.
- ప్రభుత్వ విధానాలకు, ప్రజలకు అందుతున్న ఫలాలకు మధ్య ఉన్న అంతరాన్ని పూడ్చడంలో (bridging the gap) రాజకీయ కార్యకర్తల పాత్రను ఇది తెలియజేస్తుంది. పాలనాపరమైన దృక్కోణం నుండి ఇది చాలా ముఖ్యం.

సవాళ్లు (Challenges)

- సంస్థలోని అన్ని స్థాయిల్లో స్థిరమైన శిక్షణ మరియు సైద్ధాంతిక స్పష్టత (ideological clarity) ఉండేలా చూడటం కష్టమైన పని.
- స్థానిక పరిస్థితుల ఆధారంగా క్షేత్రస్థాయిలో ప్రజలతో మమేకం కావడంలో (grassroots engagement) ఆశించిన ఫలితాల్లో వ్యత్యాసాలు ఉండవచ్చు.
- ప్రజలకు అందించే సేవలను, రాజకీయ లక్ష్యాలను సమన్వయం చేయడం (Balancing political objectives with public service) నిరంతర సవాలుగా మిగులుతుంది.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

- రాజకీయ శిక్షణా కార్యక్రమాలు.. ప్రజా సేవ పట్ల ఆసక్తి మరియు జవాబుదారీతనాన్ని (accountability) మెరుగుపరచడంపై దృష్టి పెట్టాలి.
- స్థానిక పాలనా సమస్యలను అర్థం చేసుకోవడానికి మరియు పరిపాలనా వ్యవస్థలతో (administrative systems) సమన్వయాన్ని బలోపేతం చేయడానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యత ఇవ్వాలి.
- నిరంతర శిక్షణ మరియు ఫీడ్‌బ్యాక్ (feedback mechanisms) ద్వారా సంస్థాగత ప్రభావాన్ని మెరుగుపరచవచ్చు.

పోటీ పరీక్షలకు సన్నద్ధమయ్యే అభ్యర్థుల కోసం ఈ బహుళైచ్ఛిక ప్రశ్నలు (MCQs), మెయిన్స్ ప్రశ్న మరియు తరచుగా అడిగే ప్రశ్నల (FAQs) యొక్క స్పష్టమైన మరియు సులభంగా అర్థమయ్యే తెలుగు అనువాదాన్ని కింద అందిస్తున్నాను:

పరిశ్రమల అనుమతులను వేగవంతం చేసేందుకు ఏపీ ప్రభుత్వం డీరెగ్యులేషన్ సంస్కరణలు

మూలం: ది హిందూ

ప్రాముఖ్యత: ఏపీపీఎస్సీ (APPSC) – ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రత్యేకం (ఆర్థిక వ్యవస్థ, పారిశ్రామిక విధానం, పాలనా సంస్కరణలు, ఈజ్ ఆఫ్ డూయింగ్ బిజినెస్)

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- డీరెగ్యులేషన్ ఫేజ్-2 (Deregulation Phase-2), పారిశ్రామిక అనుమతులు (Industrial Clearances), ఆర్డినెన్స్ విధానం (Ordinance Route), సీఎఫ్ఎంఎస్ (CFMS), అవేర్ 2.0 (AWARE 2.0), డేటా లేక్స్ (Data Lakes), వాట్సాప్ గవర్నెన్స్ (WhatsApp Governance),

సింగిల్ విండో సిస్టమ్ (Single-Window System).

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో వ్యాపార సౌలభ్యం (Ease of Doing Business), పారిశ్రామిక విధాన సంస్కరణలు, నిబంధనల సరళీకరణ (Regulatory Simplification), డిజిటల్ పాలన, పెట్టుబడుల ప్రోత్సాహం.

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో పరిశ్రమల అనుమతులను సులభతరం చేయడానికి ముఖ్యమంత్రి ఎన్.చంద్రబాబు నాయుడు అధికారులను ఆదేశించారు. రాష్ట్రంలో వ్యాపార సౌలభ్యాన్ని (Ease of doing business) మెరుగుపరచడానికి **డీరెగ్యులేషన్ ఫేజ్-2** (Deregulation Phase-2) సంస్కరణలను అమలు చేయాలని ఆయన సూచించారు.

నేపథ్యం (Background)

- రాష్ట్రంలో పెట్టుబడులను ఆకర్షించడంపై ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం తీవ్ర దృష్టి పెట్టింది. ఆర్థికాభివృద్ధిని ప్రోత్సహించడానికి పారిశ్రామిక వాతావరణాన్ని (Industrial ecosystem) మెరుగుపరుస్తోంది.
- పరిశ్రమల స్థాపనకు సంక్లిష్టమైన నిబంధనలు అడ్డంకిగా మారాయి. పలు రకాల అనుమతులు తీసుకోవాల్సి రావడం, కాలంచెల్లిన చట్టాలు (Outdated laws) పరిశ్రమలకు ముఖ్యమైన అవరోధాలుగా ప్రభుత్వం గుర్తించింది.
- ఈ నేపథ్యంలో, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం నిబంధనలను సులభతరం చేయడానికి ఒక వ్యూహాన్ని ప్రారంభించింది. పెట్టుబడిదారుల్లో నమ్మకాన్ని పెంచడానికి దశలవారీగా ఈ **డీరెగ్యులేషన్** (Deregulation) వ్యూహాన్ని అమలు చేస్తోంది

ముఖ్యమైన నిర్ణయాలు, ప్రకటనలు (Key Decisions and Announcements)

- పారిశ్రామిక అనుమతుల్లోని సంక్లిష్టతను తగ్గించాలని ముఖ్యమంత్రి నొక్కిచెప్పారు. నిర్ణీత సమయంలో (Time-bound), పారదర్శకంగా అనుమతులు ఇచ్చే విధానం తీసుకురావాలని స్పష్టం చేశారు.
- ప్రస్తుతం ఉన్న 800కి పైగా నిబంధనలను 100 కంటే తక్కువకు కుదించాలని ఆయన ప్రతిపాదించారు. దీని ద్వారా పరిశ్రమలు నిబంధనలు పాటించడాన్ని (Compliance requirements) ప్రభుత్వం సులభతరం చేస్తుంది.
- అనుమతులు, లైసెన్సుల సంఖ్యను సింగిల్ డిజిట్‌కు (పది లోపు) పరిమితం చేస్తారు. దీనివల్ల పరిశ్రమలపై ప్రక్రియల భారం (Procedural burden) తగ్గుతుంది.
- వ్యాపార రిజిస్ట్రేషన్లకు జీవితకాల చెల్లుబాటు (Lifetime validity) ఇవ్వాలని సూచించారు. దీనివల్ల వ్యాపారులు పదేపదే రెన్యువల్ (Renewal) చేసుకునే ఇబ్బంది తప్పుతుంది.
- పారిశ్రామిక అనుమతుల కోసం పట్టే సమయాన్ని కనీసం 40 శాతం తగ్గించాలని ప్రభుత్వం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది.
- ఈ సంస్కరణలను మరింత వేగంగా అమలు చేయడానికి ప్రభుత్వం ఆర్డినెన్స్ విధానాన్ని (Ordinance route) వినియోగించాలని ప్రతిపాదించింది.

Source: The Hindu

డీరెగ్యులేషన్ చర్యలు (Deregulation Measures)

ఈ సంస్కరణల వ్యూహంలో పలు నిర్మాణాత్మక మార్పులు (Structural changes) ఉన్నాయి:

- వలసపాలన (Colonial period) నాటి కాలంచెల్లిన చట్టాలను తొలగించడం.
- అధికారుల చుట్టూ తిరిగి అనుమతులు తీసుకునే విధానం నుంచి, స్వీయ ప్రకటన (Self-declaration), సమాచారం ఇచ్చే (Intimation-based) వ్యవస్థ వైపు మారడం.

- పనులు ఒకేలా పదేపదే జరగకుండా (Duplication) నివారించడం. దీనికోసం వివిధ విభాగాల్లోని అనుమతులను విలీనం (Merging) చేయడం.
- డబుల్ లైసెన్సింగ్ విధానాలను పూర్తిగా రద్దు చేయడం.
- అధికారుల జాప్యాన్ని తగ్గించడానికి థర్డ్-పార్టీ తనిఖీలను (Third-party inspections) ప్రవేశపెట్టడం.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో వాడుతున్న డిజిటల్ పాలనా సాధనాలు

ఈ సంస్కరణలను సమర్థవంతంగా అమలు చేయడానికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఆధునిక డిజిటల్ వ్యవస్థలను వినియోగిస్తోంది:

- **సీఎఫ్ఎంఎస్ (CFMS):** సమగ్ర ఆర్థిక నిర్వహణ వ్యవస్థ. దీనిద్వారా ఆర్థిక పర్యవేక్షణ (Financial monitoring) చేస్తారు.
- **అవేర్ 2.0 (AWARE 2.0):** ఇది రియల్-టైమ్ పరిపాలనకు, డేటా అనుసంధానానికి పనికొస్తుంది.
- **డేటా లేక్స్ (Data Lakes):** కేంద్రీకృత డేటా నిల్వ, విశ్లేషణ (Analytics) కోసం వీటిని ఉపయోగిస్తారు.
- **రియల్ టైమ్ డేటా ప్లాట్‌ఫారమ్‌లు:** ప్రభుత్వ పరిపాలనా ప్రక్రియలను ఎప్పటికప్పుడు పర్యవేక్షించడానికి (Monitoring) ఇవి తోడ్పడతాయి.
- **వాట్సాప్ గవర్నెన్స్ (WhatsApp Governance):** పౌరులకు వేగంగా సేవలు అందించే ఇంటర్‌ఫేస్.

ఈ సాధనాల (Tools) ప్రధాన లక్ష్యం అనుమతుల ప్రక్రియను పూర్తిగా ఆన్‌లైన్‌లో, అత్యంత పారదర్శకంగా మార్చడమే.

పరిపాలనా సంస్కరణల నమూనా

ఈ సంస్కరణలు ప్రభుత్వ విధానంలో ఒక భారీ మార్పును సూచిస్తున్నాయి. కఠిన నియంత్రణ (Control-based) వ్యవస్థ నుండి, వ్యాపారాలకు సులభతరంగా సేవలు అందించే (Facilitation-based) నమూనా వైపు ప్రభుత్వం మారుతోంది.

ప్రభుత్వం ప్రధానంగా కింది అంశాలపై దృష్టి పెడుతుంది:

- పరిపాలనా భారాన్ని తగ్గించడం.
- అధికారుల పనితీరును (Efficiency) పెంచడం.
- పెట్టుబడిదారుల అనుభవాన్ని మెరుగుపరచడం.

అదే సమయంలో ప్రభుత్వం మరో విషయాన్ని కూడా స్పష్టం చేసింది. వ్యాపారాలను ప్రోత్సహిస్తూనే, ప్రజా భద్రత (Public safety), పర్యావరణ ప్రమాణాల విషయంలో ఎట్టి పరిస్థితుల్లోనూ రాజీ పడబోమని తెలిపింది.

ప్రాముఖ్యత (Significance)

- ఈ సంస్కరణలు ఈజ్ ఆఫ్ డూయింగ్ బిజినెస్ (Ease of Doing Business) ర్యాంకింగ్స్‌లో ఆంధ్రప్రదేశ్ స్థానాన్ని నేరుగా బలోపేతం చేస్తాయి.
- సులభతరమైన నిబంధనల వాతావరణాన్ని సృష్టించడం ద్వారా స్వదేశీ, విదేశీ పెట్టుబడులను ఆకర్షించడమే ఈ మార్పుల లక్ష్యం.
- డిజిటల్ సాధనాలను ఉపయోగించడం ద్వారా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం సాంకేతిక ఆధారిత పాలనకు (Technology-driven governance) ఇస్తున్న ప్రాధాన్యత స్పష్టమవుతోంది.
- స్వీయ-ప్రకటన (Self-declaration) విధానం వైపు మారడం నమ్మకం ఆధారిత పాలనను (Trust-based governance) ప్రతిబింబిస్తుంది. ఇది అధికారుల అనవసర జోక్యాన్ని (Bureaucratic intervention) తగ్గిస్తుంది.

సవాళ్లు (Challenges)

- స్వీయ-ప్రకటన విధానంలో పరిశ్రమలు అన్ని నిబంధనలు పాటించేలా (Compliance) చూడటం కష్టం కావచ్చు. దీనికోసం పటిష్టమైన పర్యవేక్షణ వ్యవస్థలు అవసరం.
- డీరెగ్యులేషన్‌ను అమలు చేస్తూనే, పర్యావరణం, భద్రతా ప్రమాణాలను (Safety safeguards) కాపాడాలి. ఈ రెండింటి మధ్య సరైన సమతుల్యత (Balance) పాటించడం పెద్ద సవాలు.
- ఈ సంస్కరణలు విజయవంతంగా అమలు కావాలంటే ప్రభుత్వంలోని వివిధ విభాగాల మధ్య సరైన సమన్వయం (Coordination) అవసరం.
- ఆధునిక డిజిటల్ వ్యవస్థలను అనుసరించడానికి అధికారుల సాంకేతిక సామర్థ్యాన్ని (Capacity building) పెంచాలి. అలాగే తగిన సాంకేతిక మౌలిక సదుపాయాలను నిర్మించాలి.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

- డీరెగ్యులేషన్ విధానాన్ని ఎవరూ దుర్వినియోగం చేయకుండా ప్రభుత్వం అడ్డుకోవాలి. దీనికోసం సరైన పర్యవేక్షణ, ఆడిటింగ్ వ్యవస్థలను ఏర్పాటు చేయాలి.
- ఈ విధానం సాఫీగా అమలు కావాలంటే అధికారులకు, పరిశ్రమల యాజమాన్యాలకు సరైన శిక్షణ, అవగాహన (Capacity building) కల్పించడం చాలా ముఖ్యం.
- భవిష్యత్తులో చేపట్టే డీరెగ్యులేషన్ దశలు కృత్రిమ మేధస్సు (AI-based) ఆధారిత పాలనా సాధనాలపై దృష్టి పెట్టాలి. అలాగే డిజిటల్ అనుసంధానాన్ని మరింత లోతుగా చేయాలి.

వ్యాపార సౌలభ్యాన్ని కల్పిస్తూనే, తగిన నియంత్రణ రక్షణలు (Regulatory safeguards) ఉండేలా ఒక సమతుల్య విధానాన్ని (Balanced approach) అనుసరించడం ఎంతో కీలకం.

భారతదేశంలో మహిళా రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం: బైరెడ్డి శబరి

మూలం: ది హిందూ

ప్రాముఖ్యత: ఏపీపీఎస్సీ (APPSC) – ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రత్యేకం (పాలిటీ, రాజకీయ పార్టీలు, మహిళా సాధికారత, ప్రాతినిధ్యం)

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- బైరెడ్డి శబరి, తెలుగుదేశం పార్టీ, నంద్యాల, జాతీయ ప్రధాన కార్యదర్శి, మహిళా రిజర్వేషన్ చట్టం (106వ రాజ్యాంగ సవరణ, 2023), నారీ శక్తి వందన్ అధినియం, ఆర్టికల్స్ 325, 326, 84, 173, 243D, 243T, ప్రజాప్రాతినిధ్య చట్టం, 1951.

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- రాజకీయాల్లో మహిళలు, రాజకీయ ప్రాతినిధ్యం, లింగ సమానత్వం, పార్టీ నిర్మాణం, రాజ్యాంగ చట్రం, ప్రజాస్వామ్య సమ్మేళనం.

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

తెలుగుదేశం పార్టీ (TDP) తొలి మహిళా జాతీయ ప్రధాన కార్యదర్శిగా బైరెడ్డి శబరి నియమితులయ్యారు. రాజకీయ పార్టీల నిర్మాణంలో మహిళల నాయకత్వానికి పెరుగుతున్న గుర్తింపును ఇది ప్రతిబింబిస్తుంది. అలాగే దేశవ్యాప్తంగా మహిళల రాజకీయ భాగస్వామ్యాన్ని పెంపొందించాలనే విస్తృత లక్ష్యానికి ఇది అనుగుణంగా ఉండటం వల్ల ఈ పరిణామం ప్రాముఖ్యత సంతరించుకుంది.

ఈ పరిణామానికి సంబంధించిన ముఖ్యాంశాలు (Key Facts)

- లోక్‌సభలో నంద్యాల నియోజకవర్గానికి ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్న బైరెడ్డి శబరి, ఆ పార్టీ జాతీయ ప్రధాన కార్యదర్శి పదవిని చేపట్టిన తొలి మహిళగా చరిత్ర సృష్టించారు.
- ఆమె తొలిసారిగా పార్లమెంటు సభ్యురాలిగా (MP) ఎన్నికయ్యారు. ప్రస్తుతం లోక్‌సభలో ఆ పార్టీ డిప్యూటీ ఫ్లోర్ లీడర్‌గా కూడా ఆమె వ్యవహరిస్తున్నారు.
- పార్లమెంటరీ చర్చల్లో ఆమె తన పార్టీ వాదనలను చురుకుగా వినిపించారు.
- మహిళా రిజర్వేషన్ చట్టం (106వ రాజ్యాంగ సవరణ, 2023) అమలుపై దేశవ్యాప్తంగా విస్తృతంగా చర్చలు జరుగుతున్న తరుణంలో ఈ నియామకం జరగడం గమనార్హం.
- ఇది ఈ పరిణామానికి ఒక ముఖ్యమైన రాజకీయ మరియు సంస్థాగత సందర్భాన్ని (Context) కల్పిస్తుంది.

నేపథ్యం (Background)

- ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థల్లో రాజకీయ పార్టీలు కేంద్ర పాత్ర పోషిస్తాయి. ప్రజలకు ప్రాతినిధ్యం వహించడానికి, నాయకత్వాన్ని ఎంపిక చేయడానికి మరియు విధానాలను రూపొందించడానికి ఇవి ప్రధాన మార్గాలుగా (Vehicles) పనిచేస్తాయి.
- రాజ్యాంగం సమానత్వాన్ని హామీ ఇస్తున్నప్పటికీ, రాజకీయ పార్టీల నాయకత్వ స్థానాల్లో చారిత్రకంగా మహిళల

ప్రాతినిధ్యం చాలా పరిమితంగానే ఉంది.

- ఒక మహిళా నాయకురాలిని సంస్థాగతమైన ఉన్నత పదవిలో నియమించడం అనేది పార్టీ నిర్మాణాలలో మరింత సమ్మిళిత (Inclusiveness) విధానం వైపు వస్తున్న మార్పును సూచిస్తుంది.
- రాజకీయ ప్రాతినిధ్యంలో లింగ సమానత్వం (Gender equality) పై పెరుగుతున్న దృష్టిని కూడా ఇది ప్రతిబింబిస్తుంది.

భారతదేశంలో రాజకీయాల్లో మహిళల భాగస్వామ్యం (Women's Political Participation)

- రాజకీయాల్లో మహిళల భాగస్వామ్యం అనేది ఓటు వేయడం, ఎన్నికల్లో పోటీ చేయడం, ప్రభుత్వ పదవులు చేపట్టడం మరియు విధాన రూపకల్పన ప్రక్రియల్లో పాల్గొనడం వంటి బహుళ కోణాలను కలిగి ఉంటుంది.
- నిర్ణయాలు తీసుకునే ప్రక్రియలో భిన్నమైన దృక్కోణాలు ప్రతిబింబించేలా చేస్తుంది కాబట్టి, ఇది ప్రజాస్వామ్య పాలనలో కీలకమైన భాగం.
- ప్రపంచ స్థాయిలో, చట్టసభలలో మహిళల ప్రాతినిధ్యం క్రమంగా మెరుగుపడుతోంది. 'ఇంటర్-పార్లమెంటరీ యూనియన్' ప్రకారం, 2023లో ప్రపంచవ్యాప్తంగా పార్లమెంటరీ స్థానాల్లో మహిళలు సుమారు 26.9% స్థానాలను దక్కించుకున్నారు.
- అయితే, ప్రాంతాల వారీగా ఇందులో గణనీయమైన వ్యత్యాసాలు ఉన్నాయి. కొన్ని దేశాలు మహిళా ప్రాతినిధ్యంలో మెరుగైన స్థానంలో ఉన్నాయి.
- భారతదేశంలో స్వాతంత్ర్యం వచ్చినప్పటి నుండి మహిళలకు సమాన ఓటు హక్కు ఉంది. కానీ చట్టసభలలో వారి ప్రాతినిధ్యం చాలా నెమ్మదిగా పెరుగుతోంది. ఇటీవలి ఎన్నికల నాటికి, లోక్‌సభలో మహిళల ప్రాతినిధ్యం 13-14% శాతంగా ఉంది.
- గత దశాబ్దాలతో పోలిస్తే ఇది కొంత పురోగతినే సూచిస్తున్నప్పటికీ, ప్రాతినిధ్యంలో ఇంకా పూడ్చాల్సిన భారీ అంతరం ఉందని ఇది స్పష్టం చేస్తోంది.
- అయితే స్థానిక స్థాయిలో, రాజ్యాంగ సవరణల ద్వారా ప్రవేశపెట్టిన రిజర్వేషన్ల కారణంగా మహిళల భాగస్వామ్యం గణనీయంగా పెరిగింది.
- రాజ్యాంగంలోని పార్ట్ IX (ఆర్టికల్స్ 243 నుండి 243-O) కింద పంచాయతీరాజ్ సంస్థలు మరియు పట్టణ స్థానిక సంస్థలలో (Urban Local Bodies) మహిళలు ఇప్పుడు గణనీయమైన స్థానాలను ఆక్రమిస్తున్నారు.

రాజ్యాంగ మరియు చట్టపరమైన చట్రం (Constitutional and Legal Framework)

- భారత రాజ్యాంగం రాజకీయ సమానత్వం మరియు భాగస్వామ్యానికి బలమైన పునాదిని కల్పిస్తుంది.
- **ఆర్టికల్స్ 325 మరియు 326** ప్రకారం, లింగం ఆధారంగా ఓటర్ల జాబితా నుండి ఎవరినీ మినహాయించకూడదని మరియు సార్వత్రిక వయోజన ఓటుహక్కు (Universal Adult Franchise) సూత్రం కింద వయోజన పౌరులందరికీ ఓటు హక్కు ఉందని స్పష్టం చేస్తున్నాయి.
- **ఆర్టికల్స్ 84 మరియు 173** పార్లమెంటు మరియు రాష్ట్ర శాసనసభల ఎన్నికల్లో పోటీ చేయడానికి అవసరమైన అర్హతలను నిర్దేశిస్తాయి, తద్వారా పురుషులు మరియు మహిళలకు సమాన అర్హతను (Equal eligibility) ఇస్తాయి.
- **73 మరియు 74వ రాజ్యాంగ సవరణలు** పంచాయతీరాజ్ మరియు పట్టణ స్థానిక సంస్థలలో మహిళలకు మూడింట ఒక వంతు (1/3rd) సీట్ల రిజర్వేషన్‌ను ప్రవేశపెట్టడం ద్వారా ఒక మైలురాయిగా నిలిచాయి.
- **మహిళా రిజర్వేషన్ చట్టం (106వ రాజ్యాంగ సవరణ, 2023)**, దీనినే నారీ శక్తి వందన్ అధినియం అని కూడా పిలుస్తారు. చట్టసభల్లో మహిళల ప్రాతినిధ్యాన్ని మెరుగుపరచడంలో ఇది ఒక ప్రధాన ముందడుగు.
- ఇది లోక్‌సభ మరియు రాష్ట్ర శాసనసభలలో (ఎస్సీ, ఎస్టీలకు కేటాయించిన రిజర్వుడ్ సీట్లతో సహా) మహిళలకు 33% సీట్ల రిజర్వేషన్‌ను కల్పిస్తుంది.
- అయితే, దీని అమలు తదుపరి జనాభా లెక్కలు (Census) మరియు నియోజకవర్గాల పునర్విభజన (Delimitation)

ప్రక్రియ పూర్తయ్యే అంశంతో ముడిపడి ఉంది.

సంస్థాగత చర్యలు మరియు ఎన్నికల సంబంధిత కార్యక్రమాలు

- ఎన్నికల ప్రక్రియలో మహిళల భాగస్వామ్యాన్ని ప్రోత్సహించేందుకు భారత ఎన్నికల సంఘం (ECI) పలు కార్యక్రమాలను చేపట్టింది.
- ఓటర్లలో అవగాహన మరియు భాగస్వామ్యాన్ని పెంచే లక్ష్యంతో రూపొందించిన SVEEP (Systematic Voters' Education and Electoral Participation) ప్రోగ్రామ్ ఇందులో ఒకటి.
- మహిళా ఓటర్లను ప్రోత్సహించడానికి మరియు వారిలో ఆత్మవిశ్వాసాన్ని నింపడానికి, ఎన్నికల సంఘం "పింక్ పోలింగ్ బూత్‌ల"ను (ఇక్కడ పోలింగ్ సిబ్బంది అంతా మహిళలే ఉంటారు) ప్రవేశపెట్టింది.
- జాతీయ మహిళా కమిషన్ (NCW) వంటి సంస్థలు కూడా లింగ సమానత్వాన్ని ప్రోత్సహించడంలో మరియు ప్రజా జీవితంలో మహిళల భాగస్వామ్యానికి మద్దతు ఇవ్వడంలో కీలక పాత్ర పోషిస్తాయి.

రాజకీయాల్లో మహిళలు ఎదుర్కొంటున్న సవాళ్లు (Challenges)

- అనేక చర్యలు తీసుకున్నప్పటికీ, రాజకీయాల్లో మహిళలు నేటికీ బహుళ సవాళ్లను ఎదుర్కొంటున్నారు.
- సామాజిక మరియు సాంస్కృతిక నిబంధనలు (Social and cultural norms) తరచుగా ప్రజా జీవితంలో మహిళల ప్రమేయాన్ని పరిమితం చేస్తున్నాయి. ఆర్థికపరమైన అడ్డంకులు కూడా ఎన్నికల్లో పోటీ చేయడాన్ని కష్టతరం చేస్తున్నాయి.
- నాయకత్వ స్థానాల్లో మహిళలకు రాజకీయ పార్టీలు తగిన అవకాశాలు కల్పించకపోవడం వల్ల, ఉన్నత స్థాయిలలో వారి ప్రాతినిధ్యం పరిమితమవుతోంది.
- దీనితో పాటు మహిళలు రాజకీయ హింస, బెదిరింపులు మరియు ఆన్‌లైన్ వేధింపుల వంటి సమస్యలను కూడా ఎదుర్కొంటున్నారు. ఇవి వారి క్రియాశీలక భాగస్వామ్యాన్ని నిరుత్సాహపరుస్తాయి.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు ప్రాముఖ్యత (Significance for AP)

- బైరెడ్డి శబరి నియామకం ఆంధ్రప్రదేశ్ రాజకీయ ముఖచిత్రంలో మహిళల సమ్మిళిత భాగస్వామ్యం పెరుగుతోందన్న విస్తృతధోరణిని ప్రతిబింబిస్తుంది.
- రాష్ట్రంలోని రాజకీయ చర్చలను మరియు పార్టీ సంస్థాగత నిర్మాణాలను రూపొందించడంలో మహిళా నాయకుల పాత్ర పెరుగుతోందని ఇది ఎత్తిచూపుతుంది.
- ఇటువంటి పరిణామాలు రాజకీయాల్లో మరింత మంది మహిళలు పాల్గొనేలా ప్రోత్సహిస్తాయి. అలాగే, ప్రజాస్వామ్య ప్రాతినిధ్యాన్ని బలోపేతం చేయడానికి దోహదపడతాయి. APPSC గ్రూప్ 1, గ్రూప్ 2 మెయిన్స్ ఆన్సర్ రైటింగ్‌లో ఇటువంటి ఉదాహరణలను ఉదహరించడం ఎంతో ఉపయోగకరంగా ఉంటుంది.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

- నాయకత్వ పాత్రల్లో మరియు అభ్యర్థుల ఎంపిక ప్రక్రియల్లో మహిళలకు ప్రాధాన్యత పెరిగేలా రాజకీయ పార్టీలు చర్యలు తీసుకోవాలి.
- చట్టసభలలో (ఉన్నత స్థాయిలో) ప్రాతినిధ్యాన్ని మెరుగుపరచడానికి మహిళా రిజర్వేషన్ చట్టాన్ని సమర్థవంతంగా అమలు చేయడం కీలకమైన ముందడుగు అవుతుంది.
- రాజకీయాల్లో మహిళలు ఎదుర్కొంటున్న అడ్డంకులను పరిష్కరించేందుకు కెపాసిటీ బిల్డింగ్ కార్యక్రమాలు, ఆర్థిక మద్దతు యంత్రాంగాలు మరియు సంస్థాగత రక్షణలు (Institutional safeguards) అవసరం.

మహిళల భాగస్వామ్యానికి అనుకూలమైన వాతావరణాన్ని సృష్టించడం వల్ల పాలన మరింత సమ్మిళితంగా (Inclusive) మరియు ప్రాతినిధ్యబద్ధంగా (Representative) మారుతుంది.

పర్యావరణ బాధ్యతతో కూడిన అభివృద్ధే లక్ష్యం కావాలి: లంకా దినకర్

మూలం: ది హిందూ

ప్రాముఖ్యత: ఏపీపీఎస్సీ (APPSC) - పర్యావరణం (Environment) | పాలన (Governance) | సుస్థిర అభివృద్ధి (Sustainable Development) | పట్టణ ప్రణాళిక (Urban Planning)

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- ఆర్టికల్ 48A, ఆర్టికల్ 51A(g), ఆర్టికల్ 21, పర్యావరణ పరిరక్షణ చట్టం 1986, జల చట్టం 1974, వాయు చట్టం 1981, సుస్థిర అభివృద్ధి, అమరావతి.

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- సుస్థిర అభివృద్ధి, పర్యావరణ పాలన (Environmental Governance), పట్టణ ప్రణాళిక, వాతావరణ మార్పు (Climate Change), వనరుల నిర్వహణ (Resource Management), పర్యావరణ సమతుల్యత (Ecological Balance)..

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

ఆంధ్రప్రదేశ్ 20-సూత్రాల కార్యక్రమ అమలు కమిటీ చైర్‌పర్సన్ లంకా దినకర్ విజయవాడలోని స్కూల్ ఆఫ్ ప్లానింగ్ అండ్ ఆర్కిటెక్చర్‌లో జరిగిన 'హరిత్-2' (HARIT-2) జాతీయ సదస్సులో ప్రసంగించారు. అభివృద్ధి ప్రణాళికల్లో పర్యావరణ సుస్థిరతను (Environmental sustainability) భాగం చేయాలని ఆయన నొక్కి చెప్పారు.

నేపథ్యం (Background and Context)

- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో పట్టణీకరణ (Urban expansion) వేగంగా జరుగుతోంది. ముఖ్యంగా అమరావతిని ఒక ప్రణాళికాబద్ధమైన రాజధానిగా ప్రభుత్వం అభివృద్ధి చేస్తోంది.
- అదే సమయంలో వాతావరణ మార్పు, వనరుల క్షీణత (Resource depletion), పట్టణ కాలుష్యం, జీవవైవిధ్య నష్టం (Loss of biodiversity) లాంటి పర్యావరణ సమస్యలు అన్ని ప్రాంతాల్లో స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి.
- కాబట్టి పట్టణ ప్రణాళిక, మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధిలో పర్యావరణ రక్షణ చర్యలను తప్పనిసరిగా చేర్చాలి. అప్పుడే దీర్ఘకాలిక సుస్థిరత (Long-term sustainability) సాధ్యమవుతుంది.

ముఖ్యాంశాలు (Key Observations)

- మౌలిక సదుపాయాల (Infrastructure) అభివృద్ధిలో ప్రణాళికా దశలోనే పర్యావరణ రక్షణ చర్యలను చేర్చాలని లంకా దినకర్ స్పష్టం చేశారు. ముఖ్యంగా అమరావతి లాంటి కొత్త పట్టణ కేంద్రాల్లో ఇది చాలా అవసరం.
- గత దశాబ్దాలుగా వేగవంతమైన ఆర్థిక వృద్ధి జరిగింది. దీనివల్ల వాతావరణ మార్పు, సహజ వనరుల క్షీణత, కాలుష్యం, జీవవైవిధ్య నష్టం లాంటి పర్యావరణ సవాళ్లు తలెత్తాయని ఆయన ఎత్తిచూపారు.
- మెరుగైన జీవన ప్రమాణాలతో (Livability standards) నగరాలను నిర్మించాల్సిన అవసరాన్ని ఆయన వివరించారు. పట్టణ విస్తరణకు మద్దతు ఇస్తూనే, పర్యావరణంపై ఒత్తిడిని తగ్గించడంపై దృష్టి పెట్టాలి.
- పట్టణ ప్రణాళికలో పునరుత్పాదక శక్తి (Renewable energy), సమర్థవంతమైన భవన నమూనాలు, హరిత మౌలిక సదుపాయాలను (Green infrastructure) చేర్చడం చాలా ముఖ్యం.
- సుస్థిరమైన మౌలిక సదుపాయాల్లో (Sustainable infrastructure) నీటి సంరక్షణ చర్యలు తప్పనిసరి. వాననీటి సంరక్షణ (Rainwater harvesting), నీటి రీసైక్లింగ్ లాంటి పద్ధతులను కచ్చితంగా అమలు చేయాలి.

సుస్థిర పట్టణ ప్రణాళికా చర్యలు (Sustainable Urban Planning Measures)

పర్యావరణ బాధ్యతతో అభివృద్ధిని సాధించడానికి సదస్సులో కొన్ని ఆచరణాత్మక వ్యూహాలను (Practical strategies) చర్చించారు. అవి:

- సౌర, పవన విద్యుత్ లాంటి పునరుత్పాదక ఇంధన వనరులను (Renewable energy sources) ఉపయోగించాలి.
- సహజమైన వెలుతురు, గాలి ధారాళంగా వచ్చేలా (Ventilation systems) భవనాలను నిర్మించాలి.
- నగరాల్లో పార్కులు, పట్టణ అడవులు, ఎకో-కారిడార్ల (Eco-corridors) లాంటి పచ్చని ప్రదేశాలను అభివృద్ధి చేయాలి.
- వాననీటి సంరక్షణ, మురుగునీటి రీసైక్లింగ్ (Wastewater recycling) లాంటి నీటి సంరక్షణ వ్యవస్థలను అమలు చేయాలి.

ఈ చర్యలు పర్యావరణ నష్టాన్ని తగ్గిస్తాయి. అలాగే పట్టణ జీవన పరిస్థితులను (Urban living conditions) మెరుగుపరుస్తాయి.

పర్యావరణ పరిరక్షణ - రాజ్యాంగ చట్రం (Constitutional Framework)

భారత రాజ్యాంగం మొదట్లో పర్యావరణం గురించి ప్రత్యేకంగా ఎలాంటి నిబంధనలను పొందుపరచలేదు. కానీ కాలక్రమేణా ప్రాథమిక హక్కులు, ఆదేశిక సూత్రాలు (Directive Principles), ప్రాథమిక విధులు, న్యాయవ్యవస్థ తీర్పుల (Judicial interpretation) ద్వారా ఒక సమగ్ర చట్రం (Comprehensive framework) ఏర్పడింది.

1. ప్రాథమిక హక్కులు (Fundamental Rights - Part III)

- రాజ్యాంగంలోని **ఆర్టికల్ 21** జీవించే హక్కును ఇస్తుంది. ఈ హక్కులో పర్యావరణ పరిరక్షణను కూడా సుప్రీంకోర్టు చేర్చింది. స్వచ్ఛమైన, ఆరోగ్యకరమైన పర్యావరణం, కాలుష్య రహిత గాలి, నీరు, పర్యావరణ సమతుల్యతను (Ecological balance) కలిగి ఉండటం పౌరుల హక్కు అని న్యాయస్థానం వ్యాఖ్యానించింది. 'సుభాష్ కుమార్ వర్సెస్ స్టేట్ ఆఫ్ బీహార్' కేసులో, కాలుష్య రహిత నీరు, గాలి పొందడం జీవించే హక్కులో భాగమేనని కోర్టు తీర్పు చెప్పింది.

2. ఆదేశిక సూత్రాలు (Directive Principles of State Policy - Part IV)

- **42వ రాజ్యాంగ సవరణ** ద్వారా **ఆర్టికల్ 48A** ను రాజ్యాంగంలో చేర్చారు. పర్యావరణాన్ని పరిరక్షించాలని, అడవులు, వన్యప్రాణులను (Wildlife) కాపాడాలని ఇది ప్రభుత్వాన్ని నిర్దేశిస్తుంది. దీనిని న్యాయస్థానాల ద్వారా అమలు చేయలేము (Non-justiciable). కానీ పర్యావరణ చట్టాలు, విధానాలను రూపొందించడంలో ఇది కీలక పాత్ర పోషిస్తుంది.

3. ప్రాథమిక విధులు (Fundamental Duties - Part IVA)

- అడవులు, నదులు, సరస్సులు, వన్యప్రాణులతో సహా సహజ పర్యావరణాన్ని రక్షించడం ప్రతి పౌరుడి విధి అని **ఆర్టికల్ 51A(g)** స్పష్టం చేస్తుంది. అలాగే జీవుల పట్ల దయ చూపాలని చెబుతుంది. పర్యావరణ పాలనలో ప్రజల భాగస్వామ్యాన్ని ఈ నిబంధన నొక్కి చెబుతుంది.

4. ఏడవ షెడ్యూల్ (Distribution of Powers)

- **42వ రాజ్యాంగ సవరణ** అడవులు, వన్యప్రాణులను రాష్ట్ర జాబితా (State List) నుండి ఉమ్మడి జాబితా (Concurrent List) లోకి మార్చింది. దీనివల్ల పర్యావరణ రక్షణపై చట్టాలు చేసే అధికారం పార్లమెంటుకు, రాష్ట్ర శాసనసభలకు దక్కింది. ఇది సమన్వయంతో కూడిన చర్యలకు (Coordinated action) వీలు కల్పిస్తుంది.

5. న్యాయవ్యవస్థ జోక్యం (Judicial Interpretation)

- న్యాయవ్యవస్థ పర్యావరణ న్యాయశాస్త్రాన్ని (Environmental jurisprudence) గణనీయంగా విస్తరించింది. సుస్థిర అభివృద్ధి, కాలుష్యం చేసిన వారే నష్టపరిహారం చెల్లించాలనే సూత్రం (Polluter pays principle), ముందుజాగ్రత్త సూత్రం (Precautionary principle) లాంటివి న్యాయస్థానాల ద్వారానే రూపుదిద్దుకున్నాయి. 'వెల్లూర్ సిటిజన్స్ వెల్ఫేర్ ఫోరమ్ వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా' కేసులో కోర్టు వీటిని స్పష్టంగా పేర్కొంది.

6. ఇతర సంబంధిత నిబంధనలు

- ప్రజారోగ్యాన్ని మెరుగుపరచాలని **ఆర్టికల్ 47** ప్రభుత్వాన్ని ఆదేశిస్తుంది. ఇది పర్యావరణ నాణ్యతతో (Environmental quality) నేరుగా ముడిపడి ఉంటుంది. అంతర్జాతీయ పర్యావరణ ఒప్పందాలను అమలు చేయడానికి చట్టాలు చేసే అధికారాన్ని **ఆర్టికల్ 253** పార్లమెంటుకు ఇస్తుంది.

భారతదేశంలో కీలకమైన పర్యావరణ చట్టాలు

పర్యావరణ పరిరక్షణ కోసం భారతదేశం ఒక బలమైన చట్టబద్ధమైన చట్రాన్ని (Statutory framework) ఏర్పాటు చేసింది. ముఖ్యంగా 1970ల తర్వాత, ప్రపంచ పర్యావరణ ఉద్యమాలు, రాజ్యాంగ కట్టుబాట్ల ప్రభావంతో ప్రభుత్వం ఈ చట్టాలను రూపొందించింది.

1. పర్యావరణ (పరిరక్షణ) చట్టం, 1986 (Environment Protection Act, 1986)

- భోపాల్ గ్యాస్ దుర్ఘటన తర్వాత ప్రభుత్వం ఈ సమగ్ర చట్టాన్ని తీసుకువచ్చింది. పర్యావరణ నాణ్యతను కాపాడేందుకు చర్యలు తీసుకునే అధికారాన్ని ఇది కేంద్ర ప్రభుత్వానికి ఇస్తుంది. పరిశ్రమల కాలుష్యాన్ని నియంత్రించడం, ఉద్గారాలకు (Emissions) ప్రమాణాలను నిర్ణయించడం దీని ప్రధాన లక్ష్యం. కాలుష్య కారక పరిశ్రమలను మూసివేసే (Closure) విస్తృత అధికారాలను ఇది కల్పిస్తుంది.

2. జల (కాలుష్య నివారణ, నియంత్రణ) చట్టం, 1974 (Water Act, 1974)

- భారతదేశంలోని మొదటి ప్రధాన పర్యావరణ చట్టం ఇది. నీటి కాలుష్యాన్ని నివారించడం, నియంత్రించడం దీని ప్రధాన ఉద్దేశం. నీటి స్వచ్ఛతను (Wholesomeness of water) కాపాడటానికి ఇది కృషి చేస్తుంది. దీని ద్వారానే కేంద్ర, రాష్ట్ర కాలుష్య నియంత్రణ మండళ్లు (Pollution Control Boards) ఏర్పడ్డాయి.

3. వాయు (కాలుష్య నివారణ, నియంత్రణ) చట్టం, 1981

- గాలి కాలుష్యాన్ని తగ్గించడానికి ప్రభుత్వం ఈ చట్టాన్ని చేసింది. గాలి నాణ్యతను పర్యవేక్షించే అధికారాన్ని, పారిశ్రామిక ఉద్గారాలను నియంత్రించే అధికారాన్ని కాలుష్య నియంత్రణ మండళ్లకు ఇది ఇస్తుంది. స్టాక్‌హోమ్ సదస్సులో (Stockholm Conference) భారతదేశం ఇచ్చిన హామీల మేరకు దీనిని రూపొందించారు.

4. అటవీ (సంరక్షణ) చట్టం, 1980 (Forest Conservation Act, 1980)

- కేంద్ర ప్రభుత్వ ముందస్తు అనుమతి లేకుండా అటవీ భూములను అటవీయేతర అవసరాలకు (Non-forest purposes) ఉపయోగించడాన్ని ఈ చట్టం పరిమితం చేస్తుంది. అడవుల నరికివేతను (Deforestation) అడ్డుకోవడం, పర్యావరణ సమతుల్యతను కాపాడటం దీని లక్ష్యం.

5. వన్యప్రాణుల (సంరక్షణ) చట్టం, 1972 (Wildlife Protection Act, 1972)

- అడవి జంతువులు, పక్షులు, మొక్కల సంరక్షణకు ఈ చట్టం ఎంతో కీలకం. దీని ద్వారానే ప్రభుత్వం జాతీయ ఉద్యానవనాలు (National parks), వన్యప్రాణి అభయారణ్యాలు (Wildlife sanctuaries) లాంటి రక్షిత ప్రాంతాలను ఏర్పాటు చేసింది. జీవవైవిధ్య పరిరక్షణకు ఇది పునాది లాంటిది.

6. జీవవైవిధ్య చట్టం, 2002 (Biological Diversity Act, 2002)

- జీవవైవిధ్యాన్ని రక్షించడానికి, స్థిరమైన వినియోగాన్ని (Sustainable use) నిర్ధారించడానికి ప్రభుత్వం ఈ చట్టాన్ని చేసింది. జీవ వనరుల ద్వారా వచ్చే ప్రయోజనాలను పారదర్శకంగా పంచుకోవడానికి ఇది సహాయపడుతుంది. జీవవైవిధ్య ఒప్పందం (Convention on Biological Diversity) కింద భారతదేశం తన బాధ్యతలను నెరవేర్చడానికి ఇది ఉపయోగపడుతుంది.

7. జాతీయ హరిత ట్రిబ్యునల్ చట్టం, 2010 (National Green Tribunal Act, 2010)

పర్యావరణ కేసులను వేగంగా, సమర్థవంతంగా పరిష్కరించడానికి ప్రభుత్వం జాతీయ హరిత ట్రిబ్యునల్‌ను (NGT) ఏర్పాటు చేసింది. ఇది సుస్థిర అభివృద్ధి, ముందుజాగ్రత్త సూత్రం, కాలుష్యం చేసిన వారే పరిహారం చెల్లించాలనే సూత్రాలను ఖచ్చితంగా అమలు చేస్తుంది.

సుస్థిర అభివృద్ధి భావన (Concept of Sustainable Development)

- భవిష్యత్ తరాల అవసరాలను (Needs of future generations) దెబ్బతీయకుండా, ప్రస్తుత తరాల అవసరాలను తీర్చే అభివృద్ధి నమూనాను సుస్థిర అభివృద్ధి

అంటారు. 1987లో ప్రపంచ పర్యావరణ, అభివృద్ధి కమిషన్ (World Commission on Environment and Development) తన 'అవర్ కామన్ ఫ్యూచర్' (Our Common Future) నివేదికలో ఈ నిర్వచనానికి ప్రాచుర్యం కల్పించింది.

- ఆర్థిక వృద్ధి (Economic growth), పర్యావరణ పరిరక్షణ, సామాజిక సమానత్వం (Social equity) ఒకేసారి జరగాలన్నది దీని ప్రధాన ఉద్దేశం. పర్యావరణాన్ని నాశనం చేసి అభివృద్ధి సాధించకూడదు. అలాగే, పర్యావరణ రక్షణ పేరుతో మానవాభివృద్ధి అవసరాలను నిర్లక్ష్యం చేయకూడదు.
- ఈ భావన మూడు ప్రధాన మూలస్తంభాలపై (Core pillars) ఆధారపడి ఉంటుంది: ఆర్థిక సుస్థిరత (సమర్థవంతమైన, సమ్మిళిత వృద్ధి), పర్యావరణ సుస్థిరత (సహజ వనరులు, పర్యావరణ వ్యవస్థల పరిరక్షణ), సామాజిక సుస్థిరత (సమానత్వం, న్యాయం, మెరుగైన జీవన నాణ్యత).
- భారతదేశంలో న్యాయస్థానాలు సుస్థిర అభివృద్ధిని **ఆర్టికల్ 21** కింద జీవించే హక్కులో భాగంగా గుర్తించాయి. పర్యావరణం, అభివృద్ధి మధ్య సమతుల్యత సాధించే భావనే సుస్థిర అభివృద్ధి అని సుప్రీంకోర్టు 'వెల్లూర్ సిటిజన్స్ వెల్ఫేర్ ఫోరమ్ వర్సెస్ యూనియన్ ఆఫ్ ఇండియా' కేసులో స్పష్టం చేసింది. పర్యావరణ న్యాయశాస్త్రంలో ఇది ఒక అంతర్భాగం (Integral part) అని కోర్టు నిర్ధారించింది.
- ఈ విధంగా సుస్థిర అభివృద్ధి భవిష్యత్ తరాల హక్కులను కాపాడుతుంది. వనరులను బాధ్యతాయుతంగా ఉపయోగించుకోవాలని సూచిస్తుంది. మానవ ప్రగతిని కొనసాగిస్తూనే, దీర్ఘకాలిక పర్యావరణ సమతుల్యతను ఇది నొక్కి చెబుతుంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌పై దీని ప్రభావం (Implications for Andhra Pradesh)

- అమరావతి ప్రణాళికాబద్ధమైన అభివృద్ధిలో పర్యావరణ అనుకూల పట్టణ నమూనాను (Environmentally sustainable urban design) చేర్చవచ్చు.
- హరిత మౌలిక సదుపాయాలను (Green infrastructure) అవలంబించడం ద్వారా దీర్ఘకాలిక పట్టణ జీవన ప్రమాణాలను మెరుగుపరచవచ్చు.
- పర్యావరణ అంశాలను ముందే పరిగణనలోకి తీసుకోవడం ద్వారా పర్యావరణ క్షీణతను (Ecological degradation) వేగంగా తగ్గించవచ్చు.

సవాళ్లు (Challenges)

- పర్యావరణానికి నష్టం కలగకుండా వేగవంతమైన పట్టణీకరణను (Rapid urbanisation) నిర్వహించడం.
- పర్యావరణ నిబంధనలను (Environmental regulations) కచ్చితంగా అమలు చేయడం.
- పట్టణ ప్రణాళికా వ్యవస్థలలో సరైన అవగాహన, సాంకేతిక సామర్థ్యం లేకపోవడం.
- ఆర్థిక, మౌలిక సదుపాయాల పరమైన అడ్డంకులు.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

- పట్టణ అభివృద్ధి ప్రాజెక్టులలో పర్యావరణ ప్రణాళికను (Environmental planning) బలోపేతం చేయాలి.
- పునరుత్పాదక శక్తి, హరిత మౌలిక సదుపాయాలను (Green infrastructure) మరింతగా ప్రోత్సహించాలి.
- ప్రభుత్వ విభాగాల మధ్య సమన్వయాన్ని (Coordination) మెరుగుపరచాలి.
- ప్రజల్లో అవగాహన పెంచాలి. అధికారుల సాంకేతిక సామర్థ్యాలను (Capacity building) పెంపొందించాలి.

ముగింపు

అభివృద్ధి ప్రణాళికల్లో పర్యావరణ బాధ్యతను చేర్చడం.. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో సుస్థిర పట్టణీకరణ (Sustainable urbanisation) ఆవశ్యకతను ఎత్తిచూపుతోంది. సరైన ప్రణాళిక, సమర్థవంతమైన అమలు ద్వారా మనం సహజ వనరులను రక్షించుకోవచ్చు. అదే సమయంలో పర్యావరణ హితమైన సమతుల్య వృద్ధిని (Balanced growth) సాధించవచ్చు.

కె. పల్లెపాలెం బీచ్ (K. Pallepalem Beach) సమీపంలో అక్రమ ఇసుక తవ్వకాలు: పర్యావరణపరమైన ఆందోళనలు

మూలం: ది హిందూ

ప్రాముఖ్యత: ఏపీపీఎస్సీ (APPSC) – పర్యావరణం | భూగోళశాస్త్రం | తీరప్రాంత నియంత్రణ (Coastal Regulation) | సహజ వనరుల పాలన (Natural Resource Governance)

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- అక్రమ ఇసుక తవ్వకాలు (Illegal Sand Mining), తీరప్రాంత నియంత్రణ మండలి (CRZ), ఎంఎండీఆర్ (MMDR) చట్టం 1957, మైనర్ మినరల్స్ (Minor Minerals), సుస్థిర ఇసుక తవ్వకాల నిర్వహణ మార్గదర్శకాలను (Sustainable Sand Mining Management Guidelines) 2016, తీరప్రాంత కోత (Coastal Erosion), లవణీకరణ (Salinisation), సముద్ర తీర ఇసుక తవ్వకాలు, ప్రకాశం జిల్లా, కొత్తపట్నం.

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- పర్యావరణ పాలన (Environmental Governance), తీరప్రాంత పర్యావరణ వ్యవస్థ రక్షణ (Coastal Ecosystem Protection), అక్రమ తవ్వకాలు, వనరుల నిర్వహణ (Resource Management), సుస్థిర అభివృద్ధి (Sustainable Development), తీరప్రాంత కోత, పరిపాలనా నియంత్రణ (Administrative Regulation).

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని ప్రకాశం జిల్లా కొత్తపట్నం మండలం కె.పల్లెపాలెం బీచ్ (K. Pallepalem beach) సమీపంలో భారీగా అక్రమ ఇసుక తవ్వకాలు (Illegal sand mining) జరుగుతున్నట్లు వార్తలు వచ్చాయి.
- తీరప్రాంత నియంత్రణ మండలి (CRZ) నిబంధనల ప్రకారం ఇక్కడ కఠిన చట్టపరమైన ఆంక్షలు ఉన్నాయి. అయినా కూడా భారీ యంత్రాలను (Heavy machinery) ఉపయోగించి సముద్ర తీరంలోని ఇసుకను (Beach sand) తవ్వి, ట్రాక్టర్ల ద్వారా రవాణా చేస్తున్నారని స్థానికులు, సామాజిక కార్యకర్తలు ఆరోపిస్తున్నారు.
- ఈ తవ్వకాల వల్ల తీరప్రాంతం కోతకు (Coastal erosion) గురవుతుందని, భూగర్భ జలాలు ఉప్పుగా (Groundwater salinisation) మారుతాయని, అలాగే సముద్ర జీవవైవిధ్యానికి (Marine biodiversity) ముప్పు వాటిల్లుతుందని ఆందోళనలు వ్యక్తమవుతున్నాయి.
- ఆంధ్రప్రదేశ్ - ఒడిశా అంతర్రాష్ట్ర సరిహద్దు సమీపంలోని బహుదా నది (Bahuda River) ప్రాంతంలో కూడా ఇలాంటి అక్రమ ఇసుక తవ్వకాలే జరుగుతున్నట్లు వార్తలు వచ్చాయి.

సమస్య నేపథ్యం (Background of the Issue)

- భవనాలు, రోడ్లు, వంతెనలు (Bridges), ఇతర మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధి లాంటి నిర్మాణ కార్యకలాపాలలో ఇసుక అనేది అతి ముఖ్యమైన సహజ వనరు (Natural resource). అయితే పెరుగుతున్న పట్టణీకరణ (Urbanisation), నిర్మాణాల అవసరాల వల్ల నదులు, బీచ్‌లు, తీరప్రాంతాల (Coastal zones) నుంచి ఇసుకను విపరీతంగా తవ్వేస్తున్నారు.
- ప్రభుత్వ అనుమతులతో చట్టబద్ధంగా (Legal mining) తవ్వకాలు జరిగితే ఒక నియంత్రణ ఉంటుంది. కానీ అక్రమ తవ్వకాలు ఎటువంటి శాస్త్రీయ అంచనా (Scientific assessment) లేకుండా, పర్యావరణ రక్షణ చర్యలు పాటించకుండా జరుగుతాయి.
- తీరప్రాంతాల్లో (Coastal areas) సముద్ర తీరంలోని

ఇసుకను తవ్వడం చాలా ప్రమాదకరం. ఎందుకంటే సముద్ర కోత (Sea erosion), తుఫాన్ల నుండి బీచ్‌లు సహజ అడ్డంకులుగా (Natural barriers) రక్షిస్తాయి.

- కె.పల్లెపాలెం గ్రామంలో, రొయ్యల హేచరీల (Shrimp hatchery) నిర్మాణంతో పాటు ఇతర ప్రైవేట్ నిర్మాణ అవసరాల కోసం సముద్ర తీరం నుంచి భారీగా ఇసుకను తొలగిస్తున్నట్లు సమాచారం. దీనివల్ల తీవ్రమైన పర్యావరణ ఆందోళనలు (Environmental concerns) వ్యక్తమవుతున్నాయి.

Source : The Hindu

అక్రమ ఇసుక తవ్వకాలు అంటే ఏమిటి? (What is Illegal Sand Mining?)

- సరైన అనుమతులు (Valid permits) లేకుండా లేదా పర్యావరణ చట్టాలను (Environmental laws) ఉల్లంఘించి నదీగర్భాలు (Riverbeds), వరద మైదానాలు (Floodplains), తీరప్రాంతాలు లేదా ఇతర సహజ వనరుల నుండి ఇసుకను అనధికారికంగా తవ్వడాన్ని అక్రమ ఇసుక తవ్వకాలు అంటారు.
- అనుమతించిన పరిమితికి (Permissible limits) మించి ఇసుకను తొలగించడం, ఆంక్షలు ఉన్న ప్రాంతాలలో (Restricted zones) తవ్వడం లేదా పర్యావరణ అనుమతులు (Environmental clearance) లేకుండా తవ్వడం ఇందులో భాగం.
- నిర్మాణ రంగంలో (కాంక్రీట్, రోడ్లు, భవనాలు) ఇసుకకు చాలా డిమాండ్ ఉంది. దీనికి తోడు సరైన నియంత్రణ లేకపోవడం (Unregulated exploitation) వల్ల ఇలా జరుగుతోంది.
- ఇలాంటి తవ్వకాల వల్ల నదీ తీరాలు కోతకు గురవుతాయి (Riverbank erosion). భూగర్భ జలాల (Groundwater levels) మట్టం పడిపోతుంది. నీటిలోని జీవజాలాల ఆవాసాలు (Aquatic habitats) నాశనం అవుతాయి. వరదల ముప్పు (Flood vulnerability) కూడా పెరుగుతుంది.
- అంతేకాకుండా, నదీగర్భాలను అస్థిరపరచడం (Destabilising) వల్ల వంతెనలు (Bridges), కరకట్టల (Embankments) లాంటి మౌలిక సదుపాయాలు (Infrastructure) కూడా దెబ్బతింటాయి.
- భారతదేశంలో, ఈ చర్యలు **గనులు, ఖనిజాల (అభివృద్ధి మరియు నియంత్రణ) చట్టం (MMDR Act), 1957**, పర్యావరణ పరిరక్షణ చట్టం (Environment Protection Act), 1986, అలాగే సుస్థిర ఇసుక తవ్వకాలకు సంబంధించిన నిబంధనలను ఉల్లంఘిస్తాయి.
- వ్యవస్థీకృత నెట్‌వర్క్‌లు (Organised networks), అవినీతి (Corruption), బలహీనమైన అమలు యంత్రాంగాలు (Weak enforcement mechanisms) అక్రమ ఇసుక తవ్వకాల వెనుక ఉంటాయి. ఇది ప్రభుత్వాలకు ఒక తీవ్రమైన పాలనాపరమైన సవాలు (Governance challenge).
- ముఖ్యంగా నదులు ఎక్కువగా ఉండే రాష్ట్రాల్లో ఇదొక ప్రధాన పర్యావరణ, సామాజిక-ఆర్థిక సమస్య (Socio-economic issue). కఠిన నియంత్రణ (Strict regulation), సుస్థిర ప్రత్యామ్నాయాల (Sustainable alternatives) ఆవశ్యకతను ఇది నొక్కి చెబుతోంది.

తీరప్రాంత నియంత్రణ మండలి నిబంధనలు (Coastal Regulation Zone (CRZ) Rules)

సున్నితమైన తీరప్రాంత పర్యావరణ వ్యవస్థలను (Sensitive coastal ecosystems) రక్షించడానికి భారతదేశ తీరప్రాంతాల్లోని

కార్యకలాపాలను సీఆర్ జెడ్ (CRZ) నియంత్రిస్తుంది.

పర్యావరణ (పరిరక్షణ) చట్టం, 1986 (Environment Protection Act, 1986) కింద ప్రభుత్వం ఈ నిబంధనలను జారీ చేసింది.

ప్రధాన లక్ష్యం (Main Objective)

- సముద్ర తీరాల రక్షణ (Protection of beaches).
- ఇసుక దిబ్బల (Sand dunes) పరిరక్షణ.
- తీరప్రాంతం కోతకు గురికాకుండా నివారించడం (Prevention of coastal erosion).
- మడ అడవులు (Mangroves), సముద్ర జీవవైవిధ్యం (Marine biodiversity) రక్షణ.
- తీరప్రాంతాల దగ్గర జరిగే అభివృద్ధి కార్యకలాపాల నియంత్రణ (Regulation of developmental activities).

ముఖ్యమైన నిబంధన (Important Rule)

- తీరప్రాంతాల్లో భారీ స్థాయిలో ఇసుక తవ్వకాలను సీఆర్ జెడ్ (CRZ) నిబంధనలు కఠినంగా నిషేధించాయి (Strictly prohibit). ఎందుకంటే తీరంలోని ఇసుకను తొలగిస్తే సహజ తీరప్రాంత రక్షణ వ్యవస్థ (Natural coastal defence system) బలహీనపడుతుంది.
- కొన్ని గ్రామాలలో స్థానిక గృహ అవసరాలకు (Local domestic needs) కొద్ది మొత్తంలో మనుషులు సొంతంగా (Manual) ఇసుకను సేకరించడాన్ని అనధికారికంగా అనుమతించవచ్చు. కానీ యంత్రాలతో (Mechanised) చేసే వాణిజ్య తవ్వకాలను (Commercial mining) పూర్తిగా నిషేధించారు.

గనులు, ఖనిజాల (అభివృద్ధి, నియంత్రణ) చట్టం (MMDR Act), 1957 మరియు మైనర్ మినరల్‌గా ఇసుక

- భారతదేశంలో ఖనిజాల తవ్వకాలు, అభివృద్ధిని (Regulation of mining and development of minerals) నియంత్రించే ప్రధాన చట్టం (Principal legislation) ఇది. ఖనిజ వనరులపై (Mineral resources) నియంత్రణ, లైసెన్సింగ్, లీజులకు సంబంధించిన మార్గదర్శకాలను ఇది అందిస్తుంది.
- ఈ చట్టం ఖనిజాలను మేజర్ మినరల్స్ (Major minerals), మైనర్ మినరల్స్ (Minor minerals) గా వర్గీకరిస్తుంది. ఇందులో ఇసుకను ఒక **మైనర్ మినరల్** గా నోటిఫై చేశారు.
- మైనర్ మినరల్స్‌ను నియంత్రించే అధికారాన్ని (Empowers) ఈ చట్టం రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు ఇస్తుంది. క్వారీ లీజులను (Quarry leases) మంజూరు చేయడం, రాయల్టీ రేట్లను (Royalty rates) నిర్ణయించడం, తవ్వకాల నిబంధనలను అమలు చేయడం వారి బాధ్యత.
- ఈ చట్టంలోని **సెక్షన్ 15** ప్రకారం మైనర్ మినరల్స్ కోసం రాష్ట్రాలు సొంత నిబంధనలను రూపొందించుకోవచ్చు (Frame their own rules). అందుకే ఇసుక తవ్వకాల విధానాలు (Sand mining policies) రాష్ట్రానికో రకంగా ఉంటాయి.
- మైనర్ మినరల్ అయిన ఇసుకను ప్రధానంగా నిర్మాణ కార్యకలాపాలలో (Construction activities) ఉపయోగిస్తారు. కాంక్రీట్, ప్లాస్టరింగ్, మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధిలో దీని వాడకం వల్ల ఇసుకకు ఆర్థికపరమైన ప్రాముఖ్యత (Economically significant) ఎక్కువ.
- ఇసుక మైనర్ మినరల్ కాబట్టి, అక్రమ తవ్వకాలను నిరోధించే బాధ్యత రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలదే.
- పారదర్శకతను (Transparency) పెంచడానికి, వేలంపాటలను (Auctions) ప్రవేశపెట్టడానికి, అక్రమ తవ్వకాలను అరికట్టడానికి ఈ చట్టాన్ని (ముఖ్యంగా 2015లో) ప్రభుత్వం పలుసార్లు సవరించింది.
- పర్యావరణపరంగా సున్నితమైన ప్రాంతాల్లో అనుమతులు లేకుండా, పరిమితికి మించి ఇసుకను తీస్తే అది అక్రమ ఇసుక తవ్వకం అవుతుంది. ఇది చట్టంలోని నిబంధనలను (Provisions of the Act) ఉల్లంఘించడమే.

సుస్థిర ఇసుక తవ్వకాల నిర్వహణ మార్గదర్శకాలు, 2016 (Sustainable Sand Mining Management Guidelines, 2016)

అక్రమ, అశాస్త్రీయ తవ్వకాలను (Illegal and unscientific mining) నివారించడానికి భారత ప్రభుత్వం ఈ మార్గదర్శకాలను ప్రవేశపెట్టింది.

- పర్యావరణ, అటవీ, వాతావరణ మార్పుల మంత్రిత్వ శాఖ (Ministry of Environment, Forest and Climate Change) వీటిని జారీ చేసింది.
- నదుల్లోని ఇసుక తవ్వకాలకు (River sand mining), ఇసుక లాంటి ఇతర మైనర్ మినరల్స్ కు ఇవి వర్తిస్తాయి.
- మైనింగ్ లీజులు (Mining leases) ఇచ్చే ముందు తప్పనిసరిగా 'జిల్లా సర్వే రిపోర్ట్' (District Survey Report - DSR) తయారు చేయాలని ఇవి చెబుతున్నాయి.
- ఇసుక తిరిగి ఎంతకాలంలో భర్తీ (Replenishment rate) అవుతుందనే అంచనా ఆధారంగా శాస్త్రీయ పద్ధతిలో తవ్వకాలు జరపాలని సిఫార్సు (Recommends) చేస్తున్నాయి.
- వంతెనలు (Bridges), కరకట్టలు (Embankments), నదీ తీరాల సమీపంలో తవ్వకాలను ఇవి నిషేధించాయి (Prohibits).
- రిమోట్ సెన్సింగ్ (Remote sensing), జీఐఎస్ టెక్నాలజీ (GIS technology) ద్వారా తవ్వకాలను పర్యవేక్షించాలని (Monitoring) సూచిస్తున్నాయి.
- అక్రమ ఇసుక తవ్వకాలను అరికట్టడం, పర్యావరణ విధ్వంసాన్ని (Environmental degradation) నిరోధించడం వీటి ప్రధాన లక్ష్యం.
- "ఎన్ఫోర్స్‌మెంట్ అండ్ మానిటరింగ్ గైడ్‌లైన్స్, 2020" కు ఇవే పునాది (Forms the basis).

అక్రమ ఇసుక తవ్వకాల వల్ల పర్యావరణంపై ప్రభావం (Environmental Impact)

అక్రమ ఇసుక తవ్వకాలు తీవ్రమైన పర్యావరణ నష్టాన్ని (Ecological damage) కలిగిస్తాయి. ముఖ్యంగా తీరప్రాంతాల్లో ఈ నష్టం ఎక్కువ.

1. తీరప్రాంత కోత (Coastal Erosion)

సముద్ర తీరంలో ఇసుకను తొలగించడం వల్ల సహజమైన తీర రక్షణ వ్యవస్థ (Natural coastal barrier) బలహీనపడుతుంది. దీనివల్ల సముద్ర కోతకు, తుఫాన్లకు ఆ ప్రాంతాలు ఎక్కువగా దెబ్బతింటాయి.

2. భూగర్భ జలాల లవణీకరణ (Salinisation of Groundwater)

సముద్రపు నీరు లోపలికి రాకుండా బీచ్ ఇసుక (Beach sand) అడ్డుకుంటుంది. ఇసుకను తొలగిస్తే, ఉప్పు నీరు (Saline water) భూగర్భ జల వ్యవస్థల్లోకి (Groundwater systems) చేరుతుంది. దీనివల్ల ఆ నీరు తాగడానికి, వ్యవసాయానికి (Agriculture) పనికిరాకుండా పోతుంది.

3. సముద్ర జీవవైవిధ్యానికి ముప్పు (Threat to Marine Biodiversity)

- సముద్ర తీర ప్రాంత పర్యావరణ వ్యవస్థలు (Beach ecosystems) పక్షులు, తాబేళ్లు గుడ్లు పెట్టే ప్రదేశాలకు (Nesting grounds), సముద్ర జీవులకు (Marine organisms), తీరప్రాంత వృక్షసంపదకు మద్దతు ఇస్తాయి. ఇసుకను తవ్వడం వల్ల ఈ జీవవైవిధ్యం, పర్యావరణ స్థిరత్వం దెబ్బతింటాయి.

4. వ్యవసాయానికి నష్టం (Damage to Agriculture)

- సముద్రపు నీరు లోపలికి చొరబడటం (Saltwater intrusion), భూమి పనికిరాకుండా పోవడం (Land degradation) వల్ల సమీప తీరప్రాంత గ్రామాలలోని వ్యవసాయ ఉత్పాదకత తగ్గిపోతుంది.

5. నదులు, తీరప్రాంతాల అస్థిరత (River and Coastal Instability)

- ఎలాంటి నియంత్రణ లేకుండా ఇసుకను తవ్వడం వల్ల (Unregulated extraction), మట్టి/ఇసుక సహజ సమతుల్యత (Natural sediment balance) దెబ్బతింటుంది. ఇది తీరప్రాంతాల దీర్ఘకాలిక స్థిరత్వాన్ని (Long-term coastal sustainability) దెబ్బతీస్తుంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌పై దీని ప్రభావం (Implications for Andhra Pradesh)

అక్రమ ఇసుక తవ్వకాలు పర్యావరణాన్ని మాత్రమే కాకుండా, ప్రభుత్వ పాలన (Governance), ప్రభుత్వంపై ప్రజల నమ్మకాన్ని (Public trust) కూడా దెబ్బతీస్తాయి.

ఇది కిందివాటిని ప్రతిబింబిస్తుంది (Reflects):

- మైనింగ్ చట్టాల అమలు బలహీనంగా ఉంది.
- రాష్ట్రానికి రావాల్సిన ఆదాయం కోల్పోతోంది.

- తీరప్రాంత జిల్లాల పర్యావరణం విధ్వంసం (Environmental degradation) అవుతోంది.
- విపత్తుల ముప్పు (Disaster vulnerability) పెరుగుతోంది.
- సహజ వనరుల నియంత్రణలో పరిపాలనాపరమైన వైఫల్యం (Administrative failure) కనిపిస్తోంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు సుదీర్ఘమైన తీరప్రాంతం ఉంది. రాష్ట్రంలో మౌలిక సదుపాయాల అభివృద్ధి (Infrastructure growth) భారీగా జరుగుతోంది. కాబట్టి ఇక్కడ సుస్థిరమైన ఇసుక నిర్వహణ (Sustainable sand management) ఎంతో ముఖ్యం.

అక్రమ ఇసుక తవ్వకాలను అరికట్టడంలో సవాళ్లు (Challenges)

- రాజకీయ అండదండలు (Political patronage), వ్యవస్థీకృత మైనింగ్ మాఫియా (Organised mining mafia) నెట్‌వర్క్‌ల వల్ల సమస్య మరింత తీవ్రమవుతోంది. ఇవి ప్రభుత్వ నియంత్రణ యంత్రాంగాలను (Regulatory mechanisms) బలహీనపరుస్తున్నాయి.
- స్థానిక స్థాయిలో నిబంధనల అమలులో ఉన్న లోపాల వల్ల (Weak enforcement) ఈ సమస్య మరింత జటిలమైంది. సిబ్బంది కొరత (Shortage of staff), పరిమితమైన పరిపాలనా సామర్థ్యం (Limited administrative capacity) కూడా ఇందుకు కారణం.
- నదీగర్భాలు (Riverbeds), తీరప్రాంతాలలో (Coastal zones) ఇసుక తవ్వకాలపై క్రమం తప్పకుండా, శాస్త్రీయ పర్యవేక్షణ (Scientific monitoring) లేకపోవడం వల్ల పరిస్థితి దిగజారింది.
- వేగంగా జరుగుతున్న పట్టణీకరణ (Rapid urbanisation), నిర్మాణ సామగ్రికి ఉన్న అధిక డిమాండ్ (High demand) వల్ల కూడా ఇసుక అక్రమ, విపరీతమైన తవ్వకాలకు దారితీస్తోంది.
- రెవెన్యూ అధికారులు, పోలీసులు, మైనింగ్ విభాగాలు, కోస్టల్ రెగ్యులేటరీ బాడీల (Coastal regulatory bodies) మధ్య సమన్వయం లోపం (Poor coordination) వల్ల సమస్య ఇంకా కొనసాగుతోంది.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

- తీరప్రాంత నియంత్రణ మండలి (CRZ) నిబంధనలను, అలాగే గనులు మరియు ఖనిజాల (అభివృద్ధి, నియంత్రణ) చట్టం (MMDR Act), 1957 నిబంధనలను కఠినంగా అమలు చేయాల్సిన అవసరం ఉంది.
- రియల్ టైమ్ ట్రాకింగ్ (Real-time tracking) కోసం డ్రోన్లు (Drones), శాటిలైట్ నిఘా (Satellite surveillance), జీఐఎస్ (GIS) టూల్స్ లాంటి సాంకేతికత ఆధారిత పర్యవేక్షణ వ్యవస్థలను (Technology-based monitoring systems) అవలంబించాలి.
- అక్రమ మైనింగ్ నెట్‌వర్క్‌లు, మాఫియాలపై కఠినమైన చట్టపరమైన, దండనాత్మక చర్యలు (Strict legal and penal action) తీసుకోవాలి.
- పోలీసులు, మైనింగ్ విభాగాలు, స్థానిక పరిపాలన మధ్య సంస్థాగత సమన్వయం (Institutional coordination) ఉంటేనే మెరుగైన ఫలితాలు వస్తాయి.
- దీర్ఘకాలిక స్థిరత్వం (Long-term sustainability) కోసం సహజ ఇసుక (Natural sand resources) పై ఆధారపడటాన్ని తగ్గించాలి. అందుకు ప్రత్యామ్నాయమైన 'మ్యానుఫ్యాక్చర్డ్ శాండ్' (Manufactured sand - M-sand) లాంటి వాటిని ప్రోత్సహించాలి.

ముగింపు (Conclusion)

- కె.పల్లెపాలెం బీచ్ (K. Pallepalem beach) సమీపంలో జరుగుతున్న అక్రమ ఇసుక తవ్వకాలు.. నిర్మాణ అవసరాలకు (Construction demand), పర్యావరణ రక్షణకు (Environmental protection) మధ్య సమతుల్యత సాధించడం ఎంత కష్టమో స్పష్టం చేస్తున్నాయి.
- సముద్ర తీర ప్రాంత పర్యావరణ వ్యవస్థలు (Beach ecosystems) కేవలం భూ వనరులు (Land resources) మాత్రమే కావు. తీరప్రాంత సమాజాలను (Coastal communities) కాపాడే ముఖ్యమైన సహజ అడ్డంకులు (Critical natural barriers). వీటిని రక్షించాలంటే కఠినమైన అమలు, శాస్త్రీయ నియంత్రణ (Scientific

regulation), బాధ్యతాయుతమైన పాలన (Responsible governance) ఎంతో అవసరం.

- బలమైన చర్యలు తీసుకోకపోతే, అక్రమ తవ్వకాల వల్ల ఆంధ్రప్రదేశ్ తీరప్రాంతానికి (Coastline), దీర్ఘకాలిక పర్యావరణ భద్రతకు (Ecological security) కోలుకోలేని నష్టం వాటిల్లుతుంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ఉచిత రూఫ్‌టాప్ సోలార్ కోసం పీఎం సూర్య ఘర్ ఉత్సవ్ (PM Surya Ghar Utsav) ప్రారంభం

మూలం: ది హిందూ (The Hindu)

ప్రాముఖ్యత: జీఎస్ పేపర్ III - ఆర్థిక వ్యవస్థ | ఇంధనం | పునరుత్పాదక శక్తి | సమ్మిళిత అభివృద్ధి | సంక్షేమ పథకాలు

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- పీఎం సూర్య ఘర్ ముఫ్త్ బిజిలీ యోజన, రూఫ్‌టాప్ సోలార్ ప్రోగ్రామ్, నెట్ మీటరింగ్, పునరుత్పాదక శక్తి (Renewable Energy), సోలార్ ప్యానెల్స్, ఎస్సీ/ఎస్టీ సబ్సిడీ (SC/ST Subsidy), ఎంఎన్ఆర్ఈ (MNRE), డిస్ట్రిబ్యూటెడ్ ఎనర్జీ సిస్టమ్, సోలార్ గ్రిడ్ కనెక్టివిటీ.

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- పునరుత్పాదక ఇంధన మార్పు (Renewable Energy Transition), ఇంధన భద్రత (Energy Security), సమ్మిళిత వృద్ధి (Inclusive Growth), రూఫ్‌టాప్ సోలార్ ఎకానమీ, వికేంద్రీకృత ఇంధన ఉత్పత్తి (Decentralised Energy Generation), సబ్సిడీ మోడల్, ఇంధన ప్రాప్యత (Energy Access), సుస్థిర అభివృద్ధి (Sustainable Development).

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

- ముఖ్యంగా షెడ్యూల్డ్ కులాలు (SC), షెడ్యూల్డ్ తెగల (ST) కుటుంబాలను దృష్టిలో ఉంచుకుని గృహాలకు సబ్సిడీతో కూడిన రూఫ్‌టాప్ సోలార్ పవర్ (Rooftop solar power) వ్యవస్థలను అందించేందుకు నంద్యాల జిల్లా బనగానపల్లెలో ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం పీఎం సూర్య ఘర్ ఉత్సవ్ (PM Surya Ghar Utsav) ను ప్రారంభించింది.
- ఏపీ ప్రభుత్వం ఎస్సీ, ఎస్టీ లబ్ధిదారులకు రూఫ్‌టాప్ సోలార్ ప్యానెల్స్‌కు (Rooftop solar panels) 100% సబ్సిడీ ఇస్తోందని, ఇతర సామాజిక వర్గాలకు 40% వరకు సబ్సిడీ ఇస్తుందని రోడ్లు, భవనాల శాఖ మంత్రి బీసీ జనార్ధన్ రెడ్డి తెలిపారు.
- ఈ పథకం ద్వారా నెలకు 300 యూనిట్ల వరకు ఉచిత విద్యుత్‌ను అందించాలని ప్రభుత్వం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. అలాగే గృహాలు తాము వాడుకోగా మిగిలిన విద్యుత్‌ను (Surplus electricity) తిరిగి ప్రభుత్వానికి విక్రయించుకోవచ్చు.
- ఈ పథకం పునరుత్పాదక ఇంధన (Renewable energy) విస్తరణ, సామాజిక సంక్షేమాన్ని (Social welfare) సమన్వయం చేసే ముఖ్యమైన ముందడుగుగా నిపుణులు భావిస్తున్నారు.

పథకం నేపథ్యం (Background of the Scheme)

- శిలాజ ఇంధనాలపై (Fossil fuels) ఆధారపడటాన్ని తగ్గించడం, ఇంధన భద్రతను మెరుగుపరచడం, గృహాలకు విద్యుత్ ఖర్చులను (Electricity costs) తగ్గించడం లక్ష్యంగా పునరుత్పాదక శక్తిని విస్తరించడంపై భారతదేశం దృష్టి పెట్టింది.
- ఈ వ్యూహంలో రూఫ్‌టాప్ సోలార్ వ్యవస్థలు చాలా ముఖ్యమైనవి. ఎందుకంటే ఇవి ఇళ్ల స్థాయిలోనే నేరుగా వికేంద్రీకృత విద్యుత్ ఉత్పత్తిని (Decentralised electricity generation) అనుమతిస్తాయి.
- భారీ విద్యుత్ ప్లాంట్లు (Power plants), సరఫరా వ్యవస్థలపైనే (Transmission networks) పూర్తిగా

ఆధారపడకుండా, ఇళ్ల పైకప్పుల (Rooftops) మీద అమర్చే సోలార్ ప్యానెళ్ల ద్వారా ప్రజలు తమకు కావాల్సిన విద్యుత్‌ను స్వయంగా ఉత్పత్తి చేసుకోవచ్చు.

- పీఎం సూర్య ఘర్ (PM Surya Ghar) పథకం ఈ మార్పుకు మద్దతు ఇస్తుంది. విద్యుత్ బిల్లులు తగ్గడం, మిగులు విద్యుత్ ద్వారా ఆదాయం రావడం లాంటి ప్రత్యక్ష ప్రయోజనాలతో క్లీన్ ఎనర్జీ (Clean energy) లక్ష్యాలను ఇది కలుపుతుంది.
- ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ఎస్సీ, ఎస్టీ కుటుంబాలకు పూర్తి స్థాయి సబ్సిడీ మద్దతు (Full subsidy support)

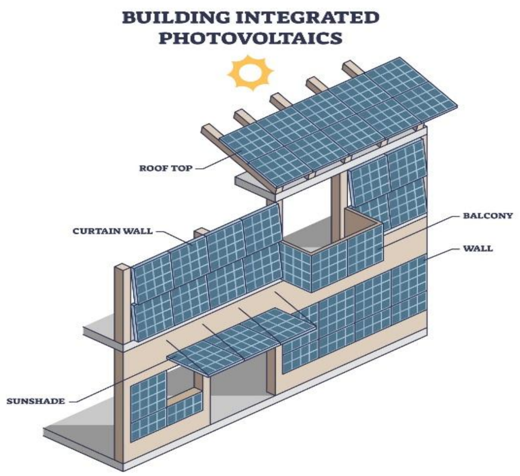

అందించడం ద్వారా ఈ విధానాన్ని మరింత బలోపేతం చేసింది.

పీఎం సూర్య ఘర్ ముఫ్త్ బిజిలీ యోజన (PM Surya Ghar Muft Bijli Yojana)

- భారతదేశ వ్యాప్తంగా ఒక కోటి గృహాలకు ఉచిత విద్యుత్ ప్రయోజనాలను అందించడానికి కేంద్రం మద్దతుతో రూపొందించిన రూఫ్‌టాప్ సోలార్ ప్రోగ్రామ్ ఇది.
- ఇది గృహ విద్యుత్ వినియోగానికి (Domestic electricity consumption) రూఫ్‌టాప్ సోలార్ ప్యానెల్స్‌ను ఏర్పాటు చేసుకోవడాన్ని ప్రోత్సహిస్తుంది.
- పునరుత్పాదక ఇంధన వినియోగాన్ని (Renewable energy adoption) ప్రోత్సహిస్తూ గృహాల విద్యుత్ బిల్లులను తగ్గించడం దీని ప్రధాన లక్ష్యం.
- భారతదేశ వాతావరణ కట్టుబాట్లు (Climate commitments), ఇంధన పరివర్తన (Energy transition) వ్యూహానికి కూడా ఈ కార్యక్రమం మద్దతు ఇస్తుంది.
- ఈ పథకం కింద, గృహాలు రూఫ్‌టాప్ సోలార్ కోసం సబ్సిడీ పొందుతాయి. అలాగే నెట్ మీటరింగ్ వ్యవస్థ (Net metering systems) ద్వారా అదనపు విద్యుత్‌ను గ్రిడ్ (Grid) కు విక్రయించడం ద్వారా లబ్ధి పొందుతాయి.
- నూతన, పునరుత్పాదక ఇంధన మంత్రిత్వ శాఖ (Ministry of New and Renewable Energy - MNRE) సహకారంతో ఈ పథకాన్ని అమలు చేస్తున్నారు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ అమలు నమూనా (Implementation Model)

- పీఎం సూర్య ఘర్ పథకాన్ని అమలు చేయడానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ ఒక విస్తృతమైన సంక్షేమ ఆధారిత నమూనాను (Welfare-oriented model) అనుసరించింది.
- రాష్ట్ర ప్రభుత్వం బలహీన వర్గాలు (Weaker sections), గ్రామీణ లబ్ధిదారులపై ప్రత్యేక దృష్టి పెట్టింది.
- ఒక్క బనగానపల్లె నియోజకవర్గంలోనే 4,600 మందికి పైగా లబ్ధిదారులను ఈ పథకం కింద ఎంపిక చేశారు. ఇందులో 2,900 మందికి పైగా ఎస్సీ, ఎస్టీ కుటుంబాలు (SC and ST households) ఉన్నాయి.
- ముఖ్యంగా పంచమపేట గ్రామంలోనే 300 మందికి పైగా లబ్ధిదారులు ఈ కార్యక్రమం ద్వారా లబ్ధి పొందుతున్నారు.
- రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఈ పథకాన్ని కేవలం ఇంధన విధానంగా (Energy policy) మాత్రమే కాకుండా, ఒక సామాజిక న్యాయం, పేదరిక నిర్మూలన కార్యక్రమంగా (Poverty reduction initiative) కూడా చూస్తోంది.
- పథకం అమలులో ఈ నమూనా ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు ఒక ప్రత్యేక గుర్తింపును (Distinct place) ఇస్తుంది.

ఎస్సీ, ఎస్టీ లబ్ధిదారులకు ప్రత్యేక నిబంధన (Special Provision for SC and ST)

- ఎస్సీ, ఎస్టీ లబ్ధిదారులకు 100% సబ్సిడీ ఇవ్వడం ఆంధ్రప్రదేశ్ నమూనాలోని అత్యంత ముఖ్యమైన లక్షణాలలో ఒకటి.

- అంటే అర్హులైన కుటుంబాలు ఎటువంటి ఇన్‌స్టాలేషన్ ఖర్చులు (Installation costs) భరించకుండానే రూఫ్‌టాప్ సోలార్ సిస్టమ్‌లను (Rooftop solar systems) ఏర్పాటు చేసుకోవచ్చు.
- ఇతర సామాజిక వర్గాలకు చెందిన లబ్ధిదారులకు 40% వరకు సబ్సిడీ మద్దతు లభిస్తుంది.
- ఈ టార్గెటెడ్ సబ్సిడీ విధానం (Targeted subsidy approach) వల్ల పునరుత్పాదక శక్తి అనేది కేవలం ఆర్థికంగా బలమైన కుటుంబాలకు (Financially stronger households) మాత్రమే పరిమితం కాకుండా అందరికీ అందుబాటులో ఉంటుంది.
- బలహీన వర్గాలను (Vulnerable communities) కూడా క్లీన్ ఎనర్జీ (Clean energy) వైపు తీసుకురావడం ద్వారా ఇది సమ్మిళిత అభివృద్ధికి (Inclusive development) మద్దతు ఇస్తుంది.
- సామాజిక విధానాల రూపకల్పనలో (Social policy design) ఇలాంటి నిర్దిష్టమైన (Targeted) ఇంధన సంక్షేమ పథకాలు (Energy welfare schemes) రోజురోజుకూ ప్రాముఖ్యత సంతరించుకుంటున్నాయి.

నెట్ మీటరింగ్, మిగులు విద్యుత్ విక్రయం (Net Metering and Surplus Power Sale)

- నెట్ మీటరింగ్ (Net metering) ద్వారా అదనపు ఆదాయం పొందగలగడం రూఫ్‌టాప్ సోలార్ వ్యవస్థల ప్రధాన ప్రయోజనం.
- ఈ విధానం ప్రకారం, ఒక ఇల్లు తాము వినియోగించే దానికంటే ఎక్కువ విద్యుత్‌ను ఉత్పత్తి చేస్తే, ఆ మిగులు విద్యుత్ (Surplus electricity) ప్రభుత్వ గ్రిడ్ (Grid) కు సరఫరా అవుతుంది.
- దీనికి ప్రతిఫలంగా ఆ ఇంటికి ఆర్థిక పరమైన క్రెడిట్ లేదా చెల్లింపు (Payment) అందుతుంది.
- ఇది విద్యుత్ వినియోగదారులను (Electricity consumers) చిన్న తరహా ఇంధన ఉత్పత్తిదారులుగా (Small energy producers) మారుస్తుంది.
- ఈ విధానం సాంప్రదాయ విద్యుత్ సరఫరా వ్యవస్థలపై (Conventional electricity supply systems) ఒత్తిడిని తగ్గిస్తుంది. వికేంద్రీకృత ఇంధన భద్రతను (Distributed energy security) సృష్టిస్తుంది.
- గ్రామీణ, మధ్యతరగతి గృహాలకు (Middle-class households) ఇది నిరంతర విద్యుత్ ఖర్చులను (Recurring electricity expenditure) తగ్గిస్తుంది. కుటుంబ ఆర్థిక స్థిరత్వాన్ని (Financial stability) మెరుగుపరుస్తుంది.

ఇతర ఇంధన పథకాలు (Other Energy Schemes)

పథకం (Scheme)	ప్రధాన లక్ష్యం (Core Objective)	ముఖ్య లక్షణాలు (Key Features)
పీఎం-కుసుమ్ పథకం (PM-KUSUM Scheme)	వ్యవసాయంలో సౌర శక్తిని ఉపయోగించడం. డీజిల్ పంపుల (Diesel irrigation) పై ఆధారపడటాన్ని తగ్గించడం.	సౌర పంపులను (Solar pumps) అందిస్తుంది. రైతులు వికేంద్రీకృత సోలార్ ప్లాంట్లను (Decentralized solar plants) ఏర్పాటు చేసుకోవచ్చు. మిగులు విద్యుత్‌ను గ్రిడ్‌కు విక్రయించుకోవచ్చు. కేంద్ర, రాష్ట్ర సబ్సిడీలు ఇస్తాయి.
రూఫ్‌టాప్ సోలార్ ప్రోగ్రామ్ ఫేజ్ II (Rooftop Solar Programme Phase II)	గృహాల స్థాయిలో సౌర శక్తి వినియోగాన్ని (Solar energy adoption) ప్రోత్సహించడం.	నూతన, పునరుత్పాదక ఇంధన మంత్రిత్వ శాఖ అమలు చేస్తోంది. ఇళ్లపై సోలార్ సిస్టమ్‌ల ఏర్పాటుకు సబ్సిడీ ఇస్తుంది. గ్రిడ్-కనెక్టెడ్ సోలార్, నెట్ మీటరింగ్‌కు మద్దతు ఇస్తుంది.
ఆంధ్రప్రదేశ్ ఉచిత విద్యుత్	సాగు ఖర్చును (Irrigation cost) తగ్గించడం,	వ్యవసాయ కనెక్షన్లకు (Agricultural

పథకం (Scheme)	ప్రధాన లక్ష్యం (Core Objective)	ముఖ్య లక్షణాలు (Key Features)
పథకం (Andhra Pradesh Free Power Scheme)	రైతులకు మద్దతు ఇవ్వడం.	connections) ఉచిత విద్యుత్ ఇస్తుంది. ముఖ్యంగా సన్నకారు, ఉపాంత రైతులకు (Small and marginal farmers) ఇది ఎంతో లాభకరం.
వైఎస్ఆర్ జల కళ పథకం (YSR Jala Kala Scheme)	అట్టడుగు రైతులకు (Marginalized farmers) నీటిపారుదల సదుపాయాలు మెరుగుపరచడం.	భూగర్భ జలాలు (Groundwater) అందేలా ఎస్సీ/ఎస్టీ, సన్నకారు రైతులకు ఉచిత బోరుబావుల (Free borewell drilling) తవ్వకాన్ని సులభతరం చేస్తుంది.
సౌభాగ్య పథకం (Saubhagya Scheme)	దేశంలో అన్ని ఇళ్లకు విద్యుద్దీకరణ (Universal household electrification) సాధించడం.	పేద కుటుంబాలకు ఉచిత విద్యుత్ కనెక్షన్లు (Free electricity connections) ఇస్తుంది. మారుమూల ఇళ్లకు (Last-mile connectivity) కూడా విద్యుత్ అందించడంపై దృష్టి పెడుతుంది.
ఉదయ్ పథకం (UDAY Scheme)	విద్యుత్ పంపిణీ సంస్థల (Power distribution companies – DISCOMs) ఆర్థిక, నిర్వహణ పనితీరును మెరుగుపరచడం.	డిస్కామ్ల (DISCOM) అప్పులను రాష్ట్రం తీసుకుంటుంది. వాటి సామర్థ్యాన్ని పెంచడానికి (Improve efficiency), నష్టాలను తగ్గించడానికి చర్యలు చేపడుతుంది.
జాతీయ జీవ ఇంధన కార్యక్రమం (National Bioenergy Programme)	సేంద్రీయ, వ్యర్థ పదార్థాల (Organic and waste sources) నుంచి పునరుత్పాదక ఇంధనాన్ని ప్రోత్సహించడం.	బయోమాస్ (Biomass), బయోగ్యాస్ (Biogas), వ్యర్థాల నుంచి ఇంధన ఉత్పత్తికి మద్దతు ఇస్తుంది. ప్రత్యామ్నాయ ఇంధన వనరులకు (Alternative energy sources) తోడ్పడుతుంది.

పునరుత్పాదక శక్తి, గ్రామీణాభివృద్ధి (Renewable Energy and Rural Development)

- గ్రామీణ రూపురేఖలను మార్చడంలో పునరుత్పాదక శక్తి (Renewable energy) అనేది రోజురోజుకూ ఒక ముఖ్యమైన సాధనంగా (Tool) మారుతోంది.
- సౌర శక్తి (Solar power) ద్వారా విద్యుత్ అందుబాటులోకి వస్తుంది. గృహ ఖర్చులు (Household expenditure) తగ్గుతాయి. ఉత్పాదక కార్యక్రమాలకు (Productive activities) ఇది మద్దతు ఇస్తుంది. అలాగే కొత్త ఆదాయ అవకాశాలను సృష్టిస్తుంది.
- గ్రామాలలో, నమ్మకమైన విద్యుత్ సరఫరా (Reliable electricity) ఉంటే విద్య, ఆరోగ్య సేవలు, తాగునీటి సరఫరా, చిన్న వ్యాపారాలు మెరుగుపడతాయి.
- రూఫ్‌టాప్ సోలార్‌ను (Rooftop solar) ప్రత్యక్ష సంక్షేమ ప్రయోజనాలతో (Direct welfare benefits) అనుసంధానం చేయడం ద్వారా, ప్రభుత్వం ఆర్థిక స్థిరత్వాన్ని (Economic resilience), పర్యావరణ సుస్థిరతను (Environmental sustainability) రెండింటినీ మెరుగుపరుస్తోంది.
- ఇది శిలాజ-ఇంధన ఆధారిత విద్యుత్‌పై (Fossil-fuel-based electricity) ఆధారపడటాన్ని కూడా తగ్గిస్తుంది. దీర్ఘకాలిక వాతావరణ లక్ష్యాలను (Climate goals) సాధించడంలో సహాయపడుతుంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు దీని ప్రాముఖ్యత (Significance for Andhra Pradesh)

- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో అధిక సౌర శక్తి వనరులు (High solar

potential), అధిక గ్రామీణ జనాభా (Large rural population) ఉన్నారు. కాబట్టి ఈ పథకం రాష్ట్రానికి చాలా ముఖ్యమైనది.

- ఇది ఇళ్ల ఇంధన భద్రతను బలోపేతం చేస్తుంది. సబ్సిడీతో కూడిన సాంప్రదాయ విద్యుత్‌పై (Conventional power) ఆధారపడటాన్ని తగ్గిస్తుంది.
- పునరుత్పాదక ఇంధన విస్తరణ, వాతావరణ-అనుకూల అభివృద్ధి (Climate-responsive development) వైపు రాష్ట్రం చేస్తున్న ప్రయత్నాలకు ఇది మద్దతు ఇస్తుంది.
- ఎస్సీ, ఎస్టీ వర్గాలకు (SC and ST communities), ఇది ఆర్థిక మద్దతు చర్యగా (Economic support measure), అలాగే సామాజిక సమ్మిళిత సాధనంగా (Tool of social inclusion) కూడా పనిచేస్తుంది.
- వికేంద్రీకృత విద్యుత్ ఉత్పత్తిని (Decentralised power generation) ప్రోత్సహించడం ద్వారా భవిష్యత్తులో వచ్చే విద్యుత్ కొరతను తగ్గించడంలో కూడా ఇది సహాయపడుతుంది.
- సంక్షేమ పథకాలను (Welfare schemes), సుస్థిర అభివృద్ధి లక్ష్యాలతో (Sustainable development goals) ఎలా కలపవచ్చో ఈ విధానం తెలియజేస్తుంది.

సవాళ్లు (Challenges)

- సబ్సిడీ (Subsidy) పరిమితంగా ఉన్న అనేక ప్రాంతాలలో, ఇన్‌స్టాలేషన్ ఖర్చులు (Installation costs) ఎక్కువగా ఉండటం ఒక సవాలుగా మిగిలిపోయింది.
- గ్రామీణ కుటుంబాలలో రూఫ్‌టాప్ సోలార్ సిస్టమ్‌లు (Rooftop solar systems), నెట్ మీటరింగ్ గురించి ఇంకా తగినంత అవగాహన లేదు.
- మారుమూల ప్రాంతాలలో (Remote regions) టెక్నికల్ మెయింటెనెన్స్ (Technical maintenance), ఇన్‌స్టాలేషన్ తర్వాత సపోర్ట్ ఇవ్వడం కష్టమవుతుంది.
- వికేంద్రీకృత గ్రిడ్ ఇంటిగ్రేషన్‌ను (Grid integration) నిర్వహించడంలో డిస్కామ్‌లు (DISCOMs) ఆపరేషనల్ సవాళ్లను (Operational challenges) ఎదుర్కోవచ్చు.
- లబ్ధిదారుల ఎంపికలో (Beneficiary selection), సబ్సిడీ అందించడంలో పారదర్శకతను (Transparency) తీసుకురావాల్సిన అవసరం కూడా ఉంది.
- సరైన మానిటరింగ్ లేకపోతే, పథకం ప్రయోజనాలు అర్హులైన కుటుంబాలకు పూర్తిగా చేరకపోవచ్చు.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

- రూఫ్‌టాప్ సోలార్ వాడకాన్ని పెంచడానికి విస్తృతమైన అవగాహన కార్యక్రమాలు (Awareness campaigns) నిర్వహించాలి.
- నిర్వహణ, సమస్యల పరిష్కారం (Grievance redressal) కోసం స్థానిక స్థాయిలో సాంకేతిక సహాయక వ్యవస్థలను (Technical support systems) బలోపేతం చేయాలి.
- సమర్థవంతమైన నెట్ మీటరింగ్ (Net metering), గ్రిడ్ నిర్వహణ (Grid management) కోసం డిస్కామ్ (DISCOM) మౌలిక సదుపాయాలను మెరుగుపరచాలి (Upgraded).
- బలహీన వర్గాల కోసం అమలు చేస్తున్న టార్గెటెడ్ పథకాలను (Targeted schemes) పారదర్శకత (Transparency), జవాబుదారీతనంతో (Accountability) కొనసాగించాలి.
- రూఫ్‌టాప్ సోలార్ ప్రోత్సాహకాన్ని, రాష్ట్ర ఇంధన ప్రణాళిక (State energy planning), వాతావరణ స్థిరత్వ విధానాలతో (Climate resilience policies) సమన్వయం చేయాలి.
- దీర్ఘకాలిక సుస్థిరత (Long-term sustainability) కోసం కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మధ్య బలమైన సమన్వయం (Strong coordination) అవసరం.

ముగింపు (Conclusion)

- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని పీఎం సూర్య ఘర్ ఉత్సవ్ (PM Surya Ghar Utsav) ఒక ముఖ్యమైన మార్పును సూచిస్తోంది. ఇక్కడ పునరుత్పాదక ఇంధన విధానం (Renewable energy policy), సామాజిక సంక్షేమం (Social welfare), సమ్మిళిత అభివృద్ధితో (Inclusive growth) నేరుగా

ముడిపడి ఉంది.

- ఎస్సీ, ఎస్టీ కుటుంబాలకు 100% సబ్సిడీ ఇవ్వడం, నెట్ మీటరింగ్ ద్వారా మిగులు విద్యుత్ (Surplus power) విక్రయాలను ప్రోత్సహించడం ద్వారా.. రాష్ట్రం వికేంద్రీకృత క్లీన్ ఎనర్జీ (Decentralised clean energy) అభివృద్ధికి బలమైన నమూనాను (Strong model) సృష్టించింది.

పునరుత్పాదక శక్తి అంటే కేవలం విద్యుత్ ఉత్పత్తి (Electricity generation) మాత్రమే కాదు.. అసమానతలను (Inequality) తగ్గించడం, గ్రామీణ జీవనోపాధిని బలోపేతం చేయడం, సుస్థిర ఆర్థిక వృద్ధిని (Sustainable economic growth) నిర్మించడం అని ఈ కార్యక్రమం నిరూపిస్తోంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో సాగు విస్తీర్ణం భారీగా పెరిగినా.. స్థిరంగా యూరియా వాడకం (Urea Use Stable)

మూలం: ది హిందూ

ప్రాముఖ్యత: జీఎస్ పేపర్ III - వ్యవసాయం | ఎరువుల నిర్వహణ (Fertilizer Management) | సుస్థిర వ్యవసాయం | ఆహార భద్రత | వ్యవసాయంలో డిజిటల్ గవర్నెన్స్ (Digital Governance in Agriculture)

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- యూరియా (Urea), ఈ-పంట (e-Panta), వేప పూత యూరియా (Neem-Coated Urea), N:P:K నిష్పత్తి, పోషక వినియోగ సామర్థ్యం (Nutrient Use Efficiency - NUE), సాయిల్ హెల్త్ కార్డ్, ఎరువుల సబ్సిడీ (Fertilizer Subsidy), నాణ్యత లేని ఎరువులు (Non-standard Fertilizer), సెక్షన్ 6A, సమీకృత పోషకాల నిర్వహణ (Integrated Nutrient Management).

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- సమతుల్య ఎరువుల వాడకం (Balanced Fertilizer Use), సుస్థిర వ్యవసాయం, ఎరువుల పాలన (Fertilizer Governance), పోషక వినియోగ సామర్థ్యం, డిజిటల్ అగ్రికల్చర్, నేల ఆరోగ్యం (Soil Health), ఎరువుల సబ్సిడీ సంస్కరణలు (Fertilizer Subsidy Reform), వ్యవసాయ ఉత్పాదకత.

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

- రబీ 2025-26 సీజన్‌లో (Rabi 2025–26) ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ఎరువుల వాడకంలో ఒక ప్రధాన మార్పు కనిపించింది. సాగు విస్తీర్ణం 36% పెరిగినప్పటికీ యూరియా వాడకం మాత్రం దాదాపు స్థిరంగా (Stable) ఉంది.
- మొత్తం సాగు భూమి (Cultivated area) భారీగా పెరిగినప్పటికీ, యూరియా లభ్యత కేవలం 3% మాత్రమే పెరిగింది. దీనివల్ల హెక్టారుకు యూరియా లభ్యత (Per-hectare urea availability) 513 కిలోల నుంచి 338 కిలోలకు పడిపోయింది. అంటే దాదాపు 34% తగ్గింది.
- 'ఈ-పంట' (e-Panta) సిస్టమ్‌ను విస్తరించడం, ఎరువుల సరఫరాను పకడ్బందీగా పర్యవేక్షించడం (Monitoring), దారి మళ్లింపు (Diversion), అక్రమ రవాణాపై గట్టి చర్యలు తీసుకోవడం లాంటి కారణాల వల్ల ఈ మార్పు వచ్చింది.
- వ్యవసాయ రంగం అధికంగా ఎరువులపై ఆధారపడకుండా, మరింత సమర్థవంతమైన, నియంత్రిత ఎరువుల వినియోగం (Monitored fertilizer use) వైపు మళ్లుతోందని ఈ పరిణామం సూచిస్తోంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ఎరువుల వాడకం నేపథ్యం

- దశాబ్దాలుగా భారతీయ వ్యవసాయంలో, ముఖ్యంగా యూరియా వాడకంలో, ఒక సాధారణ నమ్మకం (Assumption) ఉంది. ఎక్కువ ఎరువులు వాడితే ఆటోమేటిక్‌గా పంట దిగుబడి (Crop yields) పెరుగుతుందని రైతులు భావించేవారు.
- ప్రభుత్వం ఇచ్చే భారీ సబ్సిడీ వల్ల యూరియా చాలా చౌకగా,

సులభంగా లభిస్తుంది. అందుకే రైతులు తరచుగా నత్రజని (Nitrogen) ఆధారిత ఎరువులను, ముఖ్యంగా యూరియాను భారీగా ఉపయోగించేవారు.

- ఇది యూరియాపై రైతులు అతిగా ఆధారపడేలా (Overdependence) చేసింది. పోషకాల వాడకంలో అసమతుల్యత (Imbalance) ఏర్పడింది.
- ఆంధ్రప్రదేశ్ కూడా ఇందుకు మినహాయింపు కాదు. పోషక సామర్థ్యాన్ని (Nutrient efficiency) మెరుగుపరచడానికి బదులు.. ఎరువులు ఎక్కువగా వాడి వ్యవసాయ ఉత్పాదకతను పెంచాలనే విధానాన్ని ఇక్కడ కూడా పాటించేవారు.
- రబీ 2025-26 సీజన్ ఈ సంప్రదాయ విధానం నుంచి ఒక ముఖ్యమైన మార్పును సూచిస్తోంది.

రబీ 2025-26 లో వచ్చిన మార్పు ఏమిటి?

- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మొత్తం సాగు విస్తీర్ణం 36% పెరిగింది. కానీ యూరియా లభ్యత మాత్రం కేవలం 3% మాత్రమే పెరిగింది.
- అంటే హెక్టారుకు ఎరువుల లభ్యత బాగా తగ్గినప్పటికీ, రైతులు ఎక్కువ విస్తీర్ణంలో పంటలు పండించారు.
- హెక్టారుకు యూరియా లభ్యత 513 కిలోల నుంచి 338 కిలోలకు తగ్గింది (34% తగ్గింపు).
- ఇలా ఉన్నప్పటికీ పంటల విస్తీర్ణం (Crop coverage) ఎక్కువే ఉంది. అంటే రైతులు అధిక ఎరువులపై (Excess application) ఆధారపడకుండా, ఉన్న ఎరువును మరింత సమర్థవంతంగా (Efficiently) ఉపయోగించుకోగలిగారని ఇది చూపిస్తోంది.
- ఎరువులను ఇష్టానుసారంగా (Unrestricted) వాడకుండా, నియంత్రిత పంపిణీ (Controlled distribution), మెరుగైన పోషకాల నిర్వహణ (Nutrient management) వైపు మనం అడుగులు వేస్తున్నామని ఈ మార్పు ప్రతిబింబిస్తోంది.
- ఇది వ్యవసాయ పాలనలో (Agricultural governance) ఒక ముఖ్యమైన విధానపరమైన మార్పు (Policy change).

ఎరువుల నియంత్రణలో 'ఈ-పంట' పాత్ర

- డిజిటల్ క్రాప్ మ్యాపింగ్ సిస్టమ్ (Digital crop mapping system) అయిన 'ఈ-పంట' విస్తరణ ఈ మార్పు వెనుక ఉన్న ప్రధాన కారణం.
- ఇందులో రైతుల భాగస్వామ్యం 17.56 లక్షల నుంచి 35.51 లక్షలకు పెరిగింది.
- మ్యాప్ చేసిన పంట విస్తీర్ణం 46.07 లక్షల ఎకరాల నుంచి 73.55 లక్షల ఎకరాలకు పెరిగింది. ఇది దాదాపు 60% వృద్ధిని (Growth) చూపిస్తోంది.
- 'ఈ-పంట' కింద, ఎరువుల కేటాయింపును (Fertilizer allocation) డిజిటల్‌గా రికార్డ్ చేసిన పంట విస్తీర్ణం, పంట రకంతో అధికారులు నేరుగా అనుసంధానించారు.
- దీనివల్ల లెక్కల్లో లేని కొనుగోళ్లు (Unaccounted purchases) తగ్గాయి. అధికారిక రికార్డులు లేకుండా అదనంగా ఎరువులు తీసుకోవడాన్ని (Excess fertilizer access) ఇది అడ్డుకుంది.
- వ్యవసాయ శాఖ కేవలం అంచనాల (Estimation) ఆధారంగా కాకుండా, వాస్తవ పంట డేటా ఆధారంగా ఎరువుల సరఫరాను నియంత్రించగలిగింది.
- ఎరువుల వాడకంలో అధికారులు దీనిని ఒక "ఫోర్స్డ్ ఎఫిషియన్సీ" (Forced efficiency - బలవంతంగా తెచ్చిన సామర్థ్యం) గా అభివర్ణించారు.
- ఇది పారదర్శకతను (Transparency) బలోపేతం చేసింది. ఎరువుల పంపిణీలో లీకేజీలను తగ్గించింది.

యూరియా వాడకం, పోషక వినియోగ సామర్థ్యం (NUE)

- యూరియాలో సుమారు 46% నత్రజని ఉంటుంది. ప్రభుత్వం దీనికి భారీ సబ్సిడీ ఇస్తుంది. అందుకే భారతదేశంలో దీనిని అత్యంత విస్తృతంగా (Widely used) వాడతారు.
- అయితే, మనం వేసిన నత్రజనిలో కేవలం 30-40% మాత్రమే పంటలు వాస్తవంగా గ్రహిస్తాయి (Absorbed).
- మిగిలిన నత్రజని వోలటైలైజేషన్ (గాలిలో కలవడం), లీచింగ్ (భూమిలోకి ఇంకడం), రన్‌ఆఫ్ (నీటితో పాటు కొట్టుకుపోవడం) ద్వారా వృథా (Lost) అవుతుంది.
- అందువల్ల యూరియాను ఎక్కువగా వాడటం ఆర్థికంగా

వృథా, పర్యావరణానికి హానికరం.

- **పోషక వినియోగ సామర్థ్యం (NUE)** అంటే మనం అందించిన ప్రతి యూనిట్ పోషకానికి వస్తున్న పంట దిగుబడి.
- NUE ఎక్కువగా ఉంటే, తక్కువ వృథాతో మెరుగైన ఉత్పాదకత (Productivity) వస్తుందని అర్థం.
- సాగు విస్తీర్ణం పెరిగినప్పటికీ యూరియా వాడకం స్థిరంగా ఉండటం.. NUE మెరుగుపడిందని సూచిస్తోందని ఆంధ్రప్రదేశ్ ఉదాహరణ తెలియజేస్తోంది.
- సుస్థిర వ్యవసాయ పద్ధతులకు (Sustainable agricultural practices) ఇది ఒక ముఖ్యమైన సూచిక (Indicator).

ఆదర్శ N:P:K నిష్పత్తి, భారతదేశ ఎరువుల అసమతుల్యత (India's Fertilizer Imbalance)

- పంటలు ఆరోగ్యంగా పెరగడానికి, నేల సుస్థిరతకు, ఆదర్శవంతమైన పోషకాల నిష్పత్తి (Ideal nutrient ratio) ఈ విధంగా ఉండాలి:
  - **4 : 2 : 1** (నత్రజని : భాస్వరం : పొటాషియం) (Nitrogen : Phosphorus : Potassium)
- భారతదేశంలో ఎరువుల వాడకం నత్రజని (యూరియా) వైపు ఎక్కువగా వంగి (Skewed) ఉంది. ఎందుకంటే ఫాస్ఫేట్ (Phosphatic), పొటాష్ (Potassic) ఎరువుల కంటే యూరియాకు ప్రభుత్వం అత్యధిక సబ్సిడీ ఇస్తోంది.
- దీనివల్ల పోషకాల సమతుల్యత దెబ్బతింటుంది. దీర్ఘకాలంలో నేల ఆరోగ్యం (Soil health) క్షీణిస్తుంది.
- ఎక్కువ నత్రజని వాడటం వల్ల స్వల్పకాలికంగా (Short-term) దిగుబడులు పెరుగుతాయి కానీ, దీర్ఘకాలిక ఉత్పాదకత (Long-term productivity) దెబ్బతింటుంది.
- అనవసరమైన యూరియా వినియోగాన్ని నియంత్రించడం, పంపిణీ సామర్థ్యాన్ని (Distribution efficiency) మెరుగుపరచడం ద్వారా ఈ అసమతుల్యతను (Imbalance) ఆంధ్రప్రదేశ్ క్రమంగా సరిదిద్దుతోందని మనం గమనించవచ్చు.
- ఉత్పాదకత, సుస్థిరత రెండింటికీ సమతుల్య ఎరువుల (Balanced fertilization) వాడకం ఎంతో అవసరం.

యూరియా ఎక్కువగా వాడటం వల్ల వచ్చే సమస్యలు (Problems of Excess Urea Use)

నేల క్షీణత (Soil Degradation):

- నత్రజనిని (Nitrogen) నిరంతరం అధికంగా వాడటం వల్ల నేలలో సూక్ష్మజీవుల (Microbial) కార్యకలాపాలు తగ్గుతాయి. జింక్, బోరాన్, ఐరన్ లాంటి ముఖ్యమైన సూక్ష్మపోషకాలు (Micronutrients) తగ్గిపోతాయి.
- ఇది నేల నిర్మాణాన్ని (Soil structure) దెబ్బతీస్తుంది. నేల ఆమ్లత్వానికి (Acidification) కారణమవుతుంది.

నీటి కాలుష్యం (Water Pollution):

- అదనపు నత్రజని నైట్రేట్ల (Nitrates) రూపంలో భూగర్భ జలాల్లోకి చేరుతుంది. ఇది బ్లూ బేబీ సిండ్రోమ్ (Blue Baby Syndrome) లాంటి ఆరోగ్య ప్రమాదాలను సృష్టిస్తుంది.
- సరస్సులు, ఇతర నీటి వనరుల్లో యూట్రోఫికేషన్‌కు (Eutrophication - నాచు విపరీతంగా పెరగడం) ఇది కారణమవుతుంది.

దీర్ఘకాలికంగా నేల సారం తగ్గడం (Decline in Long-Term Soil Fertility):

- అసమతుల్య (Imbalanced) ఎరువుల వాడకం వల్ల నేల సహజ పునరుత్పత్తి (Natural regeneration) తగ్గుతుంది. కాలక్రమేణా రసాయనాలపైనే ఆధారపడే పరిస్థితి వస్తుంది.
- నేలలో సేంద్రియ కర్బనం (Organic carbon) కూడా తగ్గుతుంది.

ఆర్థిక నష్టాలు (Economic Losses):

- నత్రజని పంటలకు ఉపయోగపడకుండా ఎక్కువ శాతం వృథా అవుతుంది. కాబట్టి రైతులు ఎరువుల కోసం పెడుతున్న ఖర్చుకు తగ్గట్టుగా వారికి ఉత్పాదకత లాభాలు (Productivity gains) రావు.
- ఎరువుల వాడకాన్ని నియంత్రించడం ద్వారా ఈ సమస్యలను తగ్గించాలని ఏపీ మోడల్ (AP model) లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది.

పర్యవేక్షణ, అమలు, నియంత్రణ చర్యలు (Monitoring and Enforcement)

- బలమైన పర్యవేక్షణ, అమలు చర్యలు ఈ మార్పుకు మద్దతు ఇచ్చాయి.
- వ్యవసాయ శాఖ క్రమం తప్పకుండా బులెటిన్లు (Bulletins), పత్రికా ప్రకటనలు, ఎస్ఎంఎస్ సలహాలను (SMS advisories) జారీ చేసింది. ఎరువుల వాడకం, ధరలపై మండల స్థాయిలో అవగాహన కార్యక్రమాలు నిర్వహించింది.
- విజిలెన్స్, పోలీసు, రెవెన్యూ అధికారులతో కూడిన ప్రత్యేక బృందాలు (Special teams).. ఎరువుల నిల్వల రవాణా, అక్రమ రవాణా, దారి మళ్లింపు, నిల్వల లభ్యతను పర్యవేక్షించాయి.
- తనిఖీ కార్యకలాపాలు (Inspection activity) గణనీయంగా పెరిగాయి.
- గత సంవత్సరం సుమారు 15,000 ఎరువుల నమూనాలను (Samples) సేకరించగా, 2025-26 లో 18,500 కు పైగా నమూనాలను సేకరించారు.
- ₹58 కోట్లకు పైగా విలువైన నిల్వలను నిలిపివేశారు (Detained). ₹6 కోట్లకు పైగా విలువైన అక్రమ నిల్వలను సీజ్ చేశారు.
- సస్పెండ్ చేసిన లైసెన్స్‌ల (Licenses suspended) సంఖ్య 14 నుంచి 84 కు పెరిగింది. క్రిమినల్ కేసులు కూడా భారీగా పెరిగాయి.
- ఎరువుల నిర్వహణలో ప్రభుత్వం గట్టి నియంత్రణ విధానాన్ని (Regulatory approach) తీసుకుందని ఇది చూపుతోంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్ వ్యవసాయానికి దీని ప్రాముఖ్యత (Significance)

- వ్యవసాయ ఉత్పాదకత పెరగడానికి ఎప్పుడూ ఎక్కువ ఎరువులు వాడాల్సిన అవసరం లేదని ఈ పరిణామం రుజువు చేసింది. అందుకే ఇది చాలా ముఖ్యమైనది.
- పోషకాలను సమర్థవంతంగా ఉపయోగిస్తే (Efficient use of nutrients), సాగు తగ్గకుండానే మనం సుస్థిరతను (Sustainability) మెరుగుపరచవచ్చు.
- వ్యవసాయ ఉత్పాదకాల (Agricultural input) నిర్వహణను డిజిటల్ గవర్నెన్స్ ఎలా మెరుగుపరుస్తుందో 'ఈ-పంట' (e-Panta) నమూనా చూపిస్తోంది.
- ఇది దీర్ఘకాలిక నేల ఆరోగ్యానికి మద్దతు ఇస్తుంది. పర్యావరణ నష్టాన్ని తగ్గిస్తుంది. రైతులకు ఆర్థిక సామర్థ్యాన్ని (Financial efficiency) మెరుగుపరుస్తుంది.
- అలాగే ఎరువుల అక్రమ మళ్లింపును (Illegal diversion) తగ్గిస్తుంది. పబ్లిక్ డిస్ట్రిబ్యూషన్ సిస్టమ్‌లపై (PDS) నమ్మకాన్ని పెంచుతుంది.
- ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు, ఈ మోడల్ సుస్థిర ఎరువుల నిర్వహణకు (Sustainable fertilizer governance) ఒక ఆదర్శంగా (Example) మారుతుంది.

సవాళ్లు (Challenges)

- ఎక్కువ యూరియా వాడితే ఆటోమేటిక్‌గా మంచి దిగుబడి వస్తుందని చాలా మంది రైతులు ఇంకా నమ్ముతున్నారు.
- పలు ప్రాంతాలలో సమతుల్య ఎరువుల వాడకంపై (Balanced fertilization) అవగాహన ఇంకా పరిమితంగానే ఉంది.
- యూరియాపై ఉన్న భారీ సబ్సిడీ (Heavy subsidy) పోషకాల ఎంపికను ఇంకా దెబ్బతీస్తోంది.
- కచ్చితమైన వ్యవసాయం (Precision farming), శాస్త్రీయ పోషకాల నిర్వహణ (Scientific nutrient management) ఇంకా విస్తృతంగాఅమలు కావడం లేదు.
- 'ఈ-పంట' లాంటి డిజిటల్ సిస్టమ్‌లను ఎప్పటికప్పుడు అప్‌డేట్ చేస్తూ ఉండాలి. స్థానిక స్థాయిలో వాటిని పటిష్టంగా అమలు చేయాలి.
- ఎరువుల దారి మళ్లింపు, అక్రమ వ్యాపారాన్ని (Illegal trade) నిరోధించడానికి నిరంతర పర్యవేక్షణ (Monitoring) తప్పనిసరి.
- రైతుల ప్రవర్తనలో (Behavioural change) దీర్ఘకాలిక మార్పు లేకుండా, కేవలం తక్షణ నియంత్రణ (Short-term enforcement) మాత్రమే సరిపోదు.

ముందున్న మార్గం (Way Forward)

- నత్రజని వృథాను (Nitrogen loss) తగ్గించి, ఎరువుల సామర్థ్యాన్ని పెంచడానికి వేప పూత యూరియా (Neem-coated urea) వాడకాన్ని మరింత ప్రోత్సహించాలి.
- ఎరువుల సరఫరా నిర్ణయాలకు సాయిల్ హెల్త్ కార్డ్ (Soil Health Card) సిఫార్సులను చురుకుగా అనుసంధానించాలి.
- ప్రెసిషన్ ఫార్మింగ్ (Precision farming), ఫెర్టిగేషన్ (Fertigation) పద్ధతులను విస్తరించాలి.
- సేంద్రియ, అకర్బన ఉత్పాదకాలను (Organic and inorganic inputs) కలిపి ఉపయోగించే సమగ్ర పోషకాల నిర్వహణను (Integrated Nutrient Management) ప్రోత్సహించాలి.
- 'ఈ-పంట' లాంటి డిజిటల్ ప్లాట్‌ఫామ్‌లను మరింత బలోపేతం చేసి, ఫార్మర్ అడ్వైజరీ సిస్టమ్‌లతో (Farmer advisory systems) అనుసంధానించాలి.
- కేవలం నత్రజనిపై అధికంగా ఆధారపడేలా కాకుండా, సమతుల్య పోషకాల వినియోగానికి మద్దతు ఇచ్చేలా ఎరువుల సబ్సిడీ సంస్కరణలను (Fertilizer subsidy reforms) క్రమంగా తీసుకురావాలి.
- రైతుల అవగాహన కార్యక్రమాలు (Awareness campaigns) నిరంతరంగా, ఆచరణాత్మకంగా (Practical) జరగాలి.

ముగింపు (Conclusion)

రబీ 2025-26 (Rabi 2025–26) లో ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో జరిగిన మార్పు ఒక విషయాన్ని స్పష్టం చేసింది. ఎరువుల వినియోగాన్ని పెంచకుండా కూడా వ్యవసాయ సామర్థ్యాన్ని (Agricultural efficiency) మెరుగుపరచవచ్చని నిరూపించింది.

- సాగు విస్తీర్ణం భారీగా పెరిగినప్పటికీ యూరియా వాడకం స్థిరంగా ఉండటం.. మెరుగైన నియంత్రణ, బలమైన పర్యవేక్షణ, పెరిగిన పోషక వినియోగ సామర్థ్యాన్ని (Nutrient Use Efficiency) ప్రతిబింబిస్తోంది.
- 'ఈ-పంట' విస్తరణ, చట్టవిరుద్ధమైన ఎరువుల వ్యాపారంపై తీసుకున్న కఠిన చర్యలు.. సుస్థిర వ్యవసాయానికి డిజిటల్ గవర్నెన్స్ ఎలా మద్దతు ఇస్తుందో చూపుతున్నాయి.
- సమతుల్య ఎరువుల వాడకం, మెరుగైన నేల ఆరోగ్యం (Soil health), దీర్ఘకాలిక వ్యవసాయ సుస్థిరత (Agricultural sustainability) దిశగా ఇది ఒక ముఖ్యమైన అడుగు.

అమరావతి బ్లూ సిటీ (Blue City) ప్రాజెక్ట్: వరద నిర్వహణ, నదీ భౌగోళిక శాస్త్రం, రాజధాని ప్రాంత ప్రణాళిక

మూలం: ది హిందూ

ప్రాముఖ్యత: జనరల్ స్టడీస్ పేపర్ III – భౌగోళిక శాస్త్రం | పర్యావరణం | అర్బన్ ప్లానింగ్ | విపత్తు నిర్వహణ | ఆంధ్రప్రదేశ్ అభివృద్ధి

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- అమరావతి, కృష్ణా నది, కృష్ణా నదీ పరివాహక ప్రాంతం (River Basin), కొండవీటి వాగు, పాల వాగు, గ్రావిటీ కెనాల్ (Gravity Canal), నీరుకొండ రిజర్వాయర్, పెనుమాక రిజర్వాయర్, శాఖమూరు రిజర్వాయర్, నది వరద మైదానం (Floodplain), నౌకాయాన జలమార్గాలు (Navigable Waterways), బ్లూ సిటీ కాన్సెప్ట్ (Blue City Concept).

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- పట్టణ వరద నిర్వహణ, సుస్థిర రాజధాని ప్రణాళిక, నదీ పరివాహక ప్రాంత నిర్వహణ (River Basin Management), వాతావరణ మార్పులను తట్టుకునే మౌలిక సదుపాయాలు (Climate-Resilient Infrastructure), నీటి వనరుల ఆధారిత పట్టణ అభివృద్ధి.

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది?

ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం అమరావతిని 'బ్లూ సిటీ' (Blue City) కాన్సెప్ట్ కింద అభివృద్ధి చేస్తోంది. రిజర్వాయర్లు, కాలువలు, వరద నియంత్రణ వ్యవస్థల ద్వారా రాజధాని ప్రాంతాన్ని వరదల నుంచి రక్షించడం, అలాగే అర్బన్ ప్లానింగ్ (Urban planning), పర్యాటకాన్ని మెరుగుపరచడం దీని ప్రధాన ఉద్దేశం.

- ఈ ప్రాజెక్టులో కొండవీటి వాగు, పాల వాగు, గ్రావిటీ కెనాల్‌తో పాటు నీరుకొండ, పెనుమాక, శాఖమూరు అనే మూడు ప్రధాన రిజర్వాయర్లు ఉన్నాయి. అంతేకాకుండా, లామ్ (Lam), పెదపరిమి, వైకుంఠపురం వద్ద కూడా మరికొన్ని రిజర్వాయర్లను ప్లాన్ చేశారు.
- ఈ నీటి వనరుల చుట్టూ నావలు ప్రయాణించే జలమార్గాలు (Navigable waterways), బోటింగ్ సదుపాయాలు, సైక్లింగ్ ట్రాక్‌లు, పర్యావరణ అనుకూలమైన వినోద ప్రాంతాలను (Recreational zones) కూడా ప్రభుత్వం ప్రణాళిక చేస్తోంది.
- అమరావతి కృష్ణా నది వరద మైదానంలో (Floodplain) ఉన్నందున, వరద నిర్వహణ (Flood management) అనేది రాజధాని మనుగడ, సుస్థిరతకు (Sustainability) అత్యంత కీలకం.

అమరావతి బ్లూ సిటీ కాన్సెప్ట్ (Blue City Concept of Amaravati)

- 'బ్లూ సిటీ' కాన్సెప్ట్ అంటే నగరంలోని సహజ నీటి వ్యవస్థలను కేవలం డ్రైనేజీ కాలువలుగా (Drainage channels) చూడకుండా, వాటి చుట్టూ నగరాన్ని ప్రణాళికబద్ధంగా నిర్మించడం.

అమరావతిలో ప్రవహించే వాగులు, కాలువలు, రిజర్వాయర్లను పట్టణ అభివృద్ధితో కింది లక్ష్యాల కోసం అనుసంధానిస్తున్నారు:

- వరద నియంత్రణ (Flood control)
- వర్షపు నీటి కాలువలు (Stormwater drainage)
- నీటి నిల్వ (Water storage)
- పర్యాటకం, బోటింగ్
- నౌకాయాన జలమార్గాలు (Navigable waterways)
- నగరంలో పచ్చదనం (Urban greenery)
- ప్రజల వినోద ప్రాంతాలు (Public recreational spaces)
- సహజ నీటి వనరులను ఆక్రమించుకోకుండా వాటిని నగర ప్రణాళికలో (City planning) భాగంగా ఉంచాలనే ఆలోచనపై ఈ నమూనా (Model) ఆధారపడి ఉంది.
- భారతదేశంలోని చాలా నగరాల్లో చెరువులు, సహజ కాలువలను ఆక్రమించారు. దీనివల్ల అవి తీవ్రమైన పట్టణ వరదలకు (Urban flooding) కారణమయ్యాయి. కానీ అమరావతిలో అలా కాకుండా, సహజ కాలువలను సంరక్షించి వాటిని మరింత బలోపేతం చేస్తూ నగరాన్ని డిజైన్ చేస్తున్నారు.
- ఇది ఇంజనీరింగ్, పర్యావరణ ప్రణాళికల కలయికకు (Engineering and environmental planning model) ఒక అద్భుతమైన ఉదాహరణగా నిలుస్తుంది.

Source: The Hindu

అమరావతి, కృష్ణా నది (Amaravati and Krishna River)

అమరావతి (Amaravati):

- **ఆంధ్రప్రదేశ్ రాజధాని:** అమరావతి భారతదేశంలోని ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రానికి ప్రతిపాదిత రాజధాని. ఇది కృష్ణా నది ఒడ్డున ఉంది. 2014లో తెలంగాణ, ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రాలు విడిపోయిన తర్వాత దీనిని రాజధానిగా ఎంచుకున్నారు.
- **ప్రణాళికబద్ధమైన నగరం (Planned City):** ఆధునిక మౌలిక సదుపాయాలు, సుస్థిరత (Sustainability), ప్రపంచ స్థాయి సౌకర్యాలతో దీనిని ఒక గ్రీన్‌ఫీల్డ్ రాజధానిగా (Greenfield capital) డిజైన్ చేశారు. అంతర్జాతీయ అర్బన్ ప్లానింగ్ నిపుణుల (Urban planning experts) సహాయంతో అమరావతి క్యాపిటల్ సిటీ మాస్టర్ ప్లాన్‌ను రూపొందించారు.

- **భౌగోళిక స్థానం (Location):** అమరావతి ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని గుంటూరు జిల్లాలో కృష్ణా నది వెంబడి ఉంది. ఇది విజయవాడ నుంచి సుమారు 14 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉంది. వ్యవసాయం, వాణిజ్యం (Commerce) లాంటి ఆర్థిక కార్యకలాపాలకు ఈ భౌగోళిక స్థానం చాలా కీలకం.
- **చారిత్రక ప్రాముఖ్యత (Historical Significance):** అమరావతి చుట్టుపక్కల ప్రాంతానికి గొప్ప చారిత్రక, మతపరమైన ప్రాముఖ్యత ఉంది. చారిత్రాత్మకంగా ఇది శాతవాహన రాజవంశంలో (Satavahana dynasty) భాగంగా ఉండేది. అమరావతి స్థూపంతో పాటు ఇక్కడ అనేక బౌద్ధ అవశేషాలు (Buddhist relics) ఉన్నాయి. ఇది ఒక ముఖ్యమైన పురావస్తు ప్రదేశం (Archaeological site).

కృష్ణా నది (Krishna River):

- **పుట్టుక, ప్రవాహం (Origin and Course):** కృష్ణా నది మహారాష్ట్రలోని మహాబలేశ్వర్ (Mahabaleshwar) సమీపంలో పశ్చిమ కనుమలలో (Western Ghats) జన్మిస్తుంది. ఇది భారతదేశంలోని పొడవైన నదులలో ఒకటి. ఇది సుమారు 1,400 కి.మీ దూరం ప్రవహిస్తుంది. మహారాష్ట్ర, కర్ణాటక, తెలంగాణ, ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రాల గుండా ప్రయాణించి చివరగా బంగాళాఖాతంలో కలుస్తుంది.
- **పరివాహక ప్రాంతం (Drainage Basin):** కృష్ణా నదీ పరివాహక ప్రాంతం సుమారు 258,948 చదరపు కిలోమీటర్ల విస్తీర్ణంలో ఉంటుంది. ఇది ప్రవహించే రాష్ట్రాల్లో వ్యవసాయం, తాగునీరు, విద్యుత్ ఉత్పత్తికి (Power generation) ఇది ముఖ్యమైన నీటి వనరుగా పనిచేస్తుంది.
- **ప్రధాన ఉపనదులు (Major Tributaries):** భీమా (Bhima), తుంగభద్ర, ఘటప్రభ, మూసీ (Musi) నదులు కృష్ణా నదికి ప్రధాన ఉపనదులు. ఇవి నదీ పరివాహక ప్రాంతానికి (Basin) భారీగా నీటిని అందిస్తాయి.
- **నీటి కొరత, వివాదాలు (Water Scarcity and Disputes):** ఈ నది నీటి పంపకాలపై ఆంధ్రప్రదేశ్, కర్ణాటక, తెలంగాణ రాష్ట్రాల మధ్య తరచుగా వివాదాలు వస్తుంటాయి. నీటి పంపిణీకి (Water sharing) సంబంధించిన సమస్యల పరిష్కారం కోసం కృష్ణా జలాల వివాదాల ట్రిబ్యునల్ (KWDT) ఏర్పాటైంది.
- **నీటిపారుదల, వ్యవసాయం (Irrigation and Agriculture):** ముఖ్యంగా ఆంధ్రప్రదేశ్, కర్ణాటక రాష్ట్రాల్లో వ్యవసాయ భూములకు నీరు అందించడంలో కృష్ణా నది కీలక పాత్ర పోషిస్తుంది. వరి, చెరకు, పత్తి, వేరుశెనగ పంటల సాగుకు ఇది ఎంతగానో మద్దతు ఇస్తుంది.
- **కృష్ణా నదీ పరివాహక ప్రాజెక్టులు (Krishna River Basin Projects):** కృష్ణా నదిపై నాగార్జున సాగర్ ఆనకట్ట (Nagarjuna Sagar Dam), శ్రీశైలం డ్యామ్, ప్రకాశం బ్యారేజీ (Prakasam Barrage) లాంటి అనేక నీటిపారుదల ప్రాజెక్టులు నిర్మించారు. నీటి సరఫరా, జలవిద్యుత్ (Hydroelectric power) ఉత్పత్తి, వ్యవసాయానికి (Irrigation) ఈ ప్రాజెక్టులు అత్యంత కీలకం.

కొండవీటి వాగు, కాలువల వ్యవస్థ (Kondaveeti Vagu and Canal System)

- అమరావతి రాజధాని ప్రాంతంలో (Capital region) అత్యంత ముఖ్యమైన సహజ నీటి కాలువ (Natural drainage stream) కొండవీటి వాగు.
- దక్షిణ భారతదేశంలో "వాగు (Vagu)" అంటే కాలానుగుణంగా ప్రవహించే (Seasonal) చిన్న నది లేదా ఉపనది. ఇవి ముఖ్యంగా వర్షాకాలంలో (Monsoon periods) వరద నీటిని మోసుకెళ్తాయి.
- కొండవీటి వాగు గుంటూరు జిల్లా, మేడికొండూరు మండలంలోని పేరేచర్ల గ్రామం (Perecharla village) సమీపంలో పుడుతుంది.
- చుట్టుపక్కల ఉన్న ఎత్తైన ప్రాంతాలు (Uplands), వ్యవసాయ భూముల నుంచి ఇది వరద నీటిని సేకరిస్తుంది. ఆ తర్వాత లామ్ (Lam), పెదపరిమి, నీరుకొండ, పెనుమాక మీదుగా ప్రవహించి చివరికి కృష్ణా నదిలో కలుస్తుంది.
- దీనిని అభివృద్ధి చేసిన పొడవు సుమారు 23.5 కి.మీ ఉంటుంది.
- అమరావతి ప్రాంతానికి ప్రధాన వరద కాలువగా (Primary flood carrier channel) ఈ వాగు పనిచేస్తుంది.
- దీనిని కప్పివేయడం లేదా మళ్లించడం చేయకుండా, నీటి

ప్రవాహాన్ని నియంత్రించడానికి (Controlled discharge) ప్రభుత్వం దీనిని ఒక కాలువలా మార్చి, మరింత బలోపేతం చేస్తోంది.

పాల వాగు (Pala Vagu)

పాల వాగు హరిశ్చంద్రపురం (Harsichandrapuram) నుంచి కృష్ణాయపాలెం (Krishnayapalem) వరకు సుమారు 16.5 కి.మీ మేర విస్తరించి ఉంది. ఇది వరద నీరు పెనుమాక వైపు వెళ్లడానికి సహాయపడుతుంది.

గ్రావిటీ కెనాల్ (Gravity Canal)

- గ్రావిటీ కెనాల్ సుమారు 7.8 కి.మీ పొడవు ఉంటుంది. ఇది పిచ్చుకలపాలెం (Pitchukulapalem) నుంచి వైకుంఠపురం (Vykuntapuram) వరకు ఉంటుంది.
- ఇది పంపింగ్ అవసరం లేకుండా (Reducing pumping dependency), సహజంగానే భూమి వాలును (Gravitational flow) ఉపయోగించుకుని నీటిని నేరుగా కృష్ణా నదిలోకి వదులుతుంది.
- పాల వాగు, కొండవీటి వాగు రెండూ పెనుమాక రిజర్వాయర్ (Penumaka Reservoir) దగ్గర కలుస్తాయి. అక్కడి నుంచి వరద నీరు సురక్షితంగా బయటకు వెళ్తుంది.

అమరావతిలో రిజర్వాయర్ల నెట్‌వర్క్ (Reservoir Network in Amaravati)

ప్రధాన రిజర్వాయర్లు (Major Reservoirs)

రిజర్వాయర్ (Reservoir)	సామర్థ్యం (Capacity)	ప్రాముఖ్యత (Importance)
నీరుకొండ రిజర్వాయర్ (Neerukonda)	0.4 టీఎంసీలు	ఇది అత్యంత పెద్ద రిజర్వాయర్. ఇది ప్రధాన వరద బఫర్‌గా (Flood buffer) పనిచేస్తుంది.
పెనుమాక రిజర్వాయర్ (Penumaka)	0.1 టీఎంసీలు	కాలువలు కలిసే ప్రధాన జంక్షన్ పాయింట్ (Junction point) ఇది.
శాఖమూరు రిజర్వాయర్ (Sakhamuru)	0.03 టీఎంసీలు	స్థానికంగా వరద నీటిని (Local flood balancing) నిల్వ చేస్తుంది.

- నీరుకొండ రిజర్వాయర్ (Neerukonda Reservoir) అన్నింటికంటే పెద్దది, ఇది చాలా ముఖ్యమైన నీటి నిల్వ కేంద్రం (Storage point).
- కృష్ణా నదిలోకి నీటిని వదిలే ముందు కొండవీటి వాగు, పాల వాగు రెండూ పెనుమాక రిజర్వాయర్‌లో కలుస్తాయి కాబట్టి ఇది చాలా కీలకం అవుతుంది.
- శాఖమూరు రిజర్వాయర్ స్థానికంగా వరదలను నిర్వహించడానికి (Localized flood management) సహాయపడుతుంది.
- భవిష్యత్తులో లామ్, పెదపరిమి, వైకుంఠపురం వద్ద ఏర్పాటు చేయబోయే రిజర్వాయర్లు రాజధాని ప్రాంతం వరదలను తట్టుకునే సామర్థ్యాన్ని (Flood resilience) మరింత బలోపేతం చేస్తాయి.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌కు దీని ప్రాముఖ్యత (Significance for Andhra Pradesh)

బ్లూ సిటీ ప్రాజెక్ట్ (Blue City project) అమరావతికి దీర్ఘకాలిక అర్బన్ ప్లానింగ్ (Urban planning) ప్రయోజనాన్ని ఇస్తుంది.

దీని ప్రాముఖ్యత ఏమిటంటే:

- ఇది వరద విపత్తుల (Flood disasters) నుంచి రాజధానిని రక్షిస్తుంది.
- సహజ నీటి వ్యవస్థలను (Natural drainage systems) సంరక్షిస్తుంది.
- భూగర్భ జలాలను (Groundwater recharge) మెరుగుపరుస్తుంది.
- ఎకో-టూరిజం (Eco-tourism), జల రవాణాకు (Water transport) మద్దతు ఇస్తుంది.
- వాతావరణ మార్పులను తట్టుకునే మౌలిక సదుపాయాలను (Climate-resilient infrastructure) సృష్టిస్తుంది.
- ఒక ప్రణాళికాబద్ధమైన రాజధానిగా (Planned capital) అమరావతి గుర్తింపును బలోపేతం చేస్తుంది.

భారతదేశంలోని చాలా నగరాల్లో, పట్టణీకరణ (Urbanization) సమయంలో నదీ వ్యవస్థలను, సహజ కాలువలను విస్మరించారు. దీనివల్ల అవి పదేపదే వరదలకు (Repeated flooding) గురవుతున్నాయి.

- అమరావతి భౌగోళిక పరిస్థితులకు వ్యతిరేకంగా కాకుండా, వాటికి అనుగుణంగా అభివృద్ధిని ప్లాన్ చేయడం ద్వారా ఆ తప్పు చేయకుండా జాగ్రత్త పడుతోంది.

భౌగోళిక శాస్త్రం (Geography), విపత్తు నిర్వహణ (Disaster management), రాష్ట్ర అభివృద్ధి కోణాల నుంచి చూస్తే ఈ ప్రాజెక్టు ఏపీపీఎస్సీ (APPSC) పరీక్షలకు చాలా ముఖ్యమైనది.

ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా జస్టిస్ లీసా గిల్ నియామకం

మూలం: ది హిందూ

ప్రాముఖ్యత: జీఎస్ పేపర్ II - పాలిటీ | న్యాయవ్యవస్థ | రాజ్యాంగ సంస్థలు | ఏపీపీఎస్సీ (APPSC) రాష్ట్ర కరెంట్ అఫైర్స్

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- ఆర్టికల్ 214, ఆర్టికల్ 217, ఆర్టికల్ 222, ఆర్టికల్ 215, ఆర్టికల్ 226, హైకోర్టు, హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి, పూస్నే న్యాయమూర్తి (Puisne Judge), కొలీజియం వ్యవస్థ (Collegium System), న్యాయమూర్తుల బదిలీ, రిట్ అధికార పరిధి (Writ Jurisdiction), కోర్ట్ ఆఫ్ రికార్డ్.

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- న్యాయమూర్తుల నియామకాలు (Judicial Appointments), న్యాయవ్యవస్థ స్వతంత్రత, కొలీజియం వ్యవస్థ, సమాఖ్య న్యాయ నిర్మాణం (Federal Judicial Structure), హైకోర్టు పరిపాలన, రాజ్యాంగ పాలన (Constitutional Governance).

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా జస్టిస్ లీసా గిల్ ను రాష్ట్రపతి ద్రౌపది ముర్ము నియమించారు.

- ప్రస్తుత ప్రధాన న్యాయమూర్తి జస్టిస్ ధీరజ్ సింగ్ ఠాకూర్ ఏప్రిల్ 24న పదవీ విరమణ చేస్తున్నారు. ఆయన పదవీ విరమణ తర్వాత, ఏప్రిల్ 25, 2026 న జస్టిస్ లీసా గిల్ పదవీ బాధ్యతలు స్వీకరిస్తారు.
- జస్టిస్ లీసా గిల్ ఇటీవల పంజాబ్, హర్యానా హైకోర్టు నుంచి ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టుకు బదిలీ అయ్యారు. ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా బాధ్యతలు చేపట్టడానికి ముందు ఆమె ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టులో పూస్నే న్యాయమూర్తిగా (Puisne judge - ప్రధాన న్యాయమూర్తి కాకుండా ఇతర న్యాయమూర్తులు) పని చేస్తున్నారు.
- జస్టిస్ లీసా గిల్ నియామకం చాలా ముఖ్యమైనది. ఎందుకంటే, ఇది రాజ్యాంగబద్ధమైన న్యాయ నియామకాల ప్రక్రియను (Constitutional process of judicial appointments) ప్రతిబింబిస్తుంది. అలాగే, ఒక హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా నియమించే ముందు, వారికి ఆ కోర్టులో పరిపాలనా అనుభవం రావడం కోసం ముందుగానే వారిని ఆ హైకోర్టుకు బదిలీ చేసే ప్రస్తుత పద్ధతిని ఇది తెలియజేస్తుంది.

హైకోర్టు, ప్రధాన న్యాయమూర్తి నియామకం - రాజ్యాంగ ఆధారం (Constitutional Basis)

- భారత రాజ్యాంగంలోని **పార్ట్ VI, అధ్యాయం V** కింద హైకోర్టుల ఏర్పాటుకు సంబంధించిన నిబంధనలు ఉన్నాయి. పార్లమెంటు రెండు లేదా అంతకంటే ఎక్కువ రాష్ట్రాలకు ఉమ్మడి హైకోర్టును (Common High Court) ఏర్పాటు చేయవచ్చు.
- **ఆర్టికల్ 217** ప్రకారం, ఒక హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిని (Chief Justice) భారత రాష్ట్రపతి (President of India)

నియమిస్తారు.

- సుప్రీంకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి (Chief Justice of India), సంబంధిత రాష్ట్ర గవర్నర్‌తో సంప్రదింపులు (Consultation) జరిపిన తర్వాత ఈ నియామకం జరుగుతుంది. ఇతర న్యాయమూర్తులను నియమించేటప్పుడు, ఆ హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిని కూడా రాష్ట్రపతి సంప్రదిస్తారు.
- హైకోర్టు న్యాయమూర్తి కావడానికి అర్హతలు: వారు భారతదేశ పౌరులై ఉండాలి. అలాగే, కనీసం పదేళ్ల పాటు జ్యుడీషియల్ అధికారిగా (Judicial officer) పనిచేసి ఉండాలి. లేదా కనీసం పదేళ్ల పాటు హైకోర్టులో న్యాయవాదిగా (Advocate) ప్రాక్టీస్ చేసి ఉండాలి.
- రెండవ న్యాయమూర్తుల కేసు (Second Judges Case), మూడవ న్యాయమూర్తుల కేసు (Third Judges Case) ద్వారా కొలీజియం వ్యవస్థ (Collegium system) ఉనికిలోకి వచ్చింది. నియామకాలు, బదిలీలను సిఫార్సు చేయడంలో ఈ వ్యవస్థ ద్వారా న్యాయవ్యవస్థకే (Judiciary) ప్రధాన ప్రాధాన్యత (Primacy) లభిస్తుంది.
- **ఆర్టికల్ 222** హైకోర్టు న్యాయమూర్తులను బదిలీ చేసే (Transfer) అధికారాన్ని రాష్ట్రపతికి ఇస్తుంది. ఆచరణలో, ఒక న్యాయమూర్తిని ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా నియమించే అవకాశం ఉన్నప్పుడు, వారికి ఆ కోర్టులో పరిపాలనా అనుభవం రావడం కోసం ముందే వారిని ఆ హైకోర్టుకు బదిలీ చేస్తుంటారు.
- స్థానిక ప్రభావాన్ని (Local influence) తగ్గించడానికి, న్యాయ వ్యవస్థ తటస్థతను (Judicial neutrality) కాపాడటానికి ఒక ఆనవాయితీ (Convention) ఉంది. దీని ప్రకారం, ఒక హైకోర్టుకు ఎప్పుడూ ఆ రాష్ట్రానికి చెందని వ్యక్తినే (Outside the state) ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా నియమిస్తారు.
- హైకోర్టు న్యాయమూర్తులు 62 ఏళ్ల వయస్సు వచ్చే వరకు పదవిలో ఉంటారు. వారు గవర్నర్ ముందు ప్రమాణ స్వీకారం చేస్తారు. నిరూపితమైన దుష్ప్రవర్తన (Proved misbehaviour) లేదా అసమర్థత (Incapacity) కారణంగా పార్లమెంటు అభిశంసన (Impeachment) ద్వారా మాత్రమే వారిని పదవి నుంచి తొలగించగలరు.

హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి నియామక ప్రక్రియ (Appointment Process)

- భారత రాజ్యాంగంలోని **ఆర్టికల్ 217** ప్రకారం, హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిని భారత రాష్ట్రపతి నియమిస్తారు.
- సుప్రీంకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి నేతృత్వంలోని కొలీజియం ఈ ప్రక్రియను ప్రారంభిస్తుంది. ఒక సీనియర్ హైకోర్టు న్యాయమూర్తిని ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా నియమించాలని కొలీజియం సిఫార్సు (Recommends) చేస్తుంది.
- న్యాయమూర్తుల నియామకాల్లో న్యాయవ్యవస్థకే ప్రాధాన్యతనిచ్చే (Primacy) కొలీజియం వ్యవస్థ.. సెకండ్ జడ్జెస్ కేసు, థర్డ్ జడ్జెస్ కేసుల ద్వారా ఏర్పడింది.
- ఒక సంప్రదాయం (Convention) ప్రకారం, అర్హత (Suitability), చిత్తశుద్ధి (Integrity) ఆధారంగా సాధారణంగా అత్యంత సీనియర్ న్యాయమూర్తినే (Senior-most judge) ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా నియమించడానికి పరిశీలిస్తారు.
- కేంద్ర న్యాయ మంత్రిత్వ శాఖ (Union Law Ministry) ఈ సిఫార్సును ప్రాసెస్ చేస్తుంది. సంబంధిత రాష్ట్ర గవర్నర్ అభిప్రాయాన్ని తీసుకుని, ఆ ఫైలును రాష్ట్రపతికి పంపుతుంది.
- న్యాయవ్యవస్థ స్వతంత్రతను కాపాడటానికి, స్థానిక పక్షపాతాన్ని (Local bias) నివారించడానికి ఆ రాష్ట్రానికి చెందని వ్యక్తినే ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా నియమించడం స్థిరపడిన ఆచారంగా ఉంది.
- చాలా సందర్భాలలో, ఒక న్యాయమూర్తి ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా బాధ్యతలు చేపట్టడానికి ముందే, వారికి పరిపాలనా అనుభవం (Administrative experience) రావడం కోసం, ఆర్టికల్ 222 కింద వారిని ఆ హైకోర్టుకు బదిలీ చేస్తారు.
- రాష్ట్రపతి నియామక వారెంట్‌ను (Warrant of appointment) జారీ చేసిన తర్వాత ఈ నియామకం అమల్లోకి వస్తుంది. ప్రధాన న్యాయమూర్తి రాష్ట్ర గవర్నర్ ముందు ప్రమాణ స్వీకారం (Oath) చేస్తారు.

న్యాయమూర్తుల బదిలీ, కొలీజియం వ్యవస్థ (Transfer of Judges and Collegium System)

- రాజ్యాంగంలోని **ఆర్టికల్ 222** ప్రకారం, ఒక హైకోర్టు న్యాయమూర్తిని మరొక హైకోర్టుకు రాష్ట్రపతి బదిలీ చేయవచ్చు.
- సుప్రీంకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తితో సంప్రదింపులు (Consultation) జరిపిన తర్వాత మాత్రమే ఈ బదిలీ జరుగుతుంది. ఈ సంప్రదింపులు తప్పనిసరి (Mandatory).
- రాజ్యాంగంలో కొలీజియం వ్యవస్థ ప్రస్తావన లేదు. సెకండ్ జడ్జెస్ కేసు, థర్డ్ జడ్జెస్ కేసు లాంటి న్యాయపరమైన తీర్పుల ద్వారా ఇది ఉనికిలోకి వచ్చింది.
- కొలీజియం వ్యవస్థ కింద, న్యాయమూర్తుల బదిలీ, నియామక విషయాల్లో సుప్రీంకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి, ఇతర సీనియర్ న్యాయమూర్తుల సిఫార్సుకే ప్రధాన ప్రాధాన్యత ఉంటుంది.
- బదిలీ అయ్యే న్యాయమూర్తి అంగీకారం (Consent) అవసరం లేదు.
- బదిలీ అయిన న్యాయమూర్తికి పరిహార భత్యం (Compensatory allowance) చెల్లించడానికి రాజ్యాంగం అనుమతిస్తుంది.
- స్థానిక ప్రభావాన్ని తగ్గించడానికి, న్యాయవ్యవస్థ స్వతంత్రతను (Judicial independence) కాపాడటానికి న్యాయమూర్తుల బదిలీని, బయటి రాష్ట్రానికి చెందిన వ్యక్తులను ప్రధాన న్యాయమూర్తులుగా నియమించే విధానాన్ని ఉపయోగిస్తారు.
- రాజ్యాంగం న్యాయమూర్తుల బదిలీకి సంబంధించి నిర్దిష్ట కారణాలను లేదా వివరణాత్మక విధానాన్ని చెప్పలేదు. కాబట్టి, ఈ ప్రక్రియ ఎక్కువగా న్యాయవ్యవస్థ ఆచారాల (Judicial conventions) పై ఆధారపడి ఉంటుంది.

పదవీ విరమణ వయస్సు (Retirement Age)

- హైకోర్టు న్యాయమూర్తులు **62 ఏళ్ల వయస్సులో** పదవీ విరమణ చేస్తారు.
- ఇది సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తులకు భిన్నంగా ఉంటుంది. వారు 65 ఏళ్ల వయస్సులో పదవీ విరమణ చేస్తారు.

న్యాయమూర్తుల తొలగింపు (Removal of Judges)

- భారత రాజ్యాంగంలోని ఆర్టికల్ 124(4) తో పాటు **ఆర్టికల్ 217(1)(b)** కింద హైకోర్టు న్యాయమూర్తి తొలగింపునకు సంబంధించిన నిబంధనలు ఉన్నాయి.
- నిరూపితమైన దుష్ప్రవర్తన (Proved misbehaviour), అసమర్థత (Incapacity) అనే రెండు కారణాలపై మాత్రమే న్యాయమూర్తిని పదవి నుంచి తొలగించగలరు.
- ఈ తొలగింపు తీర్మానాన్ని (Removal motion) పార్లమెంటులోని ఏ సభలోనైనా ప్రవేశపెట్టవచ్చు.
- లోక్‌సభలో అయితే కనీసం 100 మంది సభ్యులు, రాజ్యసభలో అయితే 50 మంది సభ్యులు ఈ తీర్మానంపై సంతకం చేయాలి. అప్పుడే దానిని సభలో ప్రవేశపెట్టడానికి అనుమతిస్తారు.
- ఈ తీర్మానాన్ని ఆమోదించడానికి లేదా తిరస్కరించడానికి ప్రిసైడింగ్ అధికారికి (స్పీకర్/ఛైర్మన్) అధికారం ఉంటుంది.
- తీర్మానాన్ని అనుమతిస్తే, జడ్జెస్ ఎంక్వయిరీ యాక్ట్ (Judges Inquiry Act), 1968 కింద ఒక ముగ్గురు సభ్యుల విచారణ కమిటీని (Inquiry committee) ఏర్పాటు చేస్తారు. ఇందులో వీరు ఉంటారు:
    - ఒక సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తి
    - ఒక హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి
    - ఒక ప్రముఖ న్యాయకోవిదుడు
- విచారణ సమయంలో తనను తాను రక్షించుకునే హక్కు సంబంధిత న్యాయమూర్తికి ఉంటుంది.
- న్యాయమూర్తి తప్పు చేసినట్లు కమిటీ నిర్ధారిస్తే, అప్పుడు ఆ తీర్మానంపై పార్లమెంటు ఉభయ సభల్లో ఓటింగ్ (Voting) జరుగుతుంది.
- ప్రతి సభలో ఈ తీర్మానం ప్రత్యేక మెజారిటీతో (Special majority - మొత్తం సభ్యులలో మెజారిటీ + హాజరై ఓటు వేసిన సభ్యులలో 2/3 వంతు మెజారిటీ) పాస్ కావాలి.
- రెండు సభల్లో తీర్మానం ఆమోదం పొందిన తర్వాత, భారత రాష్ట్రపతి ఆ న్యాయమూర్తిని తొలగిస్తూ ఉత్తర్వులు జారీ చేస్తారు.
- రాజ్యాంగం న్యాయమూర్తుల తొలగింపునకు "అభిశంసన" (Impeachment) అనే పదాన్ని ఉపయోగించలేదు.
- సుప్రీంకోర్టు, హైకోర్టు న్యాయమూర్తులిద్దరికీ ఒకే రకమైన

తొలగింపు ప్రక్రియ (Removal procedure) వర్తిస్తుంది.

సబార్డినేట్ కోర్టులపై నియంత్రణ – ఆర్టికల్ 235 (Control over Subordinate Courts)

- రాష్ట్రంలోని సబార్డినేట్ కోర్టులపై (Subordinate courts) హైకోర్టుకు పరిపాలనా, క్రమశిక్షణా నియంత్రణ (Administrative and disciplinary control) ఉంటుంది.
- కింది స్థాయి న్యాయవ్యవస్థలో (Lower judiciary) క్రమశిక్షణను, స్వతంత్రతను ఇది కాపాడుతుంది.

నియామకం ప్రాముఖ్యత (Significance of the Appointment)

జస్టిస్ లీసా గిల్ నియామకం భారతదేశ రాజ్యాంగబద్ధమైన న్యాయవ్యవస్థ ఎలా పనిచేస్తుందో స్పష్టం చేస్తోంది.

ఇది కింది అంశాలపై దృష్టి సారిస్తోంది:

- న్యాయ పరిపాలనలో ఉన్న సమాఖ్య స్వభావం
- న్యాయవ్యవస్థ స్వతంత్రత
- కొలీజియం వ్యవస్థ ప్రాముఖ్యత
- న్యాయ నియామకాలలో రాష్ట్రపతి రాజ్యాంగబద్ధమైన పాత్ర

రాజ్యాంగ వచనం (Constitutional text), న్యాయవ్యవస్థ ఆచారాల (Judicial conventions) మధ్య ఉన్న సంబంధం

తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోకి మళ్లీ వచ్చిన మహారాష్ట్ర పులి "ఎక్స్‌ప్లోరర్" (Explorer)

మూలం: ది హిందూ

ప్రాముఖ్యత: జీఎస్ పేపర్ III - పర్యావరణం | జీవవైవిధ్యం (Biodiversity) | వన్యప్రాణుల సంరక్షణ (Wildlife Conservation) | ఆంధ్రప్రదేశ్ కరెంట్ అఫైర్స్

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- పాపికొండ జాతీయ ఉద్యానవనం (National Park), తాడోబా-అంధారి టైగర్ రిజర్వ్, ఎన్‌టీసీఏ (NTCA - National Tiger Conservation Authority), గోదావరి నది, తూర్పు కనుమలు (Eastern Ghats), పులుల సంచారం/వలస (Tiger Dispersal), వన్యప్రాణి సంరక్షణ చట్టం 1972, షెడ్యూల్ I జాతులు (Schedule I Species), ప్రాజెక్ట్ టైగర్, కోర్ ఏరియా (Core Area), బఫర్ ఏరియా (Buffer Area).

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- టైగర్ కారిడార్లు (Tiger Corridors), మానవ-వన్యప్రాణి సంఘర్షణ (Human-Wildlife Conflict), ల్యాండ్‌స్కేప్ కన్జర్వేషన్ (Landscape Conservation), రక్షిత ప్రాంతాల నిర్వహణ (Protected Area Management), అంతర్-రాష్ట్ర వన్యప్రాణి సంచారం.

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది? (Why in News?)

మహారాష్ట్రలోని తాడోబా-అంధారి టైగర్ రిజర్వ్ (Tadoba-Andhari Tiger Reserve) నుంచి బయటకు వచ్చిన "ఎక్స్‌ప్లోరర్" అనే మగ పులి, గోదావరి నదిని దాటి మళ్లీ ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోకి ప్రవేశించింది.

- ఈ పులి మహారాష్ట్ర, ఛత్తీస్‌గఢ్, తెలంగాణ, ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రాల మీదుగా 53 రోజుల్లో 650 కిలోమీటర్లకు పైగా ప్రయాణించింది. 2026 ఫిబ్రవరి 6న తూర్పు గోదావరిలోని కూర్మపురం గ్రామ సమీపంలో దీనికి మత్తుమందు (Tranquilised) ఇచ్చి పట్టుకున్నారు. ఆ తర్వాత జాతీయ పులుల సంరక్షణ అథారిటీ (NTCA) సూచనల మేరకు ఫిబ్రవరి 14న పాపికొండ జాతీయ ఉద్యానవనంలో (Papikonda National Park) విడిచిపెట్టారు.
- విడిచిపెట్టినప్పటి నుంచి ఈ పులి రెండుసార్లు గోదావరి నదిని దాటి, మళ్లీ తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోకి వచ్చింది. తన ప్రయాణంలో ఈ పులి ఇప్పటివరకు ఎవరిపైనా దాడి చేయలేదని అటవీ అధికారులు నిర్ధారించారు.

పాపికొండ జాతీయ ఉద్యానవనం (Papikonda National Park)

- ఇది ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాల్లో ఉంది.

- ఇది 1012.86 చదరపు కిలోమీటర్ల విస్తీర్ణంలో విస్తరించి ఉంది.
- తూర్పు కనుమలలోని (Eastern Ghats) పాపికొండలు పర్వత శ్రేణిలో ఇది ఉంది.
- గోదావరి నదికి ఎడమ, కుడి ఒడ్డుల వెంబడి ఇది ఉంది.
- దట్టమైన అడవులతో కప్పబడిన కొండల గుండా ప్రవహించే గోదావరి నది ఇక్కడ లోతైన లోయను (River gorge) ఏర్పాటు చేసింది. ఈ ప్రత్యేకమైన ప్రకృతి దృశ్యానికి (Landscape) ఇది ప్రసిద్ధి.
- దీనిని 1882లో రిజర్వాయర్ ఫారెస్ట్‌గా (Reserved Forest) ప్రకటించారు.
- తరువాత 1978లో వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రంగా (Wildlife Sanctuary) నోటిఫై చేశారు.
- 2008లో దీనిని జాతీయ ఉద్యానవనంగా (National Park) అప్‌గ్రేడ్ చేశారు.
- ఇందులో ఉష్ణమండల తేమతో కూడిన ఆకురాల్చే అడవులు (Tropical moist deciduous forests) ఎక్కువగా ఉంటాయి.
- పులి, అడవి దున్న (Gaur), మౌస్ డీర్ (Mouse deer) లాంటి ముఖ్యమైన జంతుజాలానికి (Fauna) ఇది ఆవాసంగా ఉంది.
- తూర్పు కనుమలలోని గోదావరి నదీతీర ఆవరణ వ్యవస్థలో (Riverine ecosystem) ఇది ఒక భాగం.
- నేషనల్ టైగర్ కన్జర్వేషన్ అథారిటీ మార్గదర్శకాల ప్రకారం, ఇక్కడ పులి సంచారం, విడుదలకు సంబంధించి ఇది ఇటీవల వార్తల్లో నిలిచింది.

తాడోబా-అంధారి టైగర్ రిజర్వ్ (Tadoba-Andhari Tiger Reserve)

- మహారాష్ట్రలోని చంద్రాపూర్ జిల్లాలో ఉన్న తాడోబా-అంధారి టైగర్ రిజర్వ్, భారతదేశంలోని పురాతన టైగర్ రిజర్వ్‌లలో ఒకటి.
- ఇక్కడున్న తాడోబా సరస్సు (Tadoba Lake), అంధారి నది (Andhari River) పేరు మీదుగా దీనికి ఆ పేరు వచ్చింది. ఇది ఎక్కువ పులుల సాంద్రత (High tiger density), పొడి ఆకురాల్చే అడవులు (Dry deciduous forests), బలమైన కారిడార్ కనెక్టివిటీకి ప్రసిద్ధి చెందింది.

భారతదేశంలోని ముఖ్యమైన భారీ పిల్లి జాతులు (Major Big Cats of India)

జాతి (Species)	శాస్త్రీయ నామం	ఐయూసీఎన్ స్థితి (IUCN Status)	భారతదేశంలోని ప్రధాన ఆవాసాలు
బెంగాల్ టైగర్ (Bengal Tiger)	పాంథెరా టైగ్రిస్ టైగ్రిస్ (Panthera tigris tigris)	అంతరించిపోతున్నవి (Endangered)	మధ్య భారతదేశం, సుందర్బన్స్, పశ్చిమ కనుమలు, ఈశాన్య రాష్ట్రాలు
ఆసియాటిక్ సింహం (Asiatic Lion)	పాంథెరా లియో పర్సికా (Panthera leo persica)	అంతరించిపోతున్నవి (Endangered)	గుజరాత్‌లోని గిర్ ప్రాంతం
ఇండియన్ చిరుత (Indian Leopard)	పాంథెరా పార్డస్ ఫుస్కా (Panthera pardus fusca)	ముప్పు ఉన్నవి (Vulnerable)	భారతదేశం అంతటా
మంచు చిరుత (Snow Leopard)	పాంథెరా అన్సియా (Panthera uncia)	ముప్పు ఉన్నవి (Vulnerable)	హిమాలయాలు—లడఖ్, హిమాచల్, ఉత్తరాఖండ్, సిక్కిం, అరుణాచల్
క్లౌడెడ్ లెపర్డ్ (Clouded Leopard)	నియోఫెలిస్ నెబులోసా (Neofelis nebulosa)	ముప్పు ఉన్నవి (Vulnerable)	ఈశాన్య భారతదేశం

గోదావరి నది (Godavari River)

- ఇది మహారాష్ట్రలోని త్రయంబకేశ్వర్ (Trimbakeshwar) వద్ద ఉద్భవించి తూర్పు వైపు ప్రవహిస్తుంది. ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ఒక పెద్ద డెల్టాను ఏర్పాటు చేసి బంగాళాఖాతంలో కలుస్తుంది.
- ఇది మహారాష్ట్ర, తెలంగాణ, ఛత్తీస్‌గఢ్, ఆంధ్రప్రదేశ్ గుండా ప్రవహిస్తూ, ఒక అంతర్-రాష్ట్ర నదీ పరివాహక ప్రాంతాన్ని (Inter-state river basin) ఏర్పరుస్తుంది.
- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో, ఇది పాపికొండలు (తూర్పు కనుమలు) ప్రాంతం, పాపికొండ జాతీయ ఉద్యానవనం గుండా ప్రవహిస్తుంది.
- ఇది పాపికొండల ప్రాంతంలో ఒక నదీతీర అటవీ కారిడార్‌ను (Riverine forest corridor) ఏర్పరుస్తుంది. నది రెండు వైపులా దట్టమైన అడవి ఉంటుంది.
- విశాలమైన నదులు ఎల్లప్పుడూ అడ్డంకులుగా (Absolute barriers) ఉండవని, ఒక పులి ఈ నదిని పలుమార్లు దాటడం ద్వారా స్పష్టమైంది.
- పులి సంచారాన్ని నీటి వనరులు, అటవీ ప్రాంతాల (Forest patches) వెంబడి గుర్తించారు. ముఖ్యంగా వేసవి పరిస్థితుల్లో ఈ ప్రవర్తన ఎక్కువగా కనిపిస్తుంది.
- ఈ నదీతీర ప్రాంతం (Riverine stretch) మహారాష్ట్ర-తెలంగాణ-ఛత్తీస్‌గఢ్-ఆంధ్రప్రదేశ్‌ల మీదుగా పులి సుదూర ప్రయాణాన్ని (Long-distance dispersal) సులభతరం చేసింది.

ముఖ్యమైన పాయింట్: గోదావరి నది (త్రయంబకేశ్వర్ వద్ద జన్మిస్తుంది) 4 రాష్ట్రాల గుండా ప్రవహిస్తుంది. ఇది ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో డెల్టాను ఏర్పరుస్తుంది. ఇది పాపికొండల ప్రాంతంలో పులుల అంతర్-రాష్ట్ర సంచారానికి (Interstate tiger movement) సహాయపడే నదీతీర కారిడార్‌గా (Riverine corridor) పనిచేస్తుంది.

టైగర్ కన్జర్వేషన్ ఫ్రేమ్‌వర్క్

- భారతదేశంలో పులులకు అత్యున్నత చట్టపరమైన రక్షణ ఉంది.
- వన్యప్రాణి సంరక్షణ చట్టం (Wildlife Protection Act), 1972 కింద పులి షెడ్యూల్ I (Schedule I) కింద ఉంది. ఇది దానికి గరిష్ట చట్టపరమైన రక్షణ కల్పిస్తుంది.
- ఆవాసాల రక్షణ, శాస్త్రీయ నిర్వహణ ద్వారా పులుల జనాభాను స్థిరంగా పెంచడానికి 1973లో **ప్రాజెక్ట్ టైగర్ (Project Tiger)** ను ప్రారంభించారు.
- టైగర్ రిజర్వ్‌లు రెండు-జోన్ల నమూనాను (Two-zone model) అనుసరిస్తాయి:
  - **కోర్ ఏరియా (Core Area):** ఇక్కడ మానవ ప్రమేయం (Human interference) తక్కువగా ఉంటుంది. ఇది పూర్తిగా రక్షిత ప్రాంతం.
  - **బఫర్ ఏరియా (Buffer Area):** ఇది కోర్ ఏరియా చుట్టూ ఉండే నియంత్రిత వినియోగ ప్రాంతం (Regulated-use zone). ఇది స్థానిక కమ్యూనిటీలతో సహజీవనానికి (Coexistence) వీలు కల్పిస్తుంది.

పుష్కరాల కోసం 21 గోదావరి ఆలయాల వద్ద టెంట్ సిటీల ఏర్పాటు

మూలం: ది హిందూ (The Hindu)

పరీక్షలకు సంబంధించిన అంశాలు (Relevance): జనరల్ స్టడీస్ పేపర్ I – భారతీయ సంస్కృతి | భౌగోళిక శాస్త్రం | సమాజం

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం (For Prelims):

- గోదావరి పుష్కరం, ఆది పుష్కరం, అంత్య పుష్కరం, బ్రిడ్జి లంక, రాజమహేంద్రవరం, కోనసీమ, గోదావరి డెల్టా, లంక గ్రామాలు (Lanka Islands), హోమ్‌స్టే విధానం (Homestay Policy), రివర్‌ఫ్రంట్ డెవలప్‌మెంట్ (Riverfront Development).

మెయిన్స్ కోసం (For Mains):

- మతపరమైన పర్యాటకం (Religious Tourism), తీర్థయాత్రల నిర్వహణ (Pilgrimage Governance),

నదీ ఆధారిత పండుగలు, రద్దీ నియంత్రణ (Crowd Management), సుస్థిర పర్యాటకం (Sustainable Tourism), సాంస్కృతిక భూగోళశాస్త్రం (Cultural Geography).

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది?

- రాబోయే 2027 గోదావరి పుష్కరాల కోసం ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ఒక కీలక నిర్ణయం తీసుకుంది. గోదావరి నది తీరంలో ఉన్న 21 ప్రధాన ఆలయాల వద్ద 'టెంట్ సిటీ'లను (Tent cities) ఏర్పాటు చేయడానికి ప్రభుత్వం ఆమోదం తెలిపింది.
- గోదావరి రివర్‌ఫ్రంట్ ప్రాజెక్ట్ కింద అభివృద్ధి చేస్తున్న రాజమహేంద్రవరంలోని 'బ్రిడ్జి లంక'లో అతిపెద్ద టెంట్ సిటీని అధికారులు ప్లాన్ చేశారు.
- దీనితో పాటు, పుష్కరాల సమయంలో భక్తులు, పర్యాటకులకు బస కల్పించడానికి రాష్ట్ర ప్రభుత్వం ఒక లక్ష్యాన్ని నిర్దేశించింది. కోనసీమ ప్రాంతం నుంచి ప్రారంభించి, వచ్చే ఐదేళ్లలో రాష్ట్రవ్యాప్తంగా దాదాపు 50,000 హోమ్‌స్టే (Homestay) గదులను గుర్తించాలని ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది.
- పాలిటీ, ఎకానమీ, పరిపాలనా సంస్కరణలకు సంబంధించిన ఈ అంశం APPSC గ్రూప్ 1, గ్రూప్ 2 పరీక్షలకు సిద్ధమవుతున్న అభ్యర్థులకు చాలా ముఖ్యమైనది.

గోదావరి పుష్కరం, దాని మతపరమైన ప్రాముఖ్యత

- దక్షిణ భారతదేశంలోని అత్యంత ముఖ్యమైన నదీ పండుగలలో గోదావరి పుష్కరం ఒకటి. గురు గ్రహం (బృహస్పతి) గోదావరి నదికి సంబంధించిన రాశిలోకి ప్రవేశించినప్పుడు ఈ పండుగను జరుపుకుంటారు.
- గురు గ్రహం ఒక రాశి నుంచి మరో రాశికి మారే కదలికల ఆధారంగా ఈ పండుగ ప్రతి 12 ఏళ్లకు ఒకసారి వస్తుంది.
- సాధారణ పండుగల్లాగా ఇది క్యాలెండర్ ప్రకారం రాదు. గ్రహాల కదలికల (Planetary transit) ఆధారంగా నిర్ణయించే ఒక ఖగోళ-మతపరమైన (Astronomical-religious) ఘట్టం ఇది.
- పుష్కర సమయంలో నదిలో పవిత్ర స్నానం చేయడం వల్ల పాపాలు తొలగిపోయి ఆత్మశుద్ధి (Spiritual purification) జరుగుతుందని భక్తులు నమ్ముతారు. అలాగే తర్పణం, పిండ ప్రదానం లాంటి క్రతువుల ద్వారా పూర్వీకుల ఆశీస్సులు పొందుతారని విశ్వసిస్తారు.
- పుష్కరాల్లో మొదటి పన్నెండు రోజులను 'ఆది పుష్కరం' అంటారు. ఇది అత్యంత పవిత్రమైన సమయం. చివరి పన్నెండు రోజులను 'అంత్య పుష్కరం' అంటారు. దీనికి కూడా ఎంతో ప్రాముఖ్యత ఉంది.
- పాలనాపరమైన సంస్కరణలను అర్థం చేసుకోవడానికి ఈ పండుగ ఏర్పాట్లు అభ్యర్థులకు ఒక మంచి ఉదాహరణ.

గోదావరి వెంబడి ఉన్న 21 ఆలయ ప్రాంతాలు

- గోదావరి నది ఒడ్డున ఉన్న 21 ప్రధాన ఆలయాల సమీపంలో తాత్కాలిక బస ఏర్పాట్లను సృష్టించడంపై ప్రభుత్వం ప్రత్యేక దృష్టి పెట్టింది. ఇక్కడ భక్తుల రద్దీ ఎక్కువగా ఉంటుందని అధికారులు అంచనా వేస్తున్నారు.
- తూర్పు గోదావరి, పశ్చిమ గోదావరి, కోనసీమ, పరిసర గోదావరి ప్రాంతాల్లో ఈ ఆలయాలు విస్తరించి ఉన్నాయి.
- భక్తులు సాధారణంగా నదీ స్నానాలను సమీపంలోని ఆలయాల దర్శనంతో కలుపుతారు. కాబట్టి ఈ ఆలయ ప్రాంతాలు చాలా ముఖ్యమైనవి.
- దీనివల్ల కేవలం స్నాన ఘట్టాల (Bathing ghats) వద్దే కాకుండా ఆలయ సముదాయాల వద్ద కూడా జనం రద్దీ బాగా పెరుగుతుంది.
- అందుకే టెంట్ సిటీలను కేవలం తాత్కాలిక షెల్టర్లుగా కాకుండా, భక్తులకు అన్నీ అందుబాటులో ఉండేలా ఒక సమగ్ర బస కేంద్రాలుగా (Integrated pilgrim accommodation zones) అధికారులు డిజైన్ చేస్తున్నారు.

బ్రిడ్జి లంక: పుష్కరాల కోసం అతిపెద్ద టెంట్ సిటీ

- గోదావరి వెంబడి ఉన్న అత్యంత ముఖ్యమైన ఆధ్యాత్మిక కేంద్రాలలో రాజమహేంద్రవరం ఒకటి. ఇక్కడ ఉన్న 'బ్రిడ్జి లంక' ద్వీపంలో అతిపెద్ద టెంట్ సిటీని ప్రభుత్వం

ప్రతిపాదించింది.

- గోదావరి డెల్టా (Godavari delta) వ్యవస్థలో మట్టి, ఇసుక మేట వేయడం వల్ల (Sediment deposition) ఈ బ్రిడ్జి లంక అనే నదీ ద్వీపం (Riverine island) ఏర్పడింది.
- ప్రధాన ఘాట్‌లు, ఆలయాలకు వెళ్లే మార్గాలు, రవాణా మార్గాలకు ఇది చాలా దగ్గరగా ఉంది. కాబట్టి ఇది వ్యూహాత్మకంగా చాలా ముఖ్యమైన ప్రాంతం.
- పర్యాటకం, భక్తుల రాకపోకలు, రివర్‌ఫ్రంట్ మౌలిక సదుపాయాలకు మద్దతుగా 'గోదావరి రివర్‌ఫ్రంట్ ప్రాజెక్ట్' కింద ఈ ప్రాంతాన్ని అభివృద్ధి చేస్తున్నారు.
- బ్రిడ్జి లంక విస్తీర్ణం, దానికి ఉన్న అనుకూలతల కారణంగా, 2027 పుష్కరాలకు ఇది ప్రధాన బస కేంద్రంగా (Central accommodation hub) మారుతుందని అధికారులు భావిస్తున్నారు.

హోమ్‌స్టే విధానం, కోనసీమ ప్రాంతం

- రాష్ట్రవ్యాప్తంగా 50,000 గదులను అందుబాటులోకి తీసుకురావాలని ప్రభుత్వం 'హోమ్‌స్టే' (Homestay) కార్యక్రమాన్ని ప్రారంభించింది.
- గోదావరి డెల్టాలో సాంస్కృతికంగా, భౌగోళికంగా అత్యంత ముఖ్యమైన ప్రాంతం కోనసీమ. ఇక్కడి నుంచే అధికారులు ఈ ప్రక్రియను మొదలుపెట్టారు.
- పర్యాటక ఆధారిత హోమ్‌స్టేలుగా పనిచేయడానికి అనువైన సాంప్రదాయ ఇళ్లను, వారసత్వ గృహాలను (Heritage homes) అధికారులు గుర్తిస్తున్నారు. ఇందులో పాలుపంచుకునేలా ఇళ్ల యజమానులను ప్రోత్సహిస్తున్నారు.
- హోటల్ సదుపాయాలు తక్కువగా ఉన్న గ్రామీణ, పట్టణ ప్రాంతాలకు ఈ మోడల్ చాలా ఉపయోగపడుతుంది.

గోదావరి నది ప్రాముఖ్యత

- గంగా నది తర్వాత భారతదేశంలో రెండవ పొడవైన నది గోదావరి. దీనిని తరచుగా 'దక్షిణ గంగ' (Dakshin Ganga) అని పిలుస్తారు.
- ఇది మహారాష్ట్రలోని నాసిక్ జిల్లాలో పశ్చిమ కనుమల్లో (Western Ghats) ఉన్న త్రయంబకేశ్వర్ వద్ద జన్మిస్తుంది.
- బంగాళాఖాతంలో కలవడానికి ముందు ఇది మహారాష్ట్ర, తెలంగాణ, ఆంధ్రప్రదేశ్ గుండా తూర్పు వైపుగా ప్రవహిస్తుంది. దీని మొత్తం పొడవు దాదాపు 1465 కిలోమీటర్లు.
- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోకి ప్రవేశించాక, సాగునీరు, తీర్థయాత్రలు, మత్స్య సంపద (Inland fisheries), సాంస్కృతిక గుర్తింపునకు ఈ నది కేంద్రంగా మారుతుంది.
- పుష్కరం అనేది నదులకు సంబంధించిన పండుగ కాబట్టి, ప్రిలిమ్స్ పరీక్షల కోసం గోదావరి భౌగోళిక పరిస్థితులను అర్థం చేసుకోవడం అభ్యర్థులకు చాలా అవసరం.

ఉపనదులు, డెల్టా ఏర్పాటు

- గోదావరికి ఎడమ వైపున కలిసే ముఖ్యమైన ఉపనదులలో ఇంద్రావతి, శబరి ఉన్నాయి. కుడి వైపున కలిసే ఉపనదులలో ప్రవర, పూర్ణ, మంజీర ముఖ్యమైనవి.
- ఆంధ్ర-ఒడిశా సరిహద్దులోని గిరిజన, అటవీ ప్రాంతాల సమీపంలో గోదావరి నదితో శబరి నది కలుస్తుంది. కాబట్టి ఇది భౌగోళికంగా చాలా ముఖ్యమైన ఉపనది.
- బంగాళాఖాతంలో కలిసే ముందు, గోదావరి ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో ఒక విశాలమైన, సారవంతమైన డెల్టాను (Fertile delta) ఏర్పరుస్తుంది.
- ఈ డెల్టా వ్యవసాయానికి, ముఖ్యంగా వరి సాగు, ఆక్వాకల్చర్ (Aquaculture), కొబ్బరి తోటలకు ఎంతగానో మద్దతు ఇస్తుంది.
- ఈ డెల్టాలో మట్టి మేటల వల్ల ఏర్పడే 'లంక' అనే ద్వీపాలు తయారవుతాయి. తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాల్లో ఇవి చాలా సాధారణం. రాజమహేంద్రవరంలోని బ్రిడ్జి లంక దీనికి ఒక చక్కటి ఉదాహరణ.

రాజమహేంద్రవరం, పుష్కరాల నిర్వహణ

- గోదావరి పుష్కరాల సమయంలో రాజమహేంద్రవరం ప్రధాన పరిపాలనా, తీర్థయాత్రల కేంద్రంగా పనిచేస్తుంది.
- నదీ ఘాట్‌లు, పర్యాటక మౌలిక సదుపాయాలు, ప్రజా పరిపాలనకు, జనం రద్దీని నియంత్రించడానికి ఇది ప్రధాన వేదికగా నిలుస్తుంది.

- గోదావరి నది ఒడ్డున ఈ నగరం ఉండటం వల్ల, పవిత్ర స్నానాలకు ఇది ఒక ముఖ్య కేంద్రంగా మారింది.
- ఇక్కడ పుష్కరాల నిర్వహణ కోసం పర్యాటక, పోలీసు, నీటిపారుదల, పారిశుద్ధ్య, ఆరోగ్య, రవాణా శాఖల మధ్య సరైన సమన్వయం (Coordination) అవసరం.

ఇది రాజమహేంద్రవరాన్ని కేవలం తీర్థయాత్రల ప్రదేశంగానే కాకుండా, పాలనకు సంబంధించి ఒక గొప్ప కేస్ స్టడీగా మారుస్తుంది.

ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా బాధ్యతలు చేపట్టిన జస్టిస్ లీసా గిల్

మూలం: ది హిందూ (The Hindu)

పరీక్షలకు సంబంధించిన అంశాలు (Relevance): జనరల్ స్టడీస్ పేపర్ II – పాలిటీ | న్యాయవ్యవస్థ (Judiciary) | రాజ్యాంగ సంస్థలు (Constitutional Bodies) | పాలన (Governance) | హైకోర్టులు | న్యాయమూర్తుల నియామకాలు.

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం:

- ఆర్టికల్ 214, ఆర్టికల్ 217, ఆర్టికల్ 222, ఆర్టికల్ 226, ఆర్టికల్ 215, ఆర్టికల్ 235, హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి, ప్యూస్నే జడ్జి (Puisne Judge), కొలీజియం వ్యవస్థ (Collegium System), నియామక వారెంట్ (Warrant of Appointment), న్యాయమూర్తుల బదిలీ (Transfer of Judges).

మెయిన్స్ కోసం:

- న్యాయవ్యవస్థ స్వతంత్రత (Judicial Independence), కొలీజియం వ్యవస్థ, హైకోర్టు పరిపాలన, సమాఖ్య న్యాయవ్యవస్థ (Federal Judiciary), న్యాయమూర్తుల నియామకాలు, బదిలీలు.

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది?

- ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా **జస్టిస్ లీసా గిల్** బాధ్యతలు చేపట్టారు. లోక్‌భవన్‌లో గవర్నర్ **ఎస్. అబ్దుల్ నజీర్** ఆమెతో ప్రమాణ స్వీకారం చేయించారు.
- మాజీ ప్రధాన న్యాయమూర్తి జస్టిస్ ధీరజ్ సింగ్ ఠాకూర్ పదవీ విరమణ చేయడంతో ఆమె ఈ బాధ్యతలు చేపట్టారు. హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తుల నియామక రాజ్యాంగ ప్రక్రియను (Constitutional process) ఈ పరిణామం తెలియజేస్తుంది. ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా పదోన్నతి కల్పించడానికి ముందే న్యాయమూర్తులను ముందుగా వేరే కోర్టుకు బదిలీ చేసే న్యాయ సంప్రదాయాన్ని (Judicial convention) కూడా ఇది స్పష్టం చేస్తుంది.
- ప్రిలిమ్స్ పరీక్షల కోణం నుంచి ఇది చాలా ముఖ్యమైన అంశం. హైకోర్టు నియామకాలు, పదవీకాలం, పదవీ విరమణ వయసు, న్యాయమూర్తుల బదిలీ, రిట్ అధికార పరిధి (Writ jurisdiction) వంటి అంశాలపై తరచుగా ప్రశ్నలు వస్తుంటాయి.

హైకోర్టుల రాజ్యాంగపరమైన స్థానం

- భారత రాజ్యాంగంలోని **ఆర్టికల్ 214** ప్రకారం ప్రతి రాష్ట్రానికి ఒక హైకోర్టు ఉంటుంది.
- రాష్ట్ర స్థాయిలో హైకోర్టు అత్యున్నత న్యాయాధికార సంస్థ. ఇది అసలు, అప్పీలేట్ అధికార పరిధి (Original and appellate jurisdiction) కలిగిన ప్రధాన సివిల్, క్రిమినల్ కోర్టుగా పనిచేస్తుంది.
- కొన్ని హైకోర్టులు ఒకటి కంటే ఎక్కువ రాష్ట్రాలు లేదా కేంద్రపాలిత ప్రాంతాలకు సేవలు అందిస్తాయి. ఉదాహరణకు, పంజాబ్-హర్యానా హైకోర్టు పంజాబ్, హర్యానా రాష్ట్రాలతో పాటు చండీగఢ్‌కు కూడా సేవలు అందిస్తుంది.
- ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రానికి అత్యున్నత రాజ్యాంగ న్యాయస్థానంగా ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు పనిచేస్తుంది.
- భారతదేశ ఏకీకృత న్యాయవ్యవస్థలో (Integrated judicial system) హైకోర్టులు అత్యంత కీలకమైనవి. సుప్రీంకోర్టుకు,

కింది స్థాయి కోర్టులకు (Subordinate courts) మధ్య ఇవి వారధిలా పనిచేస్తాయి.

హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి నియామకం

అంశం (Aspect)	ముఖ్యాంశాలు (Key Points)
రాజ్యాంగ నిబంధన	భారత రాజ్యాంగంలోని **ఆర్టికల్ 217**
నియామక అధికారి	భారత రాష్ట్రపతి (President of India)
సంప్రదింపులు	సుప్రీంకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి (CJI), సంబంధిత రాష్ట్ర గవర్నర్
ఆచరణలో ఉన్న పద్ధతి	**కొలీజియం వ్యవస్థ (Collegium System)** (సీజేఐ, ఇతర సీనియర్ సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తులు పేర్లను సిఫార్సు చేస్తారు)
చివరి దశ	రాష్ట్రపతి **నియామక వారెంట్‌ను (Warrant of Appointment)** జారీ చేస్తారు.
అర్హతలు	భారతీయ పౌరుడై ఉండాలి. 10 ఏళ్ల పాటు హైకోర్టు న్యాయమూర్తిగా లేదా 10 ఏళ్ల పాటు హైకోర్టు న్యాయవాదిగా (Advocate) పనిచేసి ఉండాలి.
పదవీకాలం	62 సంవత్సరాల వయసు వచ్చే వరకు
తొలగింపు	పార్లమెంటులో అభిశంసన (Impeachment) ద్వారా మాత్రమే తొలగిస్తారు.
ప్రధాన ఉద్దేశం	సంప్రదింపుల ద్వారా నియామక ప్రక్రియను చేపట్టి, న్యాయవ్యవస్థ స్వతంత్రతను (Judicial independence) కాపాడటం.

ప్రమాణ స్వీకారం (Oath of Office)

- నియామకం పూర్తయిన తర్వాత, పదవీ బాధ్యతలు చేపట్టడానికి ముందు ప్రధాన న్యాయమూర్తి పదవీ, గోప్యతా ప్రమాణ స్వీకారం (Oath of office and secrecy) చేస్తారు.
- రాష్ట్ర గవర్నర్ వారితో ఈ ప్రమాణం చేయిస్తారు.
- ప్రధాన న్యాయమూర్తి ఈ కింది విధంగా ప్రమాణం చేస్తారు:
    - రాజ్యాంగం పట్ల నిజమైన విశ్వాసం, విధేయత చూపుతాను.
    - భారతదేశ సార్వభౌమాధికారాన్ని (Sovereignty), సమగ్రతను (Integrity) కాపాడతాను.
    - ఎలాంటి భయం, పక్షపాతం, రాగద్వేషాలు లేకుండా విధులను నమ్మకంగా నిర్వహిస్తాను.
- రాజ్యాంగంలోని మూడవ షెడ్యూల్ (Third Schedule) ప్రకారం ఈ ప్రమాణ స్వీకారం జరుగుతుంది.
- ప్రస్తుత పరిణామంలో, జస్టిస్ లీసా గిల్‌తో గవర్నర్ ఎస్. అబ్దుల్ నజీర్ ప్రమాణ స్వీకారం చేయించారు.

న్యాయమూర్తుల బదిలీ, ఆర్టికల్ 222

- ఆంధ్రప్రదేశ్ హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి కాకముందు, జస్టిస్ లీసా గిల్ పంజాబ్, హర్యానా హైకోర్టు నుంచి ఇక్కడికి బదిలీ అయ్యారు.
- రాజ్యాంగంలోని **ఆర్టికల్ 222** ఈ బదిలీ ప్రక్రియను నిర్దేశిస్తుంది.
- సుప్రీంకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తిని సంప్రదించిన తర్వాత, రాష్ట్రపతి ఒక న్యాయమూర్తిని ఒక హైకోర్టు నుంచి మరో హైకోర్టుకు బదిలీ చేస్తారు.
- ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా పదోన్నతి పొందే అవకాశం ఉన్న న్యాయమూర్తిని ముందుగానే ఆయా కోర్టులకు బదిలీ చేయడం ఒక కొత్త న్యాయ సంప్రదాయంగా మారింది. దీనివల్ల కాబోయే ప్రధాన న్యాయమూర్తి ఆ కోర్టు పరిపాలన, పనితీరుపై మంచి అవగాహన పెంచుకుంటారు.
- ఇది రాజ్యాంగబద్ధమైన నియమం కానప్పటికీ, ఇది ఒక ముఖ్యమైన పరిపాలనా పద్ధతి (Administrative practice).

ప్యూస్నే జడ్జి (Puisne Judge) అంటే ఏమిటి?

- ప్రధాన న్యాయమూర్తిగా బాధ్యతలు చేపట్టక ముందు, జస్టిస్ లీసా గిల్ ఒక 'ప్యూస్నే జడ్జి'గా సేవలు అందించారు.
- ప్యూస్నే జడ్జి (Puisne judge) అంటే హైకోర్టులో పనిచేసే సాధారణ న్యాయమూర్తి అని అర్థం. అంటే వారు ప్రధాన న్యాయమూర్తి కాదు.

పదవీకాలం, తొలగింపు (Tenure and Removal)

- ప్రధాన న్యాయమూర్తితో సహా హైకోర్టు న్యాయమూర్తులు **62 సంవత్సరాల వయసు** వచ్చే వరకు పదవిలో ఉంటారు.

- సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తులు 65 ఏళ్లకు పదవీ విరమణ చేస్తారు. ప్రిలిమ్స్ కోణంలో ఈ వ్యత్యాసాన్ని గుర్తుంచుకోవడం చాలా ముఖ్యం.
- హైకోర్టు న్యాయమూర్తి రాజీనామా చేయాలనుకుంటే, తన రాజీనామా లేఖను భారత రాష్ట్రపతికి పంపాలి.
- నిరూపితమైన దుష్ప్రవర్తన లేదా అసమర్థత (Proved misbehaviour or incapacity) ఆధారంగా పార్లమెంటులో అభిశంసన (Impeachment) ద్వారా మాత్రమే వీరిని తొలగిస్తారు.
- సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తిని తొలగించే ప్రక్రియ లాగానే ఇది ఉంటుంది. ఈ విధానం న్యాయవ్యవస్థ స్వతంత్రతను కాపాడుతుంది.

ప్రధాన న్యాయమూర్తి అధికారాలు, విధులు

హైకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి న్యాయపరమైన, పరిపాలనాపరమైన విధులు (Judicial and administrative functions) రెండింటినీ నిర్వర్తిస్తారు.

న్యాయపరమైన విధులు (Judicial Functions):

- వివిధ ధర్మాసనాలకు (Benches) కేసులను కేటాయిస్తారు.
- డివిజన్ బెంచ్‌లు, ఫుల్ బెంచ్‌లను (Division benches and full benches) ఏర్పాటు చేస్తారు.
- ముఖ్యమైన రాజ్యాంగపరమైన కేసులు, ప్రజా ప్రయోజన వ్యాజ్యాలను (Public interest cases) విచారిస్తారు.
- హైకోర్టులో న్యాయపరమైన క్రమశిక్షణను పర్యవేక్షిస్తారు.

పరిపాలనా విధులు (Administrative Functions):

- హైకోర్టు పరిపాలనపై నియంత్రణ కలిగి ఉంటారు.
- జ్యుడీషియల్ రోస్టర్‌ను (Judicial roster) నిర్వహిస్తారు.
- రిజిస్ట్రీ, కోర్టు పరిపాలనను పర్యవేక్షిస్తారు.
- **ఆర్టికల్ 235** కింద కింది స్థాయి కోర్టులపై పరిపాలనా నియంత్రణ (Administrative control) కలిగి ఉంటారు.
- న్యాయపరమైన సంస్కరణలు, డిజిటలైజేషన్ (Digitalisation) కార్యక్రమాలను సమన్వయం చేస్తారు.
- ఈ విధంగా ప్రధాన న్యాయమూర్తి అత్యున్నత రాజ్యాంగ న్యాయమూర్తిగా, రాష్ట్ర న్యాయవ్యవస్థకు పరిపాలనా అధిపతిగా (Administrative head) వ్యవహరిస్తారు.

ఆర్టికల్ 226 కింద రిట్ అధికార పరిధి (Writ Jurisdiction)

- హైకోర్టుకు ఉన్న అత్యంత ముఖ్యమైన అధికారాలలో **ఆర్టికల్ 226** కింద ఉన్న రిట్ అధికార పరిధి ఒకటి.
- హైకోర్టు ఈ కింది సందర్భాలలో రిట్‌లను (Writs) జారీ చేస్తుంది:
  - ప్రాథమిక హక్కుల (Fundamental Rights) అమలు కోసం.
  - ఇతర చట్టపరమైన హక్కుల (Legal rights) అమలు కోసం.
- సుప్రీంకోర్టుకు ఉన్న ఆర్టికల్ 32 కేవలం ప్రాథమిక హక్కులకు మాత్రమే పరిమితం అవుతుంది. కానీ హైకోర్టుకు ఉన్న ఆర్టికల్ 226 పరిధి అంతకంటే చాలా విస్తృతమైనది

కోర్ట్ ఆఫ్ రికార్డ్, పర్యవేక్షణ పాత్ర

- **ఆర్టికల్ 215** ప్రకారం ప్రతి హైకోర్టు ఒక 'కోర్ట్ ఆఫ్ రికార్డ్' (Court of Record) గా పనిచేస్తుంది.
- దీని అర్థం ఏమిటంటే:
  - దీని రికార్డులకు సాక్ష్యంగా చెల్లుబాటు అయ్యే విలువ (Evidentiary value) ఉంటుంది.
  - కోర్టు ధిక్కరణకు (Contempt of court) శిక్షను విధించే అధికారం దీనికి ఉంటుంది.
- **ఆర్టికల్ 235** ప్రకారం, రాష్ట్రంలోని కింది స్థాయి కోర్టులపై హైకోర్టు నియంత్రణ కలిగి ఉంటుంది.
- జిల్లా కోర్టులు, ఇతర కింది స్థాయి కోర్టుల న్యాయమూర్తుల పోస్టింగ్‌లు, పదోన్నతులు, క్రమశిక్షణా చర్యలు, పర్యవేక్షణ దీని కిందకే వస్తాయి.

విశాఖపట్నంలో గూగుల్ ₹1.35 లక్షల కోట్ల ఏఐ (AI) డేటా సెంటర్‌కు చంద్రబాబు నాయుడు శంకుస్థాపన

మూలం: ది హిందూ (The Hindu)

పరీక్షలకు సంబంధించిన అంశాలు (Relevance): * జనరల్ స్టడీస్ పేపర్ III – ఆర్థిక వ్యవస్థ | మౌలిక సదుపాయాలు | సైన్స్ అండ్ టెక్నాలజీ

- **జనరల్ స్టడీస్ పేపర్ III – ఎఫ్‌డీఐ (FDI) | డిజిటల్ ఎకానమీ | డేటా సెంటర్‌లు | ఆర్టిఫిషియల్ ఇంటెలిజెన్స్ (AI)**
- **జనరల్ స్టడీస్ పేపర్ II – పెట్టుబడులలో కేంద్ర-రాష్ట్రాల సహకారం.**

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం:

- హైపర్‌స్కేల్ డేటా సెంటర్ (Hyperscale Data Centre), విదేశీ ప్రత్యక్ష పెట్టుబడులు (Foreign Direct Investment - FDI), సబ్‌మెరైన్ కేబుల్ ల్యాండింగ్ స్టేషన్ (Submarine Cable Landing Station), క్లౌడ్ ఇన్‌ఫ్రాస్ట్రక్చర్ (Cloud Infrastructure), రైడెన్ ఇన్ఫోటెక్, అదానీకానెక్స్, ఎయిర్‌టెల్ నెక్స్ట్రా, మేక్ ఇన్ ఇండియా, సౌత్ కోస్ట్ రైల్వే జోన్, విశాఖపట్నం పోర్ట్ సిటీ.

మెయిన్స్ కోసం:

- డిజిటల్ మౌలిక సదుపాయాలు (Digital Infrastructure), ఏఐ ఆర్థిక వ్యవస్థ (AI Economy), వ్యూహాత్మక ఎఫ్‌డీఐ (Strategic FDI), సులభతర వాణిజ్యం (Ease of Doing Business), టెక్నాలజీ కారిడార్లు (Technology Corridors), డిజిటల్ సార్వభౌమాధికారం (Digital Sovereignty), తీరప్రాంత మౌలిక సదుపాయాల ఆధారిత అభివృద్ధి.

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది?

- విశాఖపట్నం సమీపంలోని తర్లువాడ వద్ద గూగుల్ సంస్థ నిర్మిస్తున్న 1-గిగావాట్ హైపర్‌స్కేల్ ఏఐ డేటా సెంటర్‌కు (Hyperscale AI data centre) ముఖ్యమంత్రి ఎన్. చంద్రబాబు నాయుడు శంకుస్థాపన చేశారు.
- ఈ ప్రాజెక్టును 601.4 ఎకరాల్లో ₹1.35 లక్షల కోట్ల పెట్టుబడితో నిర్మిస్తున్నారు. భారతదేశంలో ఒకే ప్రాజెక్ట్ కింద వస్తున్న అతిపెద్ద విదేశీ ప్రత్యక్ష పెట్టుబడులలో (FDI) ఇదొకటి.
- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో 15 బిలియన్ డాలర్ల పెట్టుబడి పెట్టాలని గూగుల్ నిర్ణయించింది. అందులో ఈ ప్రాజెక్ట్ ఒక భాగం. ఇది విశాఖపట్నాన్ని ఒక ప్రధాన అంతర్జాతీయ డిజిటల్ గేట్‌వేగా (International digital gateway) మారుస్తుందని అధికారులు భావిస్తున్నారు.
- ఆర్టిఫిషియల్ ఇంటెలిజెన్స్ (AI), క్లౌడ్ కంప్యూటింగ్ (Cloud computing), డిజిటల్ మౌలిక సదుపాయాల రంగాల్లో ఆంధ్రప్రదేశ్‌ను జాతీయ స్థాయిలో అగ్రగామిగా మార్చడంలో ఇదొక ముఖ్యమైన మైలురాయి అని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం పేర్కొంది.

గూగుల్ ఏఐ డేటా సెంటర్ ప్రాజెక్ట్ అంటే ఏమిటి?

- ఇది విశాఖపట్నం శివార్లలోని తర్లువాడ వద్ద నిర్మిస్తున్న 1-గిగావాట్ హైపర్‌స్కేల్ ఏఐ డేటా సెంటర్ ప్రాజెక్ట్.
- అదానీ ఇన్‌ఫ్రాతో (Adani Infra) కలిసి గూగుల్ అనుబంధ సంస్థ అయిన 'రైడెన్ ఇన్ఫోటెక్' (Raiden Infotech) దీనిని నిర్వహిస్తుంది.
- గూగుల్-అదానీ-ఎయిర్‌టెల్ డిజిటల్ వ్యవస్థలో భాగంగా అదానీకానెక్స్ (AdaniConneX), ఎయిర్‌టెల్ నెక్స్ట్రా (Airtel Nxtra) సంస్థలు కూడా ఇందులో భాగస్వాములుగా ఉన్నాయి.
- **ఈ ప్రాజెక్ట్ కింద సేవలను అందిస్తుంది:**
  - భారీ స్థాయి క్లౌడ్ మౌలిక సదుపాయాలు (Cloud infrastructure)
  - ఏఐ కంప్యూటింగ్ మద్దతు (AI computing support)

- హైపర్‌స్కేల్ డేటా నిల్వ
- సైబర్‌సెక్యూరిటీ (Cybersecurity) వ్యవస్థలు
- అధునాతన సర్వర్ నెట్‌వర్క్‌లు
- ప్రపంచ డిజిటల్ కనెక్టివిటీకి (Global digital connectivity) మద్దతు.

- భారతదేశంలో వేగంగా పెరుగుతున్న ఆర్టిఫిషియల్ ఇంటెలిజెన్స్ వ్యవస్థకు, భారీ స్థాయి డిజిటల్ కార్యకలాపాలకు మద్దతు ఇచ్చేలా నిపుణులు దీనిని రూపొందించారు.
- దీర్ఘకాలంలో 6.5-గిగావాట్ల డిజిటల్ హబ్‌ను నిర్మించాలని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం యోచిస్తోంది. దీనికి ఈ ప్రాజెక్ట్ ఒక ప్రధాన పెట్టుబడిగా (Anchor investment) పనిచేస్తుంది.

విశాఖపట్నాన్నే ఎందుకు ఎంచుకున్నారు?

- ఇలాంటి భారీ ప్రాజెక్టుకు విశాఖపట్నంలో భౌగోళికంగా, వ్యూహాత్మకంగా ఎన్నో అనుకూలతలు ఉన్నాయి.
- ఇది బంగాళాఖాతం తీరంలో ఉన్న ఒక ప్రధాన నగరం. ఇక్కడ పోర్ట్ కనెక్టివిటీ, పరిశ్రమలకు అవసరమైన భూమి సులభంగా అందుబాటులో ఉన్నాయి.
- సముద్ర తీరం ఉండటం వల్ల అంతర్జాతీయ సబ్‌మెరైన్ కేబుల్ ల్యాండింగ్ స్టేషన్‌కు (Submarine cable landing station) ఇది చాలా అనువైన ప్రదేశం. ప్రపంచ ఇంటర్నెట్ కనెక్టివిటీకి, భారీ క్లౌడ్ కార్యకలాపాలకు ఇది అత్యంత కీలకం.
- లోతట్టు నగరాలతో (Inland cities) పోలిస్తే, తీరప్రాంత నగరాలు సముద్రగర్భ డిజిటల్ కమ్యూనికేషన్ నెట్‌వర్క్‌లను నేరుగా ప్రపంచ మార్కెట్లతో అనుసంధానం చేయగలవు.
- **ఈ నగరం కింది సదుపాయాలను కూడా అందిస్తుంది:**
  - స్థిరమైన విద్యుత్ సరఫరా
  - కూలింగ్ సిస్టమ్స్ (Cooling systems) కోసం నీటి సరఫరా
  - పారిశ్రామిక మౌలిక సదుపాయాలు
  - పోర్టులకు దగ్గరగా ఉండటం
  - ఆగ్నేయాసియా, ప్రపంచ డిజిటల్ మార్గాలతో (Global digital routes) అనుసంధానం.
- ఇవన్నీ విశాఖపట్నాన్ని ప్రపంచ స్థాయి ఏఐ, డేటా మౌలిక సదుపాయాల కేంద్రంగా మార్చడానికి ఎంతగానో అనుకూలిస్తాయి.

సబ్‌మెరైన్ కేబుల్ ల్యాండింగ్ స్టేషన్ వ్యూహాత్మక ప్రాముఖ్యత

- సముద్రగర్భంలో ఉండే ఫైబర్ ఆప్టిక్ కేబుల్స్ (Fibre optic cables) ఒక దేశాన్ని ప్రపంచ ఇంటర్నెట్ నెట్‌వర్క్‌తో కలిపే కేంద్రాన్నే 'సబ్‌మెరైన్ కేబుల్ ల్యాండింగ్ స్టేషన్' అంటారు.
- విశాఖపట్నంలో ప్రతిపాదించిన ఈ సముద్రగర్భ కేబుల్ వ్యవస్థ నగరాన్ని కింది ప్రాంతాలతో నేరుగా కలుపుతుంది:
  - ఆస్ట్రేలియా
  - యూఎస్ (U.S.) పశ్చిమ తీరం
  - పశ్చిమాసియా
  - కేప్ ఆఫ్ గుడ్ హోప్ మార్గం (Cape of Good Hope route).
- దీనివల్ల ప్రస్తుతం ఉన్న ముంబై, చెన్నై లాంటి డిజిటల్ గేట్‌వేల (Digital gateways) పై ఆధారపడటం తగ్గుతుంది.
- **ఇది కింది వాటిని మెరుగుపరుస్తుంది:**
  - అంతర్జాతీయ డేటా బదిలీ వేగం (Data transfer speed)
  - క్లౌడ్ విశ్వసనీయత (Cloud reliability)
  - సైబర్‌సెక్యూరిటీ పటిష్టత
  - గ్లోబల్ ఇంటర్నెట్ రిడెండెన్సీ (Global internet redundancy - అంతరాయం లేని ఇంటర్నెట్)
  - వ్యూహాత్మక డిజిటల్ సార్వభౌమాధికారం (Strategic digital sovereignty).

హైపర్‌స్కేల్ డేటా సెంటర్‌లు (Hyperscale Data Centres): అర్థం, ప్రాముఖ్యత

- భారీ స్థాయి కంప్యూటింగ్, డేటా నిల్వ (Storage), క్లౌడ్ సేవల (Cloud services) కోసం నిర్మించిన అతిపెద్ద డేటా కేంద్రాన్ని 'హైపర్‌స్కేల్ డేటా సెంటర్' అంటారు.
- గూగుల్, అమెజాన్, మైక్రోసాఫ్ట్, మెటా (Meta) లాంటి సంస్థలు వీటిని ఉపయోగిస్తాయి.
- **ఇవి కింది వాటికి మద్దతు ఇస్తాయి:**

- ఆర్టిఫిషియల్ ఇంటెలిజెన్స్ (AI) మోడల్స్
- క్లౌడ్ కంప్యూటింగ్
- సెర్చ్ ఇంజిన్లు
- డిజిటల్ చెల్లింపులు (Digital payments)
- ప్రభుత్వ డిజిటల్ వ్యవస్థలు
- సైబర్‌సెక్యూరిటీ మౌలిక సదుపాయాలు

- 1-గిగావాట్ డేటా సెంటర్ అనేది చాలా పెద్ద సామర్థ్యం. ఇది విశాఖపట్నం ప్రాజెక్టును ఆసియాలోని అతిపెద్ద డేటా సెంటర్లలో ఒకటిగా నిలబెడుతుంది.
- **ఇలాంటి కేంద్రాలకు ఇవి అవసరం:**
  - అత్యధిక విద్యుత్ సరఫరా
  - అధునాతన కూలింగ్ సిస్టమ్స్ (Cooling systems)
  - నమ్మకమైన ఫైబర్ కనెక్టివిటీ (Fibre connectivity)
  - బలమైన సైబర్ రక్షణ (Cyber defence)
  - అంతరాయం లేని ఆపరేషనల్ విశ్వసనీయత.
- అందుకే ఏఐ (AI) వృద్ధికి ఇంధన మౌలిక సదుపాయాలు (Energy infrastructure) చాలా కీలకంగా మారుతున్నాయి. జీత్ అదానీ చెప్పినట్లుగా, "ఏఐ ని కోడ్‌లో రాయవచ్చు, కానీ అది నడిచేది విద్యుత్‌తోనే."

ఆర్థిక, ఉపాధి ప్రభావం

ఈ ప్రాజెక్ట్ ద్వారా వేలాది ప్రత్యక్ష, పరోక్ష ఉద్యోగాలు వస్తాయని ప్రభుత్వం భావిస్తోంది. ప్రధాన ఉపాధి రంగాలు కింద పట్టికలో ఉన్నాయి:

రంగం (Sector)	ఉపాధి అవకాశాలు ఉండే విభాగాలు
ఆర్టిఫిషియల్ ఇంటెలిజెన్స్ (AI)	ఏఐ ఇంజనీర్లు, మోడల్ ఆపరేషన్స్
క్లౌడ్ ఆపరేషన్స్ (Cloud Operations)	సర్వర్ నిర్వహణ, క్లౌడ్ అడ్మినిస్ట్రేషన్
సైబర్‌సెక్యూరిటీ (Cybersecurity)	నెట్‌వర్క్ రక్షణ, డిజిటల్ భద్రత
డేటా సైన్స్ (Data Science)	డేటా నిర్వహణ, విశ్లేషణ (Analytics)
పవర్ సిస్టమ్స్ (Power Systems)	ఇంధన మౌలిక సదుపాయాల నిర్వహణ
కూలింగ్ టెక్నాలజీ (Cooling Technology)	థర్మల్ సిస్టమ్స్ (Thermal systems), నిర్వహణ
సర్వర్ తయారీ (Server Manufacturing)	హార్డ్‌వేర్ వ్యవస్థ
నెట్‌వర్కింగ్ (Networking)	ఫైబర్ సిస్టమ్స్, డిజిటల్ మౌలిక సదుపాయాలు

అభివృద్ధి చెందుతున్న డిజిటల్ హబ్‌గా ఆంధ్రప్రదేశ్

- భారతదేశ తదుపరి ప్రధాన టెక్నాలజీ కారిడార్‌గా (Technology corridor) ఆంధ్రప్రదేశ్‌ను నిలబెట్టాలని రాష్ట్ర ప్రభుత్వం గట్టిగా కృషి చేస్తోంది.
- విశాఖపట్నాన్ని "స్టీల్ సిటీ నుంచి ఏఐ హబ్ సిటీ" (Steel City to AI Hub City) గా అధికారులు ప్రదర్శిస్తున్నారు.
- హైదరాబాద్‌లో గతంలో జరిగిన సైబరాబాద్ అభివృద్ధిని కేంద్ర మంత్రి అశ్విని వైష్ణవ్ గుర్తు చేశారు. విశాఖపట్నం భవిష్యత్తులో "ఏఐ-పట్నం" (AI-patnam) గా మారుతుందని ఆయన పేర్కొన్నారు.
- ఇది సాంప్రదాయ పారిశ్రామిక వృద్ధి నుంచి డిజిటల్ మౌలిక సదుపాయాల ఆధారిత అభివృద్ధి వైపు వస్తున్న ప్రధాన మార్పును చూపుతుంది.
- ఈ ప్రాజెక్ట్ ఉత్తరాంధ్ర ప్రాంతీయ అభివృద్ధిని బలోపేతం చేస్తుంది. రాష్ట్ర స్థాయిలో సమతుల్య ఆర్థిక వృద్ధికి (Balanced economic growth) మద్దతు ఇస్తుంది.

విదేశీ ప్రత్యక్ష పెట్టుబడులు (FDI), మేక్ ఇన్ ఇండియా

భారతదేశంలో ఒకే ప్రాజెక్టు కింద వస్తున్న అతిపెద్ద ఎఫ్‌డీఐ (FDI) పెట్టుబడులలో ఇది ఒకటి. ఇది కింది అంశాలను ప్రతిబింబిస్తుంది:

- ఆంధ్రప్రదేశ్‌పై పెట్టుబడిదారుల విశ్వాసం.
- వ్యూహాత్మక ప్రపంచ సాంకేతిక భాగస్వామ్యాలు (Strategic global technology partnerships).
- నమ్మకమైన సరఫరా గొలుసు అభివృద్ధి (Supply chain development).
- స్థానికంగా డిజిటల్ మౌలిక సదుపాయాల (Digital infrastructure) కల్పన.

కింది వాటిని ప్రోత్సహించడం ద్వారా ఇది 'మేక్ ఇన్ ఇండియా' (Make in India) కార్యక్రమానికి మద్దతు ఇస్తుంది:

- సర్వర్ల తయారీ (Server manufacturing).
- ఎలక్ట్రానిక్స్ (Electronics) పర్యావరణ వ్యవస్థ వృద్ధి.
- డిజిటల్ మౌలిక సదుపాయాల తయారీ.

నమ్మకమైన సాంకేతిక సరఫరా గొలుసులు.

ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో మొట్టమొదటిసారిగా 'మష్రూమ్ మిషన్' (Mushroom Mission) ప్రారంభం

మూలం: బిజినెస్ లైన్ (BusinessLine) / ది హిందూ (The Hindu)

ప్రాముఖ్యత: జనరల్ స్టడీస్ పేపర్ III – వ్యవసాయం (Agriculture) | ఆర్థిక వ్యవస్థ (Economy) | గ్రామీణాభివృద్ధి (Rural Development) | అగ్రి-వాల్యూ చెయిన్స్

ముఖ్యమైన పదాలు (Important Key Words)

ప్రిలిమ్స్ కోసం:

- మిల్కీ మష్రూమ్, ప్యాడీ స్ట్రా మష్రూమ్ (Paddy Straw Mushroom - వరి గడ్డి పుట్టగొడుగు), బటన్ మష్రూమ్ (Button Mushroom), స్వయం సహాయక సంఘాలు (SHGs), వ్యవసాయ వైవిధ్యీకరణ (Agri Diversification), అధిక విలువైన పంటలు (High-Value Crops).

మెయిన్స్ కోసం:

- వ్యవసాయ వైవిధ్యీకరణ, గ్రామీణ జీవనోపాధి (Rural Livelihoods), వాల్యూ చెయిన్ అభివృద్ధి (Value Chain Development), ఎగుమతి ఆధారిత వ్యవసాయం (Export-Oriented Agriculture), మహిళా సాధికారత (Women Empowerment).

వార్తల్లో ఎందుకు ఉంది?

- ఎన్. చంద్రబాబు నాయుడు (N. Chandrababu Naidu) నేతృత్వంలోని ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వం ఒక భారీ కార్యక్రమానికి సిద్ధమవుతోంది. రూ.13,000 కోట్ల అంచనా పెట్టుబడితో "మష్రూమ్ మిషన్" (Mushroom Mission) ప్రారంభించాలని ప్రభుత్వం నిర్ణయించింది.
- ఈ కార్యక్రమం ద్వారా రాష్ట్రాన్ని భారతదేశంలోనే అతిపెద్ద పుట్టగొడుగుల (Mushrooms) ఉత్పత్తిదారుగా మార్చాలని ప్రభుత్వం లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. అలాగే అధిక విలువ కలిగిన పంటలపై (High-value crops) దృష్టి పెడుతూ, వ్యవసాయ ఆధారిత కొత్త ఆర్థిక వ్యవస్థను (Economic ecosystem) సృష్టించాలనుకుంటోంది.

మష్రూమ్ మిషన్ (Mushroom Mission) అంటే ఏమిటి?

- మష్రూమ్ మిషన్ అనేది భారీ స్థాయి వ్యవసాయ వైవిధ్యీకరణ (Agricultural diversification) కార్యక్రమం. ఆంధ్రప్రదేశ్ వ్యాప్తంగా పుట్టగొడుగుల పెంపకాన్ని ఒక వాణిజ్య కార్యకలాపంగా (Commercial activity) ప్రోత్సహించడానికి ప్రభుత్వం దీనిని రూపొందించింది.
- ఈ మిషన్ కింద సుమారు 1.62 లక్షల పుట్టగొడుగుల ఉత్పత్తి యూనిట్లను ఏర్పాటు చేయాలని ప్రభుత్వం ప్రతిపాదిస్తోంది. ఇందులో ప్రధానంగా తలా 5,000 చదరపు అడుగుల విస్తీర్ణంలో చిన్న, మధ్య తరహా (Small and medium-scale) యూనిట్లు ఉంటాయి.
- వికేంద్రీకృత ఉత్పత్తిని (Decentralised production) ప్రోత్సహించేలా అధికారులు ఈ కార్యక్రమాన్ని రూపొందించారు. ఇందులో సాగును ప్రాసెసింగ్ (Processing), నిల్వ (Storage), మార్కెటింగ్‌తో అనుసంధానం చేస్తారు.
- పుట్టగొడుగులను వ్యవసాయ ఉత్పత్తులుగా (Agricultural produce) వర్గీకరించాలని (Classify) కూడా ప్రభుత్వం ప్రతిపాదిస్తోంది. దీనివల్ల రైతులకు సబ్సిడీలు, సంస్థాగత రుణాలు (Institutional credit), మార్కెట్ మద్దతు వ్యవస్థలు సులభంగా అందుతాయి.

ఉత్పత్తి లక్ష్యాలు, జాతీయ సందర్భం (National Context)

- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో వార్షిక పుట్టగొడుగుల ఉత్పత్తిని 67,500 టన్నులకు పెంచాలని ఈ మిషన్ లక్ష్యంగా పెట్టుకుంది. దీని ద్వారా ప్రస్తుతం అత్యధిక ఉత్పత్తి చేస్తున్న రాష్ట్రాన్ని అధిగమించాలని ఏపీ ప్రభుత్వం భావిస్తోంది.
- ప్రస్తుతం భారతదేశంలో బీహార్ అతిపెద్ద పుట్టగొడుగుల ఉత్పత్తిదారుగా ఉంది. ఇక్కడ ఏటా సుమారు 45,000 టన్నుల ఉత్పత్తి జరుగుతోంది.
- ఈ చర్య ద్వారా ఆంధ్రప్రదేశ్ అధిక విలువైన వ్యవసాయ మార్కెట్లలోకి (High-value agricultural markets) ప్రవేశించాలని వ్యూహాత్మకంగా (Strategically) అడుగులు వేస్తోంది. అలాగే జాతీయ స్థాయిలో పోటీ పడాలని చూస్తోంది.

సంస్థాగత, ఆర్థిక స్వరూపం (Institutional and Financial Framework)

- ఈ మిషన్ కింద మొత్తం రూ.13,000 కోట్ల పెట్టుబడి పెట్టాలని ప్రభుత్వం ప్రతిపాదించింది.
- ఇందులో సుమారు రూ.5,184 కోట్లను సబ్సిడీ రూపంలో అందిస్తారు. ఇది మొత్తం ఖర్చులో దాదాపు 40% ఉంటుంది.
- ఈ సబ్సిడీ నిధులను కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు సంయుక్తంగా సమకూరుస్తాయి.
- ఈ మిషన్‌లో కింది అంశాలు ఉంటాయి:
  - ఉత్పత్తికి అవసరమైన మౌలిక సదుపాయాల (Production infrastructure) అభివృద్ధి.
  - చిన్న, మధ్య తరహా సంస్థలకు (Small and medium enterprises) మద్దతు.
  - ప్రాసెసింగ్ యూనిట్ల (Processing units) ఏర్పాటు.
  - సరఫరా గొలుసుల (Supply chains) బలోపేతం.
- గతంలో ఆక్వాకల్చర్ (Aquaculture), చిరుధాన్యాల (Millets) రంగాల్లో అమలు చేసిన విజయవంతమైన నమూనాను (Successful model) ఈ విధానం ప్రతిబింబిస్తుంది.

స్వయం సహాయక సంఘాలు (SHGs), గ్రామీణ ఆర్థిక వ్యవస్థ పాత్ర

- ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో స్వయం సహాయక సంఘాలకు (SHGs) బలమైన నెట్‌వర్క్ ఉంది. ఈ మిషన్‌లో దాన్ని పూర్తిగా వాడుకోవాలని ప్రభుత్వం యోచిస్తోంది.
- కింది అంశాల్లో SHG లు కీలక పాత్ర పోషిస్తాయి:
  - గ్రామ స్థాయిలో (Grassroots level) పుట్టగొడుగుల పెంపకాన్ని ప్రోత్సహించడం.
  - వ్యవసాయంలో మహిళల భాగస్వామ్యాన్ని (Women participation) పెంచడం.
  - సూక్ష్మ సంస్థల (Micro-enterprises) ఏర్పాటుకు సహాయపడటం.
  - గ్రామీణ కుటుంబాల ఆదాయాలను పెంచడం.
- మహిళా సాధికారత (Women empowerment), సమ్మిళిత గ్రామీణాభివృద్ధి (Inclusive rural development) లాంటి విస్తృతలక్ష్యాలకు అనుగుణంగా ఈ మిషన్ పనిచేస్తుంది.

పుట్టగొడుగుల రకాలు, వాతావరణ అనుకూలత (Agro-Climatic Suitability)

ఈ మిషన్ భారతీయ వాతావరణ పరిస్థితులకు సరిపోయే, అలాగే వాణిజ్యపరంగా లాభదాయకమైన పుట్టగొడుగుల రకాలపై దృష్టి పెడుతుంది:

పుట్టగొడుగు రకం (Mushroom Type)	ప్రధాన లక్షణం (Key Feature)	అనుకూలత (Suitability)
మిల్కీ మష్రూమ్ (Milky Mushroom)	వేడిని తట్టుకుంటుంది (Heat-resistant).	ఆంధ్రప్రదేశ్ లాంటి ఉష్ణమండల వాతావరణాలకు (Tropical climates) ఇది ఎంతో అనువైనది.
ప్యాడీ స్ట్రా మష్రూమ్ (Paddy Straw Mushroom - వరిగడ్డి పుట్టగొడుగు)	చాలా వేగంగా పెరుగుతుంది (Fast-growing).	వరి పండించే ప్రాంతాలకు (Paddy-growing regions) బాగా సరిపోతుంది.

బటన్ మష్రూమ్ (Button Mushroom)	మార్కెట్‌లో దీనికి చాలా డిమాండ్ ఉంది (High market demand).	దీనికి నియంత్రిత వాతావరణం (Controlled environment) అవసరం.

ఈ రకాలు వాతావరణానికి త్వరగా అలవాటు పడతాయి (Climatic adaptability). అలాగే వీటికి మార్కెట్లో కూడా మంచి గిరాకీ (Market viability) ఉంటుంది.

పుట్టగొడుగుల వ్యవసాయ ప్రాముఖ్యత (Agricultural Significance of Mushroom)

అంశం (Aspect)	**ప్రిలిమ్స్ కోణంలో ముఖ్య వాస్తవాలు (Key Facts)**
పోషకాల పునర్వినియోగం (Nutrient Recycling)	పుట్టగొడుగులు లిగ్నిన్ (Lignin), సెల్యులోజ్‌ను (Cellulose) విచ్ఛిన్నం చేస్తాయి. ఇవి వ్యవసాయ వ్యర్థాలను (Agro-waste) హ్యూమస్‌గా (Humus - సేంద్రియ ఎరువు) మారుస్తాయి.
వ్యర్థాల వినియోగం (Waste Utilization)	వరి గడ్డి, గోధుమ గడ్డి, చెరకు పిప్పి (Bagasse), రంపపు పొట్టు (Sawdust) లాంటి తక్కువ ఖర్చుతో కూడిన వ్యర్థాలపై వీటిని పెంచవచ్చు.
నేల ఆరోగ్యం (Soil Health)	పుట్టగొడుగులను పెంచిన తర్వాత మిగిలిపోయే వ్యర్థాలు (Spent mushroom substrate - SMS) నేలలో ఆర్గానిక్ కార్బన్‌ను (Organic carbon), సూక్ష్మజీవుల చర్యలను (Microbial activity) మెరుగుపరుస్తాయి.
బయోఫెర్టిలైజర్ పాత్ర (Biofertilizer Role)	కొన్ని రకాల శిలీంధ్రాలు (Fungi) నేలలో పోషకాల లభ్యతను (ముఖ్యంగా ఫాస్ఫరస్ కరిగేలా చేయడాన్ని) పెంచుతాయి.
శీతోష్ణస్థితిని తట్టుకునే శక్తి (Climate Resilience)	సాంప్రదాయ పంటలతో పోలిస్తే వీటికి తక్కువ భూమి, తక్కువ నీరు, తక్కువ సమయం అవసరం అవుతాయి.
పంట వైవిధ్యీకరణ (Crop Diversification)	చిన్న, సన్నకారు రైతులకు (Small and marginal farmers) ఇవి చాలా అనువైనవి. ఇంటి లోపల (Indoor cultivation) కూడా వీటిని సాగు చేయవచ్చు.
ఆదాయ వనరు (Income Source)	ఇవి అధిక విలువ కలిగిన పంటలు. వీటి ఉత్పత్తి చక్రం (Production cycle) చాలా తక్కువ (30–60 రోజులు మాత్రమే).
పోషక భద్రత (Nutritional Security)	వీటిలో ప్రోటీన్ (20–30%), విటమిన్లు (బి-కాంప్లెక్స్), ఖనిజాలు (Minerals) పుష్కలంగా ఉంటాయి.
సమగ్ర వ్యవసాయం (Integrated Farming)	పౌల్ట్రీ, పాడి పరిశ్రమ, వర్మికంపోస్టింగ్ (Vermicomposting) వ్యవస్థలతో వీటి సాగును అనుసంధానం చేయవచ్చు.
ఎగుమతి సామర్థ్యం (Export Potential)	ప్రపంచ వాణిజ్యంలో బటన్ మష్రూమ్ ఆధిపత్యం చెలాయిస్తోంది.